

PROTOKOL

1. KÜRESEL BARIŞ VE GENÇLİK ÇALIŞTAYI

1-5 Temmuz 2013 tarihleri arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde CESRAN International, Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, Coventry Üniversitesi ortaklığında gerçekleştirilen Küresel Barış ve Gençlik Çalıştayı'ı 47 farklı ülkeden 100 katılımcıya ev sahipliği yaptı.

PROTOKOL

"Bilgi Toplumu için Dünya Gündemi"

EURASIAN POLITICS & SOCIETY

Keynote Speakers

Professor Bülent Gökay | *Keele University, UK*
Dr Ayla Göl | *Aberystwyth University, UK*
Professor Mark Bassin | *Södertörn University, Sweden*

Annual Conference
20-21 March 2014
at Karadeniz Technical University, Trabzon, Turkey
Registration is now open online:
Please visit www.cesran.org/iepas

- 6** TÜRKİYE'DE ÇÖZÜM SÜRECİ:
ULUSLARARASI DERSLER VE BARIŞ'IN GELECEĞİ
PROF. DR. ALPASLAN ÖZERDEM

- 12** MASADA BAĞDAŞ KURMAK: KARLOFÇA ANTLAŞMASI (1699)
PROF. DR. KENAN İNAN

- 18** 1. KÜRESEL BARIŞ VE GENÇLİK ÇALIŞTAYI
ÇATIŞMA DÖNÜŞÜMÜ, ÇATIŞMA SONRASI
BARIŞINŞASI VE YENİDEN YAPILANMADA GENÇLİĞİN ROLÜ

- 30** TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜÇ YORUMU
YRD. DOÇ. DR. ERMAN AKILLI

- 36** SİYASAL KARAR ALMA SÜRECİ VE GÖÇMENLER:
GÖÇMENLER SEÇİMLERDE OY KULLANABİLMELİ Mİ?
ALPER TOLGA BULUT

- 40** PUTİN RUSYASI'NIN ORTA DOĞU POLİTİKASINDA
SURIYE'NİN YERİ VE ÖNEMİ
YRD. DOÇ. DR. BUKET ÖNAL
ARŞ. GÖR. DİLARA MEHMETOĞLU

- 52** ULUSLARARASI ÇERÇEVE ANLAŞMALAR
VE KÜRESEL SENDİKALARA KISA BİR BAKIŞ
DEVİRİM DUMAN

- 56** "SURIYE'DE SAVAŞ İÇİNDE SAVAŞ"
HALUK KOÇ

- 59** TÜRKİYE'NİN "GÜVENLİK SINIRLARI"
OKAN MÜDERRİSOĞLU

Başlarken...

Protokol Dergisi'nin ikinci sayısında gündemi takip eden analizleri, sizlerle paylaşmaktan büyük gurur duyuyoruz. Derginin bu sayısında barış ve uzlaşma üzerine odaklandık. Bu çerçevede KTÜ-Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanlığı, Coventry Üniversitesi ve CESRAN International olarak 1-5 Temmuz tarihinde Trabzon'da Küresel Barış ve Gençlik Çalıştayı'nın ilkinin gerçekleştirdik. Bu çalıştay kapsamında 47 farklı ülkeden 100'e yakın katılımcıya ev sahipliği yaptık.

Workshop yarattığı dostluk ortamını halen devam ettirmekte ve bu minvalde katılımcıların genelde Türkiye; özelde Trabzon arasında oluşturdukları etkileşim artarak çoğalmaktadır. Tüm dünyadan katılan akademisyen ve öğrenciler bizler için çok önemliydi. Bu konuda hazırlanan Workshop raporunu sizlere sunuyoruz. Bunun yanında dergimizde yer alan diğer analizler gündemi takip etmek adına sizlerin bilgisine sunulmuştur. Bu analizler için tüm katkıda bulunanlara teşekkür ediyoruz.

Dergimizin bu sayısı yeni ders dönemine denk geldi. Bu kapsamda yeni eğitim-öğretim yılının tüm akademisyen ve öğrencilerimize hayırlı olmasını temenni ediyoruz.

Aynı zamanda 3. sayımızda Azerbaycan ve Gürcistan seçimlerini yerinden inceleyeceğimizi ve değerlendireceğimizi sizlerle paylaşmaktan memnuniyet duyuyoruz.

Barış dolu bir dünya dileğiyle...

Prof. Dr. Hayati AKTAŞ

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BÖLÜMÜ ADINA
İMTİYAZ SAHİBİ:

Prof. Dr. Hayati Aktaş

GENEL KOORDİNATÖR
Özgür Tüfekçi

EDİTÖR
Fatma Akkan Güngör

YARDIMCI EDİTÖRLER
Ayça Eminoğlu
Çağlar Kaya

DANIŞMA KURULU
Doç. Dr. Süleyman Erkan | Karadeniz Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Yusuf Aksar | Maltepe Üniversitesi
Prof. Dr. Mohammad Arafat | Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Bayram Güngör | Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Yusuf Şevki Hakyemez | Karadeniz Teknik Üniversitesi
Doç. Dr. Ahmet Hamdi Topal | İstanbul Medipol Üniversitesi
Doç. Dr. Coşkun Topal | Karadeniz Teknik Üniversitesi

Yönetim Merkezi:
Karadeniz Teknik Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü
61080, Trabzon

Tel: 0462 377 29 15

Web: int.ktu.edu.tr

Yayın Türü:
Ulusal Süreli

Protokol Dergisi,
KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BÖLÜMÜ yayınıdır.

TÜRKİYE'DE ÇÖZÜM SÜRECİ: ULUSLARARASI DERSLER VE BARIŞ'IN GELECEĞİ

PROF. DR. ALPASLAN ÖZERDEM

COVENTRY ÜNİVERSİTESİ—BARIŞ VE UZLAŞMA ÇALIŞMALARI MERKEZİ BAŞKANI

Şu an içinden geçmekte olduğumuz çözüm süreci, Türkiye'yi şimdye kadar hiç şahit olmadığımız bir şekilde barışa yaklaştırdı diyebiliriz. Öyle ki, çözüm sürecinden bahsederken artık daha barış-merkezli bir dil bile kullanılmaya başlandı. Süreçte bazı önemli adımlar da atılmadı değil. Halihazırda, geçilen mesafe oldukça önemli ve özellikle Türkiye gibi barıştan çok uzun yıllar boyunca uzak kalmış ve Kürt sorununu hem askeri yöntemlerle çözmeye çalışmış bir ülke için, çok kısa bir zaman zarfında böyle gelişmelerin yaşanması hem diplomasi hem de barışınşası için önemli bir adımdır. Öte yandan, çözüm sürecini daha iyi anlayabilmek, ne tür zorluklarla karşılaşabileceğini tahmin edebilmek ve de bu zorlukların üstesinden nasıl gelinebileceğinin tespitini daha iyi yapabilmek için, öncelikle çatışmadan etkilenmiş diğer ülkelerden çıkarılmış derslere bakmak faydalı olacaktır. İkincisi, Türkiye'deki süreç üzerine bazı genel gözlemlerle beraber, kalıcı bir barış için neler yapılması gerektiğine dair bazı barışınşası ve demokratikleşme önerilerini de Protokol okuyucularıyla paylaşmak yerinde olacaktır.

ÇÖZÜM SÜRECİ DERSLERİ

Bütün çatışmalar tarihi geçmişleri, siyasi, sosyal ve ekonomik özelliklerinden dolayı birbirlerinden çok farklılardır. O nedenle, hepimizin bildiği gibi bir ülkede çok işe yarayan bir çatışma çözümü şekli ve yöntemi başka bir ülkede hiçbir işe yaramayabilir. Ancak, tekerleği tekrar tekrar icat etmeye gerek olmadığı için, en azından başka vaka örneklerinde ne tür çözüm metotlarının ne tür sonuçları ortaya çıkardığına bakabiliriz. Bu yapılırken liste elbette oldukça uzun olabilir, ancak, di-

ğer vaka çalışmalarından çıkarılabilecek en temel 'dersler' şunlar olacaktır:

1. Barış'ı daha iyi anlamak için öncelikle çatışma ile şiddet arasındaki farkı iyi öğrenmemiz lazım. Şiddet içermeyen çatışma toplumların gelişmesi için önemli, hatta gereklidir. Eğer her konuda birbirimizle hemfikir olacak olursak sanırım hayat oldukça çekilmez halde rutin ve sıkıcı olacaktır. Bu yüzden amacımız şiddet içeren çatışmaları şiddet içermeyen nasıl dönüştürebiliriz sorusuna odaklanmalıdır. Başka bir deyişle belki de amacımız şiddet içeren çatışmaları 'çözmek' yerine bunları barış inşası ile nasıl dönüştürebiliriz olmalıdır. Anlaşmaların tek başına barışı getirmediğini 1993 Oslo Barış Anlaşması gibi büyük başarısızlıklarla da aslında çok da iyi öğrendik.

2. Barıştan bahsettiğimizde negatif ve pozitif barış arasındaki farkı iyi anlamamız gerekir. Bir barış anlaşması ya da ateşkes sadece negatif barışın başlaması demektir. Yani şiddet kaynaklı güvensizlik önlenmiştir ama gerçek anlamda bir barıştan bahsedebilmek için negatif barıştan pozitif barışa doğru geçmemiz gereken uzun ama önemli bir sürecin farkında olmamız gerekir. Bunun nedenini de şöyle açıklayabiliriz. Şiddet değişik formatlarda karşımıza çıkabilir. Örneğin, makro seviyede yapısal şiddet bunlardan biridir. Küresel ya da ulusal eşitsizlikler, ya da bazı ülke ve çokuluslu şirketlerin çıkar ilişkileri çatışmadan etkilenmiş ülkelere karşımıza yapısal şiddet örnekleri olarak çıkmaktadır. Bunu şu şekilde örnekleyebiliriz. Silahların insanları öldürdüğü gibi insanlar fakir-

Barış'ı daha iyi anlamak için öncelikle çatışma ile şiddet arasındaki farkı iyi öğrenmemiz lazım. Şiddet içermeyen çatışma toplumların gelişmesi için önemli, hatta gereklidir.

likten ve açlıktan, ya da çevresel faktörlerden de ölmektedir. O nedenle şiddetin resmini geniş açıdan çekip detaylı olarak incelememiz gerekir. Örneğin bu, kişinin dininden, mezhebinden, ırkından ya da diğer demografik ya da sosyo-kültürel özelliklerinden dolayı ayrımcılığa maruz kalmasından da kaynaklanabilir. Bazen bu kanunlarla bazen de toplumun çeşitli gelenek ve görenekleri ile ilişkili oluşturulan ekonomik ve sosyo-politik adaletsiz sistemler nedeniyle olmaktadır. Bazen de bu sorunların sebepleri o toplumun yapısındaki çok derin nedenlere dayanmaktadır. Örneğin Afganistan'daki kadınların toplum içindeki statülerini geliştirmek için parlamentoda onlara verilen pozitif ayrımcılık tek başına yeterli olmamaktadır. Barış için kız çocuklarının eğitilmesi belki en büyük, en mühim büyük çaplı barış projeleri kadar önemlidir. Barış için kız çocuklarının toplumun katılımcı, eğitimli bireyler olması, az önce belirttiğimiz, negatif barıştan pozitif barışa giden süreçte en önemli hedeflerden birisi olmalıdır.

3.Çatışmanın bir parçası olmuş bütün unsur ve grupları mümkün olduğunca çözüm süreçlerine dahil etmek gerekmektedir. Ancak, teröristlerle müzakerelere yapılmaz düşüncesiyle başlayıp süreci baltalamaya çalışmak için güven bozucu girişimler bulunmaya kadar gidecek bir barış bozgunculuğu ile karşılaşmakta mümkündür. Böyle durumlarda bütün unsurları sürece dahil etmeyi başarabilmek elbette çok zor olmaktadır. Ancak, bu konudaki çabalardan kolay kolay vazgeçilmeyip, sabırlı olmak ve ideolojik olarak barış sürecini tamamen yadsıyan unsurları bile sürece çekebilmek önemlidir. 1994'deki Hayırlı Cuma Barış anlaşmasından bu yana uzun bir süre geçmesine rağmen Kuzey İrlanda'da bu tür sorunlar hala devam etmektedir.

4.Süreçleri 'çok fazla' ya da 'çok az' bulacak unsurlar hep olacaktır ve bu da süreçlerin bazen tahmin edilemeyecek ya da bazen bağlantısız bazı olaylar nedeniyle çok inişli çıkışlı bir ivmeyle hareket etmesine neden olmaktadır. Genel perspektiften bakmaya devam edebilmek, büyük resmi görebilmek ve ezber bozabilen alternatiflerle çıkabilmek bu tür zorlukların üstesinden gelmekte önemli bir rol oynamaktadır.

5.Hassas müzakere konuları, örneğin eski savaşçıların topluma kazandırılması ya da af getirilip getirilmeyeceği, müzakereleri devam ettirebilmek için daha sonraya bırakılmamalıdır. Göz ardı etmek bu sorunların süreç içinde devamlı ayak bağı olmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, bahsedilen bu konular gerçekten çok hassas olmasına rağmen, tarafların öncelikli olarak üzerlerine eğilmesinde büyük

Kuzey İrlanda Barış Sürecindeki önemli partilerden biri

Sinn Féin

Birçok çatışmadan etkilenmiş ülkede, egemenlik ve devletin 'birliği ve bölünmezliği' en önemli çözüm süreci konularından biri olmaktadır. Bu konuda 'birlik ve bölünmezlik' 'merkezi yönetim ve tek tiplilik' ile birbirine karıştırılmama lıdır ve bu konularda ki anayasal güvenceler çözüm süreçlerinin başarılı olması için çok önemli kazanımlar sağlamaktadır.

fayda bulunmaktadır. Sri Lanka'da 'kazanmanın barışı' şeklinde ortaya çıkan bir süreç yaşandığından bu konulara ciddi şekilde eğilinmemektedir ve şimdiden bunun uzun dönemde nasıl tehlikeli sonuçlar ortaya çıkarabileceği görülebilmektedir.

6. Barış süreçlerinde, yeni bir anayasa, daha az merkezi bir yönetim, kalkınma yatırımları ya da çatışma zararlarının telafisi için verilecek sözler tutulup en kısa zamanda gerçekleştirilmelidir. Bu yapılmadığında çatışmadan etkilenmiş nüfusların müzakerelere ve neler getirebileceğine dair güveni hızla azalmaktadır. Barışın artışı nedir ve toplum tarafından nasıl tecrübe edilmektedir soruları barış inşacıları tarafından hep göz önünde tutulmalıdır. Afganistan'ın 2002'den beri yaşamakta olduğu tecrübeler bunun en güzel örneğidir.

7. Üçüncü partilerin çözüm süreçlerinde bazen negatif etkileri olmasına rağmen, yumuşak güç yaklaşımlarıyla süreçte karşılaşılabilecek zorlukları aşmada önemli bir rol oynayabilirler. Zamanlama, kabul edilebilirlikleri ve net bir arabuluculuk çerçevesi üçüncü partilerin etkin olmasında çok önemlidir. Bu üçüncü partiler bazen bir kişi, bazen bir grup ya da bir kurum olabilmektedir. Taraflar arasında ki güven seviyesinin çok düşük olduğu durumlarda üçüncü partiler çok önemli bir vazife görebilmektedir. Özellikle kendi ülkelerinde bu süreçlerden başarıyla geçmiş kişi ve kurumların tecrübeleri sorun çözmede etkin bir yöntem olmaktadır. Kuzey İrlanda, Aceh ve Bask örneklerinde bunu net bir şekilde gördük ve bu süreçlerin diğerlerine nazaran daha başarılı olmalarında, üçüncü taraf faktörünün rolü önemlidir.

8. Adalet ve toplumsal uzlaşma konularını çözüm süreçlerinin içine entegre etmek, bu konuları mümkün olduğunca erken düşünmek uzun soluklu ve başarılı bir süreç için gereklidir. Adalet ve toplumsal uzlaşma her zaman için el ele gitmemektedir. Bazen çatışmadan etkilenmiş ülkeler 'barış' için 'adalet' ertelemesi yapmaktadır, çünkü bu o barış anlaşmasının

sağlanmasının tek yolu olabilmektedir. Örneğin Ruanda'nın genosit sonrası tecrübeleri buna önemli bir örnektir. Ancak, toplumla diyalog içinde bu kararlar verildiğinde süreçlerin başarılı bir şekilde yürütülmesi ve sonuçlarının kalıcı olma şansı artmaktadır.

9. Birçok çatışmadan etkilenmiş ülkede, egemenlik ve devletin 'birliği ve bölünmezliği' en önemli çözüm süreci konularından biri olmaktadır. Bu konuda 'birlik ve bölünmezlik' 'merkezi yönetim ve tek tiplilik' ile birbirine karıştırılmamalıdır ve bu konularda ki anayasal güvenceler çözüm süreçlerinin başarılı olması için çok önemli kazanımlar sağlamaktadır. Bu konuda tarafların koyu bir makro ya da mikro milliyetçiliğe dayanmadan karar alabilmesi durumunda yeni yönetim esasları çok daha başarılı bir şekilde belirlenebilmektedir. Sri Lanka bu konuda iyi bir resim vermemekle beraber Bask ve Kuzey İrlanda'ya bakmakta fayda olabilir.

10. Barış müzakerelerinde ve sonrasında ki süreçlerde en önemli sorunlardan birisi ortak bir barış vizyonunun oluşturulamamasıdır. Ortak bir vizyon olmadığına da barış süreçleri kısa soluklu olmakta ve çatışmadan etkilenmiş ülkeler bir barış anlaşması imzaladıktan sonra tekrar bir çatışma ortamına dönmeye %40'dan fazla bir riskle karşı karşıya kalmaktadır. Bu ortak vizyonun sağlanmasında başarılı diyalog mekanizmalarının kurulması çok mühim bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülke insanların süreçle ilişkilendirilmesi ve bilgilendirilmesi kendi başına, belli başlı bir çalışma gerektirmektedir. Burada, medyanın ve medya ile başarılı bir şekilde çalışmanın önemini bir kez daha görmekteyiz.

11. Hepimizin çok iyi bildiği gibi iç çatışmalar aslında çok nadiren sadece 'iç' çatışmalardır. Bölgesel ve uluslararası konjonktür hep çok önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle sınır komşularında çatışmaların yaşandığı ülkelerde bu çok zorlu bir süreç olmaktadır. Özellikle silahların ve militanların akışkanlığı, komşu

ülkeler arasında sadece çatışma dinamiklerini etkilemeyip, aynı zamanda barış süreçlerinde de önemli engeller oluşturmaktadır.

Süreçlere kadınların ve gençlerin katılımı barışın kalıcılığı ve topluma tam olarak nüfuz edebilmesi için çok önemli olmaktadır. Göstermelik yaklaşımlardan öte hem çözüm sürecinde hem de barışınşasında kadın ve gençlerin sesleri tam olarak karar alma mekanizmalarına yansıtılmalı ve uygulama fırsatları oluşturulmalıdır. Birçok çatışmadan etkilenmiş ülke bunu gerçekleştirmede ne yazık ki başarılı olamamıştır. Bu da sonuç olarak çözüm süreçlerinin sürdürülebilirliğini risk altına sokmaktadır.

Bu derslerle beraber, barışınşasının en hassas programlarından bazıları, eski savaşçıların silahsızlandırılması, terhis ve yeniden entegrasyonu (STyE), Hakikat ve Toplumsal Barış Komisyonu çalışmaları, Adalet (özellikle Hapisteki militanların durumu, af ve suçluların cezalandırılması), ve yeni yönetim mekanizmaları ve demokratikleşme çabaları olmaktadır. Bu nedenle de Türkiye’de ki süreçle ilgili olarak aşağıdaki gözlemler daha bir önem arz etmektedir

TÜRKİYE ÇÖZÜM SÜRECİ ÜZERİNE GÖZLEMLER

Şimdiye kadar ki süreçte, en çok tartışılan konulardan biri PKK’nın silahsızlandırılmasıdır. “Türkiye’den çekilirken silah bırakacak mı?”, “silah bırakmak ne anlama gelecek?”, “Kuzey Irak’taki PKK üyelerine ne olacak?” gibi akıllarda birçok soru işaretleri var. Verilen değişik takvimlere göre PKK’nın Türkiye’den çekilmesi Ağustos ayını bulması bekleniyordu. Ancak bildiğimiz gibi bu konuda bazı ciddi sorunlar oluştu.

Oysa ki uluslararası silahsızlandırma, terhis ve yeniden entegrasyon (STyE) tecrübelerine baktığımızda, aslında barışın geleceğini ‘silahsızlandırma’ konusuna endeks-

lemenin pek doğru olmadığını görmekteyiz. Diğer ülkelerdeki tecrübelerde gördüğümüz gibi silahlı gruplar silah bıraktığında, toplanan silahlar genellikle zaten ya istenmeyen ya da bozuk silahlardır. Sayı olarak da toplanan silahlar buzdağının ucu kadardır ve güven ortamının çok kırılan olduğu böyle ortamlarda bu silahlı örgütlerin ellerinde ne kadar silah varsa vermelerini beklemek de zaten hiç gerçekçi değildir. Bunun yanında çatışmadan etkilenmiş, belli bir savaş ve silah ekonomisi oluşmuş ve hele Güneydoğu Anadolu ya da Kuzey Irak coğrafyası gibi ulaşılması zor bölgelerde, yeniden silahlanma istenildiğinde en kolay şey olacaktır. O nedenle güvenlik için uzun dönemde düşüncelerin silahsızlandırılması, yakın zamanda istenilmeyen silahları toplamaktan daha faydalı olacaktır. Yaklaşık 15,000 PKK üyesinin STyE sürecine girmeleri aynı zamanda köy korucularına ne olacağı sorusunu da aklaya getirmelidir. Sayıları 80,000’ni bulan köy korucularının STyE’den geçmesi, bölgede güvenliğin sağlanmasında aslında çok daha önemli bir rol oynayacaktır.

Hakikat, uzlaşma için ne kadar önemli ise adaletin yerine getirildiğini görmek de birçok insan için çok önemlidir. Toplumsal uzlaşmayı uzun dönemli ve özür dilemenin affetmeyle, adaletin de hakikatle birleştiği ve uyduğu bir süreç olarak düşünmeliyiz.

İkinci hassas konu ise, Kürt olmayanların barışa desteğinin nasıl sağlanacağıdır. Bunun için 'Akil İnsanlar' adı altında ilginç bir barış yapma aracı geliştirilmiştir. Diğer barış süreçlerinden farklı olarak Türkiye'de oluşturulan komisyon, daha çok barış duyarlılığını artırmak, barış ile ilgili hassasiyetleri dinlemek ve büyük ölçüde de halkın endişelerini gidermek için oluşturulmuştur. Belki de ders kitaplarına girecek bir girişim olan böyle bir Komisyon kurma bundan sonra da başka çözüm süreçlerinde de örnek olarak kullanılabilir. Daha da önemlisi, 7 Akil İnsan heyeti raporlarını Sayın Başbakanımız Recep Tayyip Erdoğan'a teslim etmiştir ve bu Türkiye için çok önemli bir kazanımdır. Türkiye'de halkımız ilk defa böyle bir süreçten geçmiş ve kendilerine barıştan ne bekledikleri sorulmuştur. Süreç, bildiğimiz gibi bazen büyük zorluklar altında ve ciddi tepkileri göğüsleyerek gerçekleştirilmiştir. Şimdi, Türkiye'nin önünde çok zengin bir bilgi ve tecrübe dosyası durmaktadır. Eğer bu dosyanın okuması iyi yapılıp ve uygulamalar için gerekli politik destek sağlanırsa, önerilenlerin gerçekleştirilmesi ülkemizdeki çözüm süreci için çok önemli bir dönüm noktası olacaktır. Artık, 'bilmiyorduk' diyemeyiz. Halkımız barış ve uzlaşma için ne istediğini ve ne beklediğini söylemiş bulunmaktadır. Üçüncü önemli barışınşası maddesi de bir Hakikat ve Toplumsal Uzlaşma Komisyonu'nun kurulup kurulmayacağıdır. Böyle bir komisyonun barışın kalıcı olması için gerekli olduğu savunulmaktadır. Hakikatin bilinmesi önemlidir ve toplumların savaştan barışa geçiş süreçlerinde kimi kimin öldürdüğünü ya da kayıp insanlara ne olduğunu bilmek haklarıdır. Ancak hakikati bilmek ile adaleti sağlamak arasında önemli bir ilişki vardır. Hakikat ve Toplumsal Uzlaşma Komisyonları gerçeği ortaya çıkarmak için suçlardan af etmeyi sağlamaktadır ve toplumun böyle bir şeyi nasıl karşılayacağı ve uzun dönemde nasıl etkisi olacağını iyi tartmak gerekir. Güney Afrika'da bu sürecin çok başarılı olduğuna dair yaygın bir kanı vardır ancak bugünkü Güney Afrika'nın karşılaştığı sorunlar böyle bir kanıyı desteklememektedir.

Hakikat, uzlaşma için ne kadar önemli ise adaletin yerine getirildiğini görmek de birçok insan için çok önemlidir. Toplumsal uzlaşmayı uzun dönemli ve özür dilemenin affetmeyle, adaletin de hakikatle birleştiği ve uyduğu bir süreç olarak düşünmeliyiz. Toplumsal uzlaşma bir program değildir, bireysel olarak affedebilme, birlikte yaşamayı tole edebilme, ortak paydalarda buluşabilme karşımıza ancak iyi bir diyalogla beslendiğinde bir yerlere gidebilecek bir süreci ortaya çıkarmaktadır. Örneğin, özellikle PKK üyelerinin Türkiye'de yeniden entegrasyonu düşünülecekse böyle bir Hakikat ve Toplumsal Uzlaşma Komisyonu'nun PKK üyeleri ya da köy korucuları gibi eski savaşçıların topluma kazandırılması sürecini nasıl etkileyeceği de iyi düşünülmelidir. Batı Afrika ülkesi Sierra Leone'nun bu konudaki tecrübeleri çok önemlidir. Birkaç yüksek seviyede örgüt yöneticisinin uluslararası mahkemelerde yargılanması çok maliyetli olmuş ve gerçek anlamda adaletin sağlandığı konusunda halkta gerçek anlamda bir başarı olarak görülmemiştir.

Bütün bu barışınşası çalışmalarının genel çerçevesini de, Türkiye'nin daha da demokratikleşmesi oluşturmalıdır ve böylece ben de sizlerle toplumsal uzlaşma üzerine daha geniş çerçeveli önerilerimi dile getirmek isterim. Yeni Anayasa yapma çalışmaları zaten bu nedenle Türkiye'ye kalıcı barışı getirmek için çok mühimdir. Ancak bu noktada, barış dediğimizde aklımıza gelen vizyonun da ne olduğunu bilmek gerekir. Çünkü barış bazen adaltsiz, ayrımcı ve onur kırıcı olabilir. Türkiye'ye gerçek anlamda barışın gelmesi için insani güvenliğün üç prensibi olan 'korkudan özgürlük', 'fakirlikten özgürlük' ve 'onuruyla yaşama özgürlüğü' hedef seçilmelidir.

Birinci prensibimiz 'Korkudan Özgür' olmak, bireyin fiziksel güvenliği için olabilecek tehditleri ortadan kaldırmayı öngörür. Bu tehlike ve riskler, bazen iç savaşıardan bazen de güvenlik güçlerinin elinde işkence yaşamaktan kaynaklanabilir. İnsani Güvenlik kavramı bu tehditlerin kapsamını geniş tutmaktadır, örneğin suç örgütleri, trafik kazaları ve uyuşturucu bağımlılığı gibi nedenler 'Korkudan Özgür Olma' prensibinin altında toplanmıştır. İn-

sani Güvenliğin ikinci prensibi 'Fakirlikten' ya da daha geniş anlamıyla 'İstekten Özgür' olmaktadır. Bu başlığın altında iş vardır, aş vardır, insanların ekonomik özgürlüğü vardır. Gelir dağılımındaki çarpıklıklardan doğal kaynakların ve çevrenin talan edilmesi gibi birçok riski ve tehlikeyi de içerir. Üçüncü ve son prensibi, 'Onuruyla Yaşama Özgürlüğü' de kişileri iç ya da dış tehditlerden korumak ve belli bir yaşam standardını sağlamak eğer kişiye kendi kimliği, inançları ve yaşam şekliyle yaşama özgürlüğü vermiyorsa, böyle bir ülkede insani güvenlikten bahsetmenin zor olacağını savunmaktadır. Kısaca ırkı, dini, mezhebi, etnisitesi, dili, cinsiyeti ve daha birçok diğer demografik, fiziksel ve sosyo-kültürel özellikleri ve yetenekleri ne olursa olsun bireylerin gerek devlet gerek toplum tarafından ayrımcılığa maruz kalmadan yaşayabilmesi hedefine dayanmaktadır.

Bu üç insani güvenlik prensibi ile beraber, hem devletin, hem de toplumun ataerkil ve ayrımcı özelliklerinden arınmak için gayret gösterdiği; Türk, Müslüman, Sünni, erkek, özürli olmayanların ve seksüel tercihleri farklı olanların kendilerini eşit vatandaş olarak hissettiği, yaşadığı; bireysel ve toplumsal gelişimlerini özgürce sağlayabildikleri ve devletten destek gördükleri bir 'barış' ortamı düşünülmelidir. Devlet için kişilerin kim olduğu, kim olmaları gerektiğinden daha önemli olmalıdır. PKK ile olan kanlı çatışmanın bitmesi ülkede güvenliğin, refahın ve iyi yönetişimin tam anlamıyla sağlanması için çok önemli bir etmendir. Ancak pozitif barış için, silahların sustuğu negatif barıştan çok daha fazlasını isteyip, sağlamalıyız.

O pozitif barışın içinde sosyal adalet, sürdürülebilir kalkınma ve kaynakların ve zenginliklerin dengeli ve adaletli dağıtılması olacaktır. Kişilerin ve halkların yapısal ve kültürel şiddete maruz kalmayacağı bir Türkiye düşünülmelidir. Bunda ana dilde eğitim, kadınların ev içi şiddete maruz kalmaması, töre cinayetlerinin yaşanmaması, çevrenin ekonomik çıkarlar için heba edilmemesi, insanların işsizlikten göç etmeye maruz kalmama-

ları, herkes için çocuğuna iyi bir eğitim verme ya da hastalanınca tedavi görebilmenin mümkün olduğu koşulların yaratılması, karakolda işkence görme korkusunun ortadan kalkması, isterse vicdani retçi olabilmesi, dini vecibelerini özgürce yerine getirebilmesi ama ateist ise de bunu ayrımcılığa maruz kalmadan söyleyebilmesi veya cinsel kimliğinden dolayı işinden, toplumdan dışlanmaması pozitif barış koşullarının sadece birkaçıdır.

Böyle bir pozitif barışın oluşması için de Türkiye'deki bütün insani güvenlik aktörlerinin – devlet, sivil toplum ve özel sektör – birlikte çalışması sağlanmalıdır. Böylece çatışma dönüşümü bütün paydaşlarının kapsayıcı bir şekilde sürece katılımını sağlayarak gerçekleştirilebilir. Ne kadar dahil edici ya da demokratik olursa olsun, yukarıdan aşağı inmeceli bir değişim süreci bundan önce yaşanmış sorunları tekrar ortaya çıkartacak veya yeni kızgınlıkların ve şikayetlerin oluşmasına neden olacaktır. Bu yüzden, PKK ile gerçekleştirilecek bir çatışma çözümünü takiben Türkiye'yi kordudan ve fakirlikten yoksun ve herkesin onuruyla özgür bir şekilde yaşayacağı bir ülke haline getirmek için, toplumun her kesiminin kendi geleceklerini inşa etmede rol alması gerekmektedir. O zaman işte, 'yurtta barış' var diyebilir ve kalıcı olacağını düşünebiliriz.

MASADA BAĞDAŞ KURMAK: KARLOFÇA ANTLAŞMASI (1699)

PROF. DR. KENAN İNAN

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ, EDEBİYAT FAKÜLTESİ, TARİH BÖLÜMÜ ÖĞRETİM ÜYESİ

Askeri bir felaketle karşılaşan her devletin yapacağı gibi Osmanlıların amacı da en iyi barış şartlarını elde etmektir. Müttefiklerin önceki teklif ve önerileri hesaba katılarak bir Osmanlı barış formülü oluşturulmuş daha önceki zamanlarda Osmanlı padişahları ve Avrupalı krallar arasında barış için temel oluşturmuş olan *Uti possidetis* prensibi benimsenmiş, ancak Osmanlılar teklif edilen barış şartlarında bazı değişiklikleri şart koşmuşlardır.

13 Kasım 1698 Cumartesi sabahı saat 9'da Osmanlı diplomatik delegasyonu Kutsal İttifak güçlerini temsil eden Habsburg, Polonya, Moskova ve Venedik delegasyonları ile Sırp kasabası Karlofça'da görüşmelere başlamıştı. Yaklaşık on dört yıldır doğu ve güneydoğu Avrupa'nın savaş meydanlarında devam eden savaşların sonucu olan toprak ihtilafları ve sınırlardaki değişiklikler burada karara bağlanacaktı. Arada sırada küçük zaferlerle kesilen on dört yıllık Osmanlı yenilgileri yetersiz Osmanlı askeri gücünün bundan sonra dış politikanın bir aracı olarak daha fazla kullanılmayacağını da göstermişti.

Osmanlı tarihi açısından barışın tartışılması kararı büyük sonuçlar doğurmuştur. Osmanlı Devleti belgelerinde ilk defa olarak Avrupa savaş meydanlarında alınan yenilginin karşılığında büyük toprak kayıpları resmen kabul edilmiştir. Osmanlı Devleti gibi sürekli olarak fetihlerle genişleyen bir devlet için bu çeşit tavizlerin verilmesi zor olmuştur.¹ Tabiatıyla askeri faaliyetlerle dış politika yürütme denklemi ise Osmanlı ordusunun üstünlüğü şartına bağlı idi. Diplomatik ilişkiler için gereken eğitim almış personel yokluğu ve yöntemlerdeki eksiklikler ise yeni durumun ortaya çıkardığı önemli meselelerdendi.

Osmanlı Devleti, barış görüşmelerinin incelikleri hakkında yeterli derecede eğitim almış memurlara sahip olmamasına rağmen içinde bulunulan askeri felaket Karlofça delegasyonunun hayranlık uyandıracak çaba ve sorumluluklar ile Osmanlı Sultanı'nın menfaatlerinden taviz vermeden yürütülmüştür. Buna ek olarak Osmanlı delegasyonu

görüşmelerde Avrupa hakkında geniş bilgiye sahip olduğunu da göstermiş, uzlaşma kapasiteleri, diplomatik emsaller ve pratiklerin karmaşık kullanımını hakkında tahmin edilenlerden daha iyi olduklarını ispatlamışlardır.²

On dört yıllık savaş sonunda Osmanlılar 1697'de Zenta'da büyük bir yenilgi almışlar ve bu felaket Osmanlıların kaybedilen toprakları kuvvetle geri alma ümitlerini yıkmıştır. Önceki yıllarda müttefiklerin aşırı istekleri, Osmanlıların 1690 ve 1692'de kazandıkları kısmi zaferler, Fransızların desteği savaşın sona erdirilmesini engelleyen faktörlerdendir. XIV. Lui ve Kayser arasında barış ihtimali (1697 sonları), Osmanlıların toprak kayıplarını telafi düşüncelerini yıkmıştı. Bu şekilde Fransızların Osmanlılara barış imzalamamaları yolundaki tüm telkinlerine rağmen Zenta yenilgisi ile Osmanlılar kutsal ittifakla savaşı sona erdirme yollarını aramaya başlamışlardır.³ Askeri bir felaketle karşılaşan her devletin yapacağı gibi Osmanlıların amacı da en iyi barış şartlarını elde etmektir. Müttefiklerin önceki teklif ve önerileri hesaba katılarak bir Osmanlı barış formülü oluşturulmuş daha önceki zamanlarda Osmanlı padişahları ve Avrupalı krallar arasında barış için temel oluşturmuş olan *Uti possidetis*⁴ prensibi benimsenmiş, ancak Osmanlılar teklif edilen barış şartlarında bazı değişiklikleri şart koşmuşlardır.⁵

Sadrazam Amcazade Hüseyin Paşa⁶ 23 Temmuz 1698 tarihli bir ferman ile Reisü'l-küttab⁷ olan Ramî Mehmed Efendi'yi⁸ baş-murahhas ve Yunanca, Latince, İtalyanca, Türkçe, Arapça, Farsça, Fransızca ve Almanca da konuşan Divan-ı Hümayun ter-

cümanı Mavrokardoto Bey'i (Iskerletzade Alexander) büyük elçilik payesi ile ikinci murahhas olarak sulh görüşmelerine memur etmiştir.⁹ Tüm isteksizliğine rağmen Kayser'in baskısı ile barış görüşmelerine katılmayı kabul eden Çarın barış görüşmelerine dâhil edilmesi Osmanlı Sultanı tarafından da kabul ettikten sonra diğer görüşmelere katılan ülkeler de Osmanlılar gibi görüşme heyetlerini oluşturmuşlardır. Habsburgları Kont Ötingen, Kont Schlick ve Kont Marsigli¹⁰, Polonya'yı Kont Stanislas Malachowski, Rus Çarını Kont Vozhnitzin ve Venedik'i de Carlo Ruzzini temsil etmiştir.

Barış görüşmeleri sırasında Osmanlı heyeti yakın zamanda alınmış yenilgiye ve rakiplerin savaşı yeniden başlatma tehditlerine rağmen herhangi bir zayıflık ya da boyun eğme temayülü göstermeyerek müttefiklerin –varsa- barış görüşmelerini basit bir *diktat'a* çevirme hayallerini yıkmıştır.¹¹ Buna ek olarak barış görüşmelerine 1200 oldukça iyi giyimli silahlı asker eşliliğinde katılmaları, Kayser'in seçtiği değil de tarafsız bir yerde görüşmelere başlama isteği ve bunu kabul ettirmeleri, Kayser'in müttefiklerinin görgü kuralları üzerine geliştirdikleri ısrara karşı aşağılayıcı tavır içinde olmaları yenik bir devletin tavrılarına benzemiştir. Bu davranış tarzı Osmanlı Sultanının imparatorluğun onur ve haysiyetine tam olarak uygun olmaması durumunda kesin olarak barış yapılmaması yolundaki emirleri ile uyumlu idi. Osmanlılar toprak anlaşmazlıkları hususunda mevcut sınırlar dâhilinde gerçekçi bir yaklaşım içinde idiler. Osmanlıların haysiyetli bir barışı elde edebilmelerinin diğer sebepleri de vardı. Batı Avrupa'da yeni bir çatışma ihtimali ve İngiltere ve Hollanda'nın ısrarlı arabuluculuk teklifleri bunda önemli rol oynamıştı. İngiltere ve Hollanda Kayser'in barışı bir an önce yapması ile onunla bir ittifak yaparak Fransa'nın İspanya üzerindeki emellerini engellemeye çalışacaklardı. Bu amaçla İngiltere Lord William Paget, Hollanda da Jacobus Collier aracılığı ile barış görüşmelerinin başından sonuna iki ülkeye arabuluculuk hizmetlerini yapmışlardır.

Bu şekilde eli hafifleyen Osmanlı heyeti oldukça karmaşık diplomatik taktiklere başvururken, bir yandan Kayser'in barış yapma istekliliği üzerinde yoğunlaşmış diğer yandan da müttefiklerin anlaşmanın prensipleri, anlamı ve Osmanlı şartları üzerindeki anlaşmazlıklarını dikkate alarak aldıkları emirleri yerine getirmişlerdir. Bu emirler süreci zorlamak ve mümkün olduğunda en iyi toprak ve sınır ayarlamasının olduğu şerefli bir anlaşma yapmaktı.

Osmanlı delegasyonu Habsburg misyonu ile gerçekleştirdikleri tartışmalarda teklif edilen maddelerde amaçladıkları hedeflerin çoğuna görüşmeler yoluyla ulaşmışlardır. Kayıplarla karşılaştırıldığında Osmanlı kazançlarının önemsiz olduğu düşünülebilir ancak Osmanlı heyeti sultanın şeref ve haysiyetini yaralamayacak adil bir anlaşma yapıldığı düşünülüyordu. Buna ek olarak Osmanlıların temin ettiği stratejik ve ekonomik tavizlerin önemli olduğunu söylemek gerekmektedir. Osmanlılar Macaristan ve Transilvanya arasında yer alan Temeşvar hâkimiyetini devam ettirmek suretiyle bölge halkının toprak ve su kullanımından kaynaklanan ekonomik menfaatlerini korurken Macar başkentini askeri bir hareketle vurabilme mesafesini korumuşlardır. Aynı şekilde Osmanlıların Slovenya ve Hırvatistan'da ellerinde tuttukları yerler kaybedilen toprakları geri alma açısından önemli mevzilerdi. Bu şekilde *Uti possidetis* Osmanlılar tarafından topraklardan çekilme ve yıkma tedbirleri ile eşit manada yorumlanarak diplomatik bir kazanca dönüştürülmüştü. Osmanlıların elde ettiği toprak kazançları prensibin bu şekilde yorumlanmasından kaynaklanarak haklı görülmüştür. Bu özel yorumun Kayser'in delegasyonu tarafından kabul edilmesi Osmanlılar tarafından ittifakın diğer güçsüz üyelerine karşı bir koz olarak kullanılmıştır.¹²

Karlofça'yı değerlendiren Venedik delegasyonu temsilcisi Ruzzini Osmanlıların komşuları ile olan anlaşmazlıkları savaş yolu ile değil de görüşmeler yolu ile halletme yeteneklerinden hayranlıkla bahsederek onların konferans masasındaki davranışları karşısında uğradıkları hüsrani anlatmak-

Karlofça'yı değerlendiren Venedik delegasyonu temsilcisi Ruzzini Osmanlıların komşuları ile olan anlaşmazlıkları savaş yolu ile değil de görüşmeler yolu ile halletme yeteneklerinden hayranlıkla bahsederek onların konferans masasındaki davranışları karşısında uğradıkları hüsrani anlatmaktadır. Ona göre askeri yenilgi Sultanın şartları dikte etme eğilimini hiç değiştirmemiştir

Bağdaş kurma Doğu ve geleneklerini tasvir eden bir oturuş şekli olarak ortaya çıkarken, diğer yandan da kendinden emin olan bir delegasyon davranışı olarak düşünülebilir. Yine duruş şekli ezik, aşağılanmış ve kendisine şartların dikte edildiği bir delegasyon görüntüsünden ziyade kendi şartlarını öne süren bir delegasyon görüntüsü vermektedir. Başka bir deyişle Osmanlılar, Karlofça ile masa başına zorlanmakla birlikte henüz Avrupa'yı sosyal ya da kültürel manada örnek almaya niyetli olmadıklarını göstermişlerdir.

tadır. Ona göre askeri yenilgi Sultanın şartları dikte etme eğilimini hiç değiştirmemiştir. Belki de Venedik elçisi gösterdiği zayıf performansı haklı göstermek maksadıyla suçu Venedik'in müttefiklerine özellikle de Habsburglara yıkmak istemektedir. Ruzzini, görüşmelerin önemli yerlerinde Habsburgların istediklerini yapmaları için Osmanlılara müsaade ettiklerini belirtmektedir. Bu acı ve hayal kırıklığı içerisinde Ruzzini efendisine müttefiklerin ilgisinin Osmanlı sınırlarından başka bölgelere kaydığını bildirmiştir. Ruzzini sonuç olarak yaptığı değerlendirmede Osmanlıların hedeflerini kolaylaştıran bir gerçeği daha dile getirmektedir: hiçbir kıtasal güç Osmanlılar gibi iki cepheli bir savaşı belli bir müddet için sürdüremez. Fransa ile İspanya veraseti üzerinde bir savaşın kaçınılmazlığı ortada iken Habsburglar Osmanlı Sultanı ile anlaşma zarureti içine girmişler, Kayser'in müttefikleri için ise bu durumu izlemekten başka bir yol kalmamıştır.

Kayser'in üç müttefikli barış için yegâne şartın *uti possidetis* olduğu konusunda hemfikir olup Kayser'in çekilme ve yıkma gibi konularda verdiği tavizlerle uyum içerisinde değildiler. Bu üç müttefik isteklerini Osmanlı heyetine dikte ettirmeyi denemişlerdir. Bu istekler: Kerç'in Rusya'ya, Moldova'nın Polonya'ya ve Atina yakınlarındaki dağların Venedik'e verilmesi idi. Bu üç ülkede bu toprak isteklerine ulaşamamışlardır. Rusya Osmanlı Devleti'nden taviz koparamayacağını anladığında iki yıllık bir barış anlaşması yapmayı seçmiş, Venedik, Karlofça'daki heyetinin bütün oyalama taktiklerine rağmen Sultanın dikte ettiği şartları kabul etmiş, Polonya ise Podolya'yı alırken Moldova'yı Osmanlılara bırakmıştır.

Müzakereler süresince Osmanlı delegasyonu gizli bir prensibe bağlı kalmıştı: Podolya başkenti gibi ayrıntılı olarak belirtilmedikçe hiçbir İslam toprağının tartışılmaması. Bu prensip Osmanlı heyeti tarafından başarılı bir şekilde takip edilmişti. Hazırlıkların başlangıcından itibaren Karlofça'daki Osmanlı heyeti bu fikir ve sonucunu rehber edinmişti. Asıl olarak bunun manası Sultan'ın dikte edilen bir barışı kabul etmeyeceği idi. Bu durum sultanın Osmanlı hanedanının şeref ve haysiyetini

koruma ısrarı düşüncesi ile sunulurken daha açık bir şekilde bir diktenin kabul edilmeyeceği karşı tarafa bildirilmişti. Anlaşmanın tümüne bakıldığında sınıra son şeklini veren anlaşmanın stratejik ve ekonomik tarafı göz ardı edilemez. Osmanlıların bu husustaki ısrarlarının önemli sebepleri vardır. İlk olarak bu ısrar durumu kurtaran bir niteliğe sahipti. Askeri yenilginin hemen sonrasında Osmanlı delegasyonu yenilginin getirdiği toprak kaybını minimize etmeyi umuyordu. Bu sebeple küçükte olsa müttefiklere yöneltilen toprak istekleri görüşmeler sonunda müttefikleri isteklerini dikte ettirdikleri gibi bir iddiaya sevk edemedi. İkincisi barış görüşmelerinden önce sultanın büyük toprak tavizleri vereceği gibi bir düşünce çok erken verilmiş bir karardı. Osmanlı sarayı ve onun Karlofça'daki delegasyon büyük kayıpların yankılarını hesaba katmak zorunda idi. Bu sebeple müzakere masasında son anlaşmalar yapılırken bunun genelde Osmanlı halkı ve direnen askeri kurumların düşüncelerine uygun olması için tedbirler alınmak zorunda idi. Bir yandan on dört yıllık sürekli savaşta halkın katlandığı güçlükler ve yerinden olma diğer yandan da ordunun doğu ve güneydoğu Avrupa'da katlandığı yenilgiler dikte edilecek bir uzlaşmayı fiilen kabul edilemez hale getirmişti.¹³

Karlofça'daki Osmanlı delegasyonunun hal ve hareketlerini tarif etmesi açısından elimizde bir kısım görsel materyaller bulunmaktadır. Rifat Ebül-Hac'ın alıntı yaptığımız makalesinde ön plana çıkardığı kendinden emin, yüz kurtaran veya kendisine şartları dikte ettirmeyen misyon görüntüsünü aşağıda verilen resim en iyi bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu resim dikkatle incelendiğinde söylenebilecek birçok şeyle birlikte özellikle üç hususunun öne çıkarılması gerektiği kanaatindeyiz. Avrupalı devletler delegasyonu masada ve sandalyede oturmuş halde gösterilirken Osmanlı delegasyonunu temsil eden görüşmeci yine masada fakat bir divan üzerinde ve bağdaş kurmuş şekilde resmedilmiştir. Bağdaş kurma Doğu ve geleneklerini tasvir eden bir oturuş şekli olarak ortaya çıkarken, diğer yandan da kendinden emin olan bir delegasyon davranışı olarak düşünülebi-

lır. Yine duruş şekli ezik, aşağılanmış ve kendisine şartların dikte edildiği bir delegasyon görüntüsünden ziyade kendi şartlarını öne süren bir delegasyon görüntüsü vermektedir. Başka bir deyişle Osmanlılar, Karlofça ile masa başına zorlanmakla birlikte henüz Avrupa'yı sosyal ya da kültürel manada örnek almaya niyetli olmadıklarını göstermişlerdir.

Bu durumun ortaya çıkmasındaki bir diğer etken ise şüphesiz Osmanlıların o güne kadar Avrupa'lı devletlerle yaptıkları anlaşmalarda kullandıkları dildir. Karlofça'ya kadar Avrupalılarla olan anlaşmalarda üstün eli temsil eden Osmanlılar, geçmişten aldıkları bu güçle onlara karşı aynı dili kullanmaya gayret etmişlerdir. Bu tür bir dilin kullanımı Avrupalılara karşı 1699'dan sonra üstün olduğu manasına gelmemekle birlikte değişik mertebelerdeki makam ve kişilere karşı bir yüz

kurtarmayı da mümkün kılmış, çoğu zaman da bu Avrupalılar istememesine rağmen gerçekleşmiştir. Mesela Osmanlıların daha ilk devirlerden itibaren Avrupa'nın değişik devletleri ile yaptıkları kapitülasyonları ihtiva eden yazılı belgelerinde kapitülasyonların tek taraflı ve isteğe bağlı olarak verildiği ve istenildiği zamanda geri alınacağı ifade edilmekteydi. Osmanlı Devleti'nin Avrupalı devletlere karşı güçlü olduğu dönemde normal sayılabilecek bu ifadelerin 1699'dan sonraki ve iki taraflı kapitülasyon metinlerinde de kullanıldığı görmek mümkündür. Öyle ki Mayıs 1908'de İngiliz Dışişleri Bakanı Müsteşarı Lord Hardinge İstanbul'daki İngiliz Maslahatgüzarına tavsiyelerde bulunurken "Bizim ve Fransızların Osmanlı Padişahına ondan ayrıcalık değil de hakkımızı istediğimizi söyleme zamanımız bir gün gelecek" ifadelerini kullanmaktaydı.¹⁴

Karlofça Antlaşması müzakereleri (Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, Történelmi Képcsarnok).

1. 17. Yüzyıl sonu ve 18. Yüzyıl başlarında Osmanlı ordularının başarısızları üzerine Osmanlılar toprak kaybetmelerine rağmen kendilerini yenileyebilmişler bu sebeple batı etkisi 18. Yüzyılın ilk yarısında en alt düzeyde ve son derece sınırlı kalmıştır. Osmanlılara ve genelde Müslüman dünyasına vurulan ilk büyük darbe Küçük Kanarca Antlaşmasıdır. B. Lewis, *Müslümanların Avrupa'yı Keşfi*, Çeviren N. Yıldırım, İstanbul 1997, s. 64.
2. R. A. Abou-El-Haj, "Ottoman Diplomacy at Karlowitz", *Journal of the American Oriental Society*, Vol. 87, No. 4 (Oct.-Dec. 1967), s. 498-499.
3. 17 ve 18. yüzyılların uzun ve yorucu savaşları Osmanlı toplumunun savaşı negatif bir kavram olarak algılaması sonucunu getirmiştir. 17. yüzyılın sonu ve 18. yüzyılın başında bunun bir ifadesi olarak *sulhiyye* adı verilen Osmanlı klasik şiir yazımı kendisini göstermiştir. Bu şiirlerde barış ve getirdiği sükûnet övülmektedir. Bakınız. M. Serdar Palabıyık, "The Changing Ottoman Perception of War: From the Foundation of the Empire to Its Disintegration", *At the Interface/Probing the Boundaries*, 2012, Vol. 80, s.132-135. Ayrıca bakınız. S. Güngörürler, "Governors, Authors and the Porte: Ottoman Perceptions and Policies during the Period Preceding the War of 1736-1739", *Tarih*, Sayı 2 (2010) s. 69-91.
4. Uti possidetis (Latince), uluslar arası hukukun bir prensibi olup bir çatışma sonucunda kazanan tarafın sahip olduğu toprak ve mülklere sahip olması yani mevcut sınırların korunması demektir. Bakınız. Uti possidetis, Wikipedia. Bu prensibin günümüzdeki örnekleri açısından bakınız. S. N. Lalonde, *Determining Boundaries in a Conflicted World: The Role of Uti Possidetis*, McGill-Queen's University Press, 2002.
5. Osmanlıların öne sürdüğü değişiklik şartları için bakınız. R. A. Abou-El-Haj, "Ottoman Diplomacy at Karlowitz", s.499-500. V. L. Menage, Osmanlıların uti possidetis prensibinin 15. yüzyıldan itibaren barışa temel olarak kullandıklarını belirtmektedir. Menage "Seven Ottoman Documents," 82-83 ve 102, S. M. Stern (ed.), *Documents from Islamic Chanceries*, Oxford, 1965. R. A. Abou-El-Haj, "Ottoman Diplomacy at Karlowitz", dipnot 8'den naklen.
6. 1683-1703 tarihleri arasında sadarete gelen Osmanlı vezirleri hakkında tafsilatlı bilgi için bakınız. R. A. Abou-El-Haj, "The Ottoman Vezir and Paşa Households 1683-1703: A Preliminary Report", *Journal of the American Oriental Society*, Vol. 94, No. 4, s.438-447.
7. Reisül-küttablık makamı gelişmesi ve 17-19. yüzyıllarda Osmanlı diplomasisindeki önemi için bakınız H. İnalçık, "Reis-ül-küttab", *İA*, C. 9, s. 671-683.
8. Rami Mehmed Efendi hakkında tafsilatlı bilgi için bakınız. B. Sıtkı Baykal, "Rami Mehmed Paşa", *İA*, Cilt 9, s.623-624.
9. M. Molnar, "Karlofça Antlaşması'ndan Sonra Osmanlı Habsburg Sınırı", *Osmanlı I*, Ankara 1999, s.472.
10. Kont Marsigli hakkında tafsilatlı bilgi için bakınız. J. Stoye, *Marsigli's Europe: 1680-1730: The Life and Times of Luigi Ferdinando Marsigli, Soldier and Virtuoso*, Yale University Press, New Haven, London, 1994.
11. Lewis Karlofça'da Osmanlı Sultanı'nın İmparatorluğun kuruluşundan bu yana ilk defa kendisine kâfir düşmanları tarafından dikte ettirilen şartları kabul etmek zorunda kaldığı düşüncesini öne sürmektedir. Bakınız. B. Lewis, "The Use by Muslim Historians of non-Muslim Sources", *Historians of the Middle East*, Edisyonu Bernard Lewis and P.M. Holt, London 1962, s. 188.
12. R.A. Abou-El-Haj, "Ottoman Diplomacy at Karlowitz", s. 506-507.
13. R.A. Abou-El-Haj, "Ottoman Diplomacy at Karlowitz", s. 509-512
14. F. Ahmad, "Ottoman Perceptions of the Capitulations 1800-1914", *Journal of Islamic Studies* 11 1 (2000) s. 1-2.

PROTOKOL PROTOKOL PROTOKOL PROTOKOL PROTOKOL PROTOKOL PROTOKOL PROTOKOL PROTOKOL PROTOKOL PROTOKOL

1984 YILINDAN İTİBAREN EDİNDİĞİ TECRÜBESİYLE

Sevgiyle Büyür, Bilgiyle Yükseliriz...

ANAOKULU

Trabzon

Cumhuriyet Mahallesi
Defne Sok.No:9
Tel: 0462.322.32.23
Fax: 0462.322.57.23

İLKOKUL

Trabzon

İskenderpaşa Mahallesi
Kolçakoğlu Sok. No:2
Tel: 0462.326.26.32
Fax: 0462.322.57.23

ORTAOKUL

Trabzon

İskenderpaşa Mahallesi
Kolçakoğlu Sok. No:2
Tel: 0462.326.26.32
Fax: 0462.322.57.23

ANAOKULU

Suadiye

Ayşe Çavuş Caddesi
İbak Köşkü No:30 / Kadıköy
Tel: 0216.372.02.89
Fax: 0216.372.37.88

1. KÜRESEL BARIŞ VE GENÇLİK ÇALIŞTAYI

ÇATIŞMA DÖNÜŞÜMÜ, ÇATIŞMA SONRASI BARIŞINŞASI VE YENİDEN YAPILANMADA GENÇLİĞİN ROLÜ

01-05 Temmuz 2013

OSMAN TURAN KONGRE MERKEZİ

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ, TRABZON, TÜRKİYE

GİRİŞ

1-5 Temmuz 2013 tarihleri arasında Trabzon'da Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, Coventry Üniversitesi ve CESRAN International'ın ortaklığında gerçekleştirilen Küresel Barış ve Gençlik Çalıştayı 47 farklı ülkeden 70 katılımcıya ev sahipliği yapmıştır. Çalıştay'ın amacı çatışma dönüştürme, çatışma sonrası barışınşası gibi kavramlara gençlerin ne şekilde katkı sağlayabileceğini ortaya koymak, gençlerin çatışmalarda ki hakim teorilere dayalı rolünün ötesine bakabilmek ve gençlerin barışınşası süreçlerinin dışında kalmalarının yol açacağı sorunları belirlemektir.

Gençlerin çatışmaların doğuşunda ve sürdürülmesinde oynadığı rolle kıyaslandığında barışınşasına katkıları büyük ölçüde göz ardı edilmektedir. Bu nedenle bu Çalıştay ile birlikte gençlerin çatışmalarda oynadıkları rolü, çatışmacı taraf olmanın ötesine geçerek eski savaşıların silahsızlandırılması, terhisi ve topluma yeniden entegre edilmesi gibi savaş sonrası inşa sürecine kadar genişletme imkanı doğmuştur. Çalıştay'da katılımcıların, gençlerin çatışmadaki rolünü vurgulayan hakim teorilerin ötesine geçebilmeleri için çaba harcanmıştır. Sosyo-politik bir yaklaşım benimsenerek gençlerin toplumsal yapılarla ilişkilerinin nasıl şekillenmesi gerektiği ve bunun barış süreçlerini nasıl etkileyeceği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Gençler, dünya nüfusunun siyasi olarak temsil edilmeyen en geniş kesimini oluşturmaktadır ve bu kesimin karar verme sürecinin dışında kalması ekonomik, teknolojik ve sosyokültürel kaynaklara erişimlerinde büyük eşitsizliklerle karşılaşmalarına

yol açmaktadır. Gençler genellikle ya çok tecrübesiz ya da göreve gelmek için fazla radikal olarak algılanmakta ve bu nedenle katılımları sembolik olmanın ötesine geçmemekte ve dikkatlice kontrol edilmektedir. Ancak bir toplumda sosyal değişimin ve değişen trendlerin öncüsü genellikle gençlerdir. Gençler, çatışma zamanında geçici barışı kurup destekleyebilecek olan sivil kurumların ve halk örgütlerinin ön saflarını oluşturmaktadırlar.

Uluslararası aktörler yönetim yapılarında gençlerin talep ve çıkarlarına daha fazla yer verilmesi gerektiğini savunan gençlik gündemleri oluşturmaktadır. Gençlerin siyasal yapı içerisinde yer almasının topluma olumlu katkılar sağlamanın yanı sıra sahip oldukları hakların genişletilmesi bakımından da oldukça önemli olduğu kabul edilmektedir. Bu Çalıştay'da gençlerin son yıllarda elde etmeye çalıştıkları sosyal ve siyasi güç değerlendirilmiş; gençlerin katılımı kurulu sosyo-politik yapılar ve sosyal aktivizm yoluyla gözden geçirilmiştir. Bunun yanı sıra gençleri ve onların çıkarlarını çatışma sonrası toplumlarda siyasi tartışmaların dışında bırakmanın sonuçları ve gençlerin karar verme süreçlerinin dışında bırakılmasının nasıl engellenebileceği değerlendirilmiştir.

Bu çerçevede ilk gün bütünlüyci bir kapsamda gerçekleştirilen açılış konuşmaları ile birlikte "gençler ve barış" tartışmalarındaki güncel konu ve sorunlara genel bir bakış sağlanmıştır. Ardından farklı alt başlıkların daha detaylı bir şekilde ele alındığı daha küçük gruplara ayrılarak gençlerin kendi katılımlarını ve güçlerini ne şekilde yönlendirecekleri tartışılmıştır.

dirdikleri incelenmiştir. Bu alt başlıklar şunlardır: Kurulu araçlar yoluyla barış, sanal araçlar yoluyla barış ve araçsız barış.

Kurulu araçlar yoluyla barış: Mevcut yapılar yoluyla barış için çalışan gençlik

Birçok ülkede gençleri ilgilendiren sorunların siyaset gündemini sıkça meşgul etmesine rağmen gençlerin siyasete katılımı oldukça düşük bir seviyede kalmaktadır. Artan kitlesel işsizlik, eğitime ulaşmadaki sınırlılık, zorlaşan yaşam koşulları ve zayıf yasal koruma nedeniyle gençler büyük eşitsizliklerle karşılaşmaktadırlar. Buna rağmen birçoğu kendi taleplerini hem kurulu yönetim yapılarının içinde hem de dışında dile getirmektedirler. Fakat sistemi değiştirmeye çabasında hangi ölçüde başarılı olabilmektedirler? Müzakere gücünü ne kadar ortaya koyabilmektedirler? Hangi uluslararası yasal çerçeveler temsil haklarını garanti altına almak için yürürlükte ve gençlere karar verme süreçlerinde anlamlı roller verilmesi nasıl sağlanabilir? Çalıştay'ın bu aşamasında bu sorulara cevap aranmıştır.

Sanal araçlar yoluyla barış: Gençlerin internet ve teknoloji aracılığıyla toplu eylemi

Bilim adamları, karar vericiler ve gazeteciler, internetin politik mobilizasyonu üstlendiğini, ağları sürdürdüğünü ve organize olma konusunda dış kontrole, zorlamaya ve denetime kapalı bir alan yarattığını kabul etmektedirler. Sosyal medya, yerel çatışmaları küresel seviyeye taşıma imkanı sağlamıştır. Mısır'daki aktivistler kendilerini "Facebook jenerasyonu" olarak ilan etmiş ve bu söylemi kendi kampanyalarına entegre etmişlerdir. Ancak online ortamda organize olmak kendi sınırlamalarını doğurmakta ve başarılı sosyal medya kampanyaları halen geniş tabanlı resmi örgütlerin, bilgi ağlarının ve dış bağların mobilizasyonuna bağlı bulunmaktadır. Bu çalışma grubunda gençlerin teknolojiyi toplu eylemlerinde ve politik hedeflerine ulaşmak için özellikle de çatışma ya da siyasi uyuşmazlık alan-

larında bir araç olarak nasıl kullandıkları ele alınmıştır.

Tekno-ütopyacıların ve tekno-ütopya karşıtlarının argümanlarını ortaya koymak için şu sorular sorulmuştur: Teknik -bilgi üretimi- sosyal konuları ve mobilize desteği sosyal medya vasıtasıyla nasıl şekillendirmekte ve bunlar bu online aktivizmi offline çevrelerinde gerçeğe, sürdürülebilir değişime nasıl dönüştürmektedir?

Araçsız Barış: Gençlerin barışınşası süreçlerinden dışlanmasının sebeplerini ve etkilerini anlamak

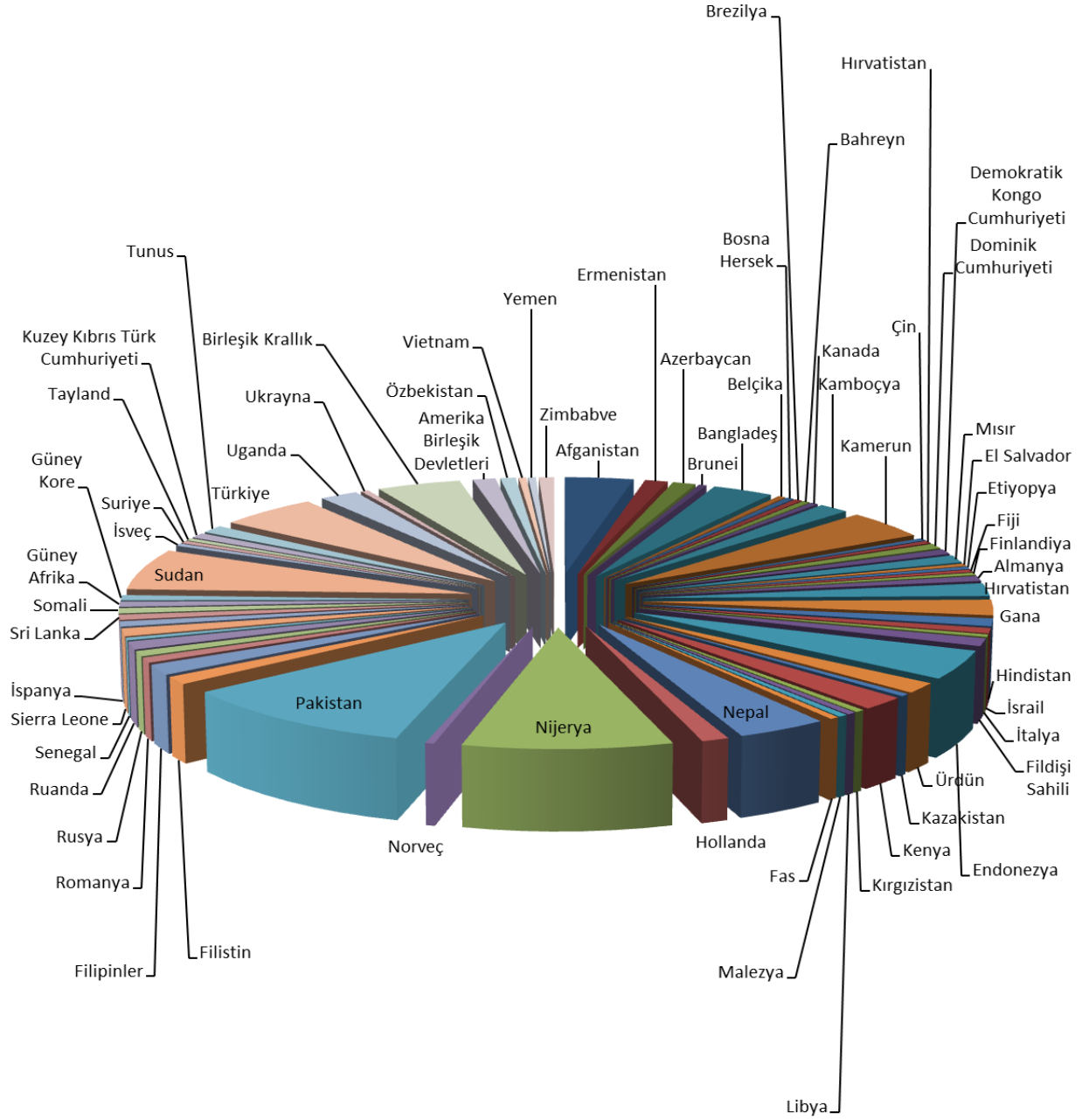
Katılımcı demokrasi hızla dünya çapında politik sistemlerin bir özelliği haline gelmiş fakat pekçok genç için bu değişim hızlı gerçekleşmemiştir. Sesleri genellikle duyulmamış ya da görmezden gelinmiş; sosyo politik kurumlarla gençler arasında anlamlı bir sosyal sözleşme olmaması hayal kırıklığı ve kızgınlık ve en nihayetinde belki de sosyal bir çatışma yaratmıştır. Peki, toplumdaki gençleri, özellikle de çatışma sonrası toplumların kendine özgü durumlarında marjinalleştiren yapısal etkenler nelerdir ve bu ilişkiler durumunu sürdüren gelenek ve kurumlar hangileridir? Bu etkenler çerçevesinde bu çalışma grubunda, günümüz dünyasında gençlerin barışınşasının neden bu ölçüde dışında bırakıldıkları, bu durumun etkileri ve bunu değiştirmek için neler yapılabileceği incelenmiştir.

Çalıştay boyunca ortaya konulan akademik zenginliğin yanı sıra Çalıştay'da kültürel etkileşimin de en güzel örnekleri sergilenmiştir. Farklı milletlerden katılımcıların kendi dillerinde şarkılar söylediği, kendi tarih ve geleneklerini paylaştıkları bir ortam oluşturulmuştur. Nijeryalı bir katılımcı, ülkesinin ulusal marşı söylenirken dünyanın dört bir yanından gelen insanların kendisini ayakta dinleyerek onurlandırmasını hayatının en unutulmaz anı olarak ifade etmiştir. Kuşkusuz ki Çalıştayın en verimli yanı da dünya gençleri arasında barış, dostluk ve birliktelik duygusu uyandırması olmuştur.

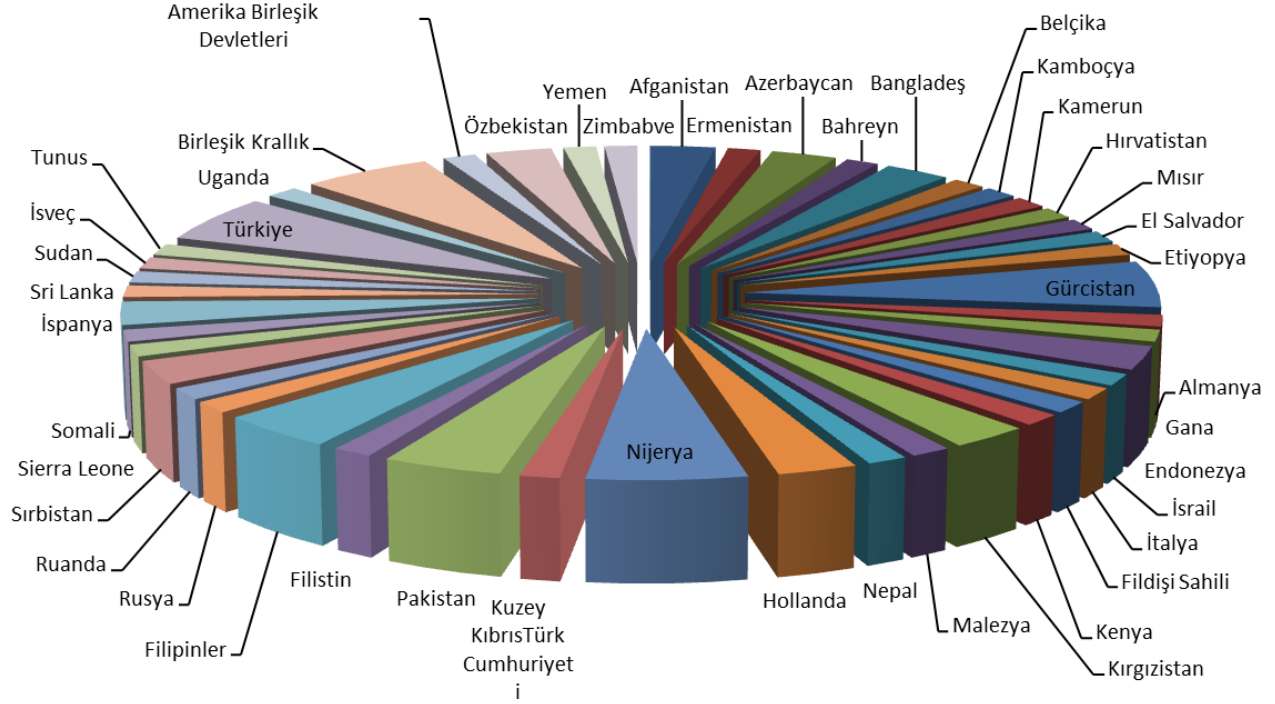

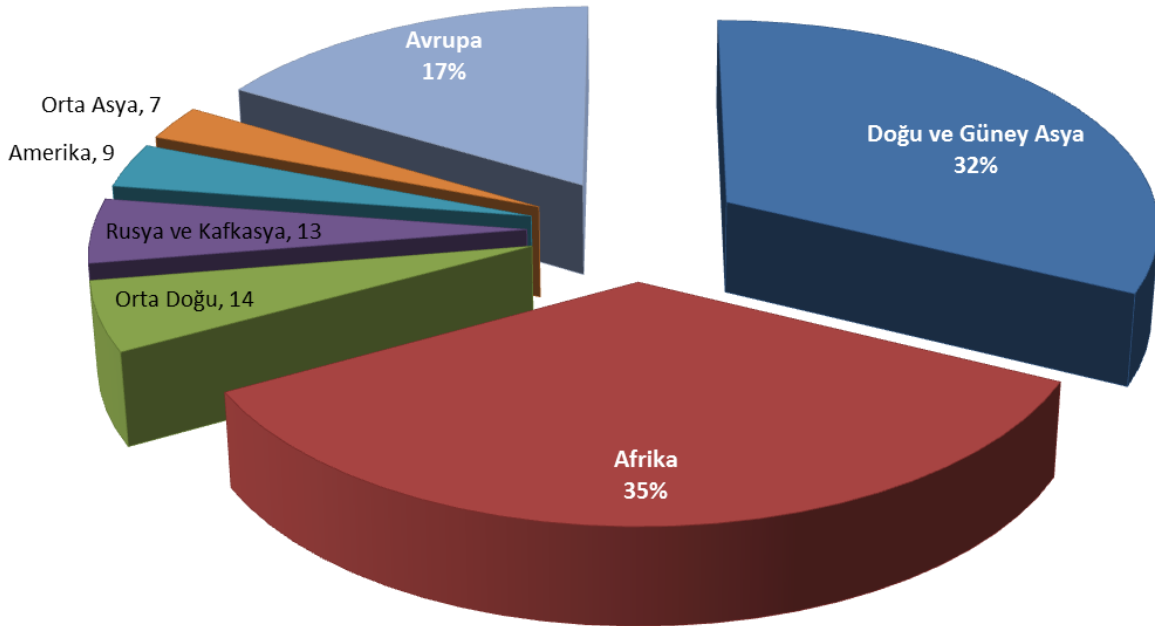
Başvuranların Profili (69 Ülke - 292 Başvuran)

Katılımcı Profili (47 Ülke)

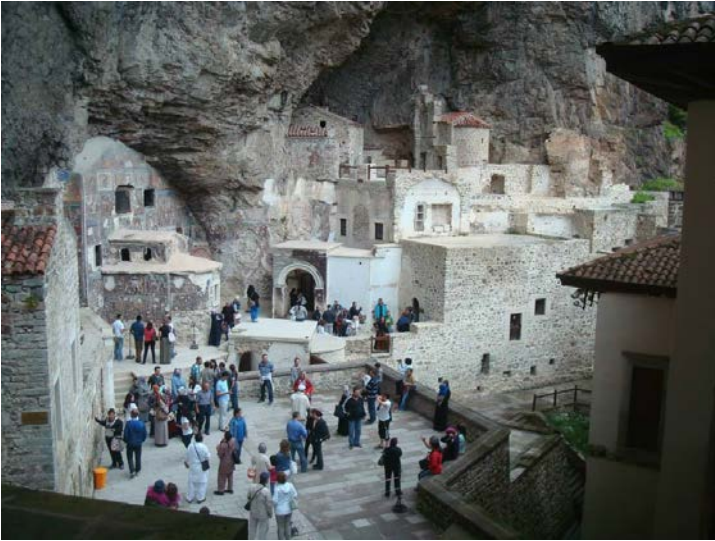

Başvuranların Bölgesel Dağılımı

Program ve Süreç**A. Program**

1. Gün:

Açılış Konuşmaları ve Seminerler, 1 Temmuz 2013

2. Gün:

3 Farklı Tema Üzerine Çalıştaylar, 2 Temmuz 2013

3. Gün:

Uzungöl Gezisi, 3 Temmuz 2013

4. Gün:

Çalıştayların Devamı, 4 Temmuz 2013

5. Gün:

Sümela Manastırı Gezisi, 5 Temmuz 2013

Sertifika Töreni, Veda Yemeği, Aile Fotoğrafı

B. Süreç**Açılış Konuşmaları**

Prof. Dr. Hayati AKTAŞ,

KTÜ Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı

Profesör Alp ÖZERDEM,

Coventry Üniversitesi CPRS Direktörü

Dr. Recep KIZILCIK,

Trabzon Valisi

Seminerler**Sabah Programı***Savaşta ve Barışta Genç Olmak*

Dr. Filippo Grandi, BM Filistinli Mültecilere Yardım ve Çalışma Örgütü (UNRWA) Genel Komiseri

Taban Örgütlenmesi Diplomasisi Yoluyla Arabuluculuk

Talyn Rahman Figueora, Diplomat

Kıbrıs Gençlik Eylemine Hazır mı?

Yeshim Harris, Engi Çatışma Yönetimi Direktörü

Gençlik, Çatışma ve Barış üzerine İzlenimler

Dr. Recep Kızılçık, Trabzon Valisi

Soru-Cevap Bölümü

Öğleden Sonra Programı*Bugün "Barışınşacı" olmak ne anlama gelmektedir?*

Arik Segal, Çatışma Çözümü Danışmanı

*Barış ve Topluluk Eylemi:**Olimpik Ateşkes Kampanyası*

Dolapo Fakuade,

Resiplespur Danışma Şirketi Direktörü

Gençleri Barış için Mobilize Etme: Şiddetin Önlenmesi, Çatışmanın Gündelik Denetimi ve Barışınşası ve Sürdürülmesi Konularında Gençlerin Rolü

Profesör Mike Hardy,

Coventry Üniversitesi Sosyal İlişkiler Merkezi

Çalıştaylar*Kurulu araçlar yoluyla barış:**Mevcut yapılar yoluyla barış için çalışan gençlik***Eğitmenler:**

Yard. Doç. Dr. Fusun Ozerdem

Ralph Schreinemachers

Yeshim Harris

Talyn Rahman-Figueora

*Sanal araçlar yoluyla barış: Gençlerin internet ve teknoloji aracılığıyla toplu eylemi***Eğitmenler:**

Dolapo Fakuade

Profesör Alan Hunter

Yard. Doç. Dr. Sezai Özçelik

Arik Segal

*Araçsız Barış: Gençlerin barışınşası süreçlerinden dışlanmasının sebeplerini ve etkilerini anlamak***Eğitmenler:**

Laura Payne

Profesör Mike Hardy

Marisa McGlinchey

Geziler**Uzungöl Gezisi**

Katılımcılar Uzungöl'ün kendine has atmosferi içerisinde hem gölün büyüleyici manzarasının keyfini çıkardılar, hem de yöresel yemekleri tatma fırsatı buldular.

Sümela Manastırı Gezisi

Çalıştay'ın son gününde Sümela Manastırına gidildi. Uzun ve yorucu bir tırmanışın ardından Sümela Manastırına ulaşan katılımcılar manastırın ilginç mimarisi, muhteşem duvar resimleri ve sahip olduğu eşsiz manzarası eşliğinde unutulmaz anlar yaşadılar.

Sertifika Töreni ve Aile Fotoğrafı Çekimi

Çalıştay'ın dördüncü gününde akşam yemeğinden sonra düzenlenen tören ile katılımcılar sertifikalarını aldılar.

Sümela Manastırı gezisinin dönüşünde katılımcıların tümünün iştiraki ile çekilen aile fotoğrafı ile çalıştay sona ermiştir.

Facebook: Global Peace Workshops
Twitter: @GlobalPeaceW

cesran international

01-16 Temmuz 2013
KÜRESEL BARIS ve GENCLIK CALISTAYI
GLOBAL PEACE and YOUTH WORKSHOP

Coventry University

TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜÇ YORUMU¹

YRD. DOÇ. DR. ERMAN AKILLI

AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ ULUSLARARASI İLİŞKİLER BÖLÜMÜ ÖĞRETİM ÜYESİ

Kalın “Yumuşak Güç” kavramının dış politikanın diplomasi, kültür, diyalog, işbirliği, karşılıklı ekonomik bağımlılık ve tarihsel birikim gibi unsurlar üzerine kurulu bir anlayışa işaret ettiğini vurgulamaktadır

Soğuk Savaş'ın ardından, 1990'ların başında yaşanan siyasi ve fiziki çatışmalar artık Soğuk Savaş zamanının güç dengesi politikalarının karşılık veremediği yeni bir ortamın da habercisi olmuştur. Zira eski Yugoslavya topraklarında yaşanan şiddet olayları, artık devlet merkezli politikaların ve/ya ikili anlaşmaların çatışmaları önlemede pek de etkili olamadığını gözler önüne sermiştir. İşte böyle bir ortamda Türkiye, dış politikasında yer olan güç unsurlarına ek olarak, bölgesel ve uluslararası iş birliğini taçlandırarak yeni kuruluşlara da yer verme gayesiyle adımlar atmıştır. Bununla birlikte, Türk Dış Politikasına hâkim olan yeni seyrin yani Türk Dış Politikasına dair yeni metodolojik ve operasyonel ilkelerin hayata geçebilmesinin biricik yolu, Türkiye'nin sahip olduğu “Yumuşak Güç” kapasitesini rasyonel biçimde yürütebilmesine bağlıdır.²

Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı İbrahim Kalın, dış politikanın klasik tanımının artık günümüzde hükümünü yitirdiğini savunmaktadır. Kalın'a göre, devletlerin ve diplomatların inşa ettiği ve uyguladığı “ulusal çıkar” merkezli politikalar artık uluslararası ilişkilerin çerçevesini belirlememektedir; zira dış politika ve uluslararası ilişkiler, artık devletler ve diplomatların yanı sıra iş adamlarını, sivil toplum kuruluşlarını, aydınları, kanaat önderlerini, gazetecileri, düşünce kuruluşlarını, insani yardımları ve uluslararası hukuku da kapsayan geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Ayrıca Kalın'a göre küresel ölçekte bir güç olma gayesi taşıyan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin dış politikası sadece Dışişleri Bakanlığı tarafından inşa edilmemektedir. Kalın, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı

(TİKA), Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Anadolu Ajansı, Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı, Yunus Emre Vakfı, TRT, Kızılay ve AFAD gibi kurumlar da dış politikaya doğrudan katkılar sağladığını ve dış politikanın çeşitlenmesine ve tematik derinlik kazanması imkân sağladığını vurgulamaktadır.³

Kalın “Yumuşak Güç” kavramının dış politikanın diplomasi, kültür, diyalog, işbirliği, karşılıklı ekonomik bağımlılık ve tarihsel birikim gibi unsurlar üzerine kurulu bir anlayışa işaret ettiğini vurgulamaktadır.⁴ Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ise “Yumuşak Güç” kavramını, sert gücü tamamı ile göz ardı etmekten ziyade hem sert hem de yumuşak gücün dengeleneceği bir anlayış üzerine kurulu bir yaklaşım olarak nitelemektedir; uygulama alanı olarak ise Türkiye'nin Ortadoğu ve periferinde yer alan coğrafyaya yönelik dış politika eylemlerini ifade etmektedir.⁵ Bununla birlikte “Yumuşak Güç” kavramı; bölge ülkeleri ile tarihsel ve kültürel bağlantılar, demokratik gelenek ve kurumlar ve gelişen serbest piyasa ekonomisi gibi üç temel üzerine inşa edilmiş; önceki yıllarda sıklıkla dile getirilen askeri güç (sert güç) söylemini geri plana itilmesini öngören diplomasi yöntemi olarak vücut bulmaktadır.⁶ Kalın'a göre kavramın Türk Dış Politikasındaki yorumu ise “adil, rasyonel ve inandırıcı” siyasalar izleyerek diğer ülkeleri ikna etmek şeklindedir.⁷ Baskın Oran'a göre Türkiye'nin sahip olduğu “Yumuşak Güç”, Türkiye'nin ekonomik ve kültürel gelişiminin sonucudur.⁸ Tarık Oğuzlu ise Türkiye'nin yumuşak gücünün analizini, son dönem Türk Dış Politikasının seyrini an-

lamlandırmanın kilit noktasını oluşturduğunu savunmaktadır.⁹

Bununla birlikte Kalın, Türkiye'nin sahip olduğu yumuşak gücün, hem biçimi hem de kapsamı itibarıyla diğer ülkelerden farklılıklar arz ettiğini belirterek; Türkiye'nin sahip olduğu yumuşak güç potansiyelinin sahip olduğu tarihsel ve kültürel derinliğin bir tezahürü olduğunu altını çizerek: *"Balkanlarda başlayıp Orta Asya'nın içlerine kadar uzanan Türkiye'nin ince güç potansiyeli, askeri yahut teknolojik üstünlükten ziyade, miras kalan tarih ve kültür derinliğinden kaynaklanmaktadır"* demektedir.¹⁰

Ayrıca Kalın, Türkiye'nin içerisinde yer aldığı coğrafyada temsil ettiği değerlerin, sahip olduğu tarihi birikim ve kültürel derinliğin, hem bölgesel dinamiklerin harekete geçirilmesinde, hem de yeni etkileşim alanlarının oluşturulmasında büyük katkı sağladığını vurgulamaktadır; öyle ki Kalın, Balkanlardan Ortadoğu'ya ve Asya'nın içlerine uzanan geniş coğrafya içerisinde Türklerin, Kürtlerin, Boşnakların, Arnavutların, Çerkezlerin, Abazaların, Arapların, Azerilerin, Kazakların, Kırgızların, Özbeklerin, Türkmenlerin ve diğer etnik grupların bulunduğu yegâne noktanın "tarih kardeşliği" olduğu yani Osmanlı mirasının olduğunu belirtmektedir.¹¹

Osmanlı mirasının birleştirici nosyon olduğunu belirtmekle beraber Kalın, bu Osmanlı mirası söyleminin Batılı devletler tarafından fütühatçılık minvalinde vurgulanan "Yeni Osmanlılık" söylemi ve çağrıştırdığı emperyalist yaklaşımlar ile uzaktan yakından

ilgisi olmadığını altını çizmektedir; Kalın, bu birleştirici nosyonun bilakis ülkelerin tarihleri ile barışık hale gelmesinden ve ülkeler arasındaki hasmane davranışlardan topyekûn vazgeçilmesinin önünü açacak bir barış dalgasının özünü oluşturduğunu da belirtmektedir.¹²

Meliha Benli Altunışık ise bu minvalde Türkiye'nin Ortadoğu'da bir çekim merkezi haline geldiğini vurgulayarak Türkiye'nin bölgedeki askeri ve ekonomik faaliyetlerinin ve etkinliğinin çekim merkezi olmasından ötürü genişleyen yumuşak güç potansiyeli tarafından desteklendiğini vurgulamaktadır.¹³ Hakan Altınay ise Türkiye'deki elitler ve toplum tarafından Türkiye'nin içinde yer aldığı coğrafyada ve periferinde giderek bir

İbrahim Kalın

çekim merkezi haline geldiğinin idrak edilmesi gerektiğini vurgulamakta ve sahip olunan cazibe minvalinde Türkiye'nin yumuşak güç kapasitesinin hacim kazandığından bahsetmektedir¹⁴; diğer taraftan Kalın göre Türkiye'nin cazibe merkezi haline gelebilmesinin ise Türkiye'nin özgürlük-güvenlik dengesini tutarlı bir şekilde kurabilmesine ve demokratik fırsat alanlarını genişletebilmesine bağlıdır.¹⁵

Tuba Çavuş ise Türkiye'nin yumuşak güç faaliyetleri incelendiğinde, kültürel etkileşim faaliyetlerinin önem kazandığını belirtmektedir; dış politikada barışçıl yöntemler kullanmak ve aktif bir politika izleyerek gündemi belirlemek yumuşak güç kullanımının örneklerinden olduğunu belirtmektedir.¹⁶ Her ülkenin, ülke olmanın gereği olarak sahip olduğu millete dair kültürel yapı, gelenek-görenekler, değerler ve normlar minvalinde sahip olduğu bir yumuşak güç potansiyeli vardır. Sahip olunan bu değerler bütünü, ekonomik güç ve siyasi irade ile birleşimiyle o ülke, yumuşak gücünü kullanma yetisine kavuşur. Türkiye örneğinde ise bu durum daha bir önem kazanmaktadır; zira Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu gibi köklü bir tarihsel mirasa, Anadolu gibi dünya kültürlerine beşiklik etmiş bir coğrafyaya sahiptir. Diğer taraftan güçlü ekonomisi, hem içerde hem de dışarda izlediği politikalarda iktidar sahibi tek partinin olmasının verdiği avantajla tek ses ile istikrarlı biçimde davranabilmesi, Türkiye'nin sahip olduğu yumuşak güç güçlü potansiyelini ortaya çıkarmakta ve bu potansiyelin etkili biçimde kullanımını oldukça kolay hale getirmektedir.

Türkiye'nin sahip olduğu yumuşak güç kaynakları, Joseph Nye'in¹⁷ metodolojik olarak sıraladığı üzere, ilk olarak Türkiye'nin sahip olduğu 'değerleri' ile 'iç ve dış politikasıdır'. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti Devleti, sahip olduğu köklü mirasın yanında kuruluşundan günümüze süre gelen hem laik bir demokrasiye sahip olması hem de Müslüman bir ülke olması özellikleri sayesinde özellikle periferi bağlamında önemli bir yumuşak güç potansiyeli taşımaktadır. Bu bağlamda, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ise Türkiye'nin bulunduğu coğrafyadaki yumuşak güç potansiyeli açısından: "*Türkiye'nin*

en önemli yumuşak gücü, demokrasisidir" demiştir.¹⁸ Diğer taraftan Fuat Keyman'a göre Türkiye, Müslüman ülkeler arasında laik bir demokrasiye sahip en başarılı ülke olduğu için küresel anlamda pozitif bir imaja sahiptir ve bu bağlamda kuvvetli bir yumuşak güç potansiyeline sahiptir.¹⁹ Diğer taraftan Türkiye Cumhuriyeti Devletinin gerek iç politikada gerekse dış politikada attığı istikrarlı adımlar neticesinde sahip olduğu yumuşak güç uluslararası arenada söz sahibi olmasının yolunu da açmıştır; zira iç politika açısından insan hakları ve hukukun üstünlüğü, idam cezasının kaldırılması, ana dilde eğitim hakları, azınlıklar statüsünde atılan adımlar dünya kamuoyu tarafından olumlu karşılanmaktadır. Dış politika açısından ise gerek uluslararası hukukun üstünlüğünü şiar edinen bir anlayış ve Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun "sathı diplomasi" anlayışı minvalinde inşa edilen dış politika eylemleri sayesinde Türkiye küresel bir aktör profili çizmektedir.

Türkiye'nin sahip olduğu yumuşak güç kaynaklarından bir diğeri ise sahip olduğu 'tarih' ve 'kültür'dür. Bu bağlamda Türkiye oldukça zengindir zira Osmanlı İmparatorluğu gibi köklü bir tarihsel mirasa, Anadolu gibi dünya kültürlerine beşiklik etmiş bir coğrafyaya sahiptir. Bu nedenle Türkiye'nin var oluşundan gelen bir yumuşak güç kapasitesine sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Nye, bir ülkenin sahip olduğu tarihsel ve kültürel derinliğin, o ülkeye dair yumuşak güç kapasitesinin biricik öğeleri olduğunu vurgulamaktadır; zira Nye, bir ülkenin kültürü, evrensel değerler içerdiği ve politikaları, başkalarının da paylaştığı değerlere ve çıkarlara hizmet ettiğinde yarattığı sorumluluk ve çekicilik ilişkileri sebebiyle, istediği sonuçları elde etme olasılığını arttırdığını da vurgulamaktadır.²⁰ Diğer taraftan Phar Kim Beng ise Türkiye'nin Avrupa ile olan ilişkilerinin yanında eski Osmanlı havzası olarak sayılabilecek Balkanlar, Ortadoğu ve Sovyet sonrası dönemde büyük önem kazanan Orta Asya ve Kafkaslar'da dair izlediği politikaların özünde tarih ve kültür nüvelerini yeşermesi, Türkiye'nin bu coğrafyalarda yumuşak gücünü etkin bir şekilde kullandığının işareti olduğunu belirtmektedir.²¹

Türkiye, Müslüman ülkeler arasında laik bir demokrasiye sahip en başarılı ülke olduğu için küresel anlamda pozitif bir imaja sahiptir ve bu bağlamda kuvvetli bir yumuşak güç potansiyeline sahiptir

Türkiye'nin sahip olduğu bir diğer yumuşak güç kaynağı ise 'ekonomik gücüdür'. Habibe Özdal ve arkadaşlarına göre 2000'li yıllarda dünyanın ilk yirmi ekonomisi içerisine giren Türkiye'nin, Cumhuriyetin ilk yılları ve Soğuk Savaş dönemi ile kıyaslandığında günümüzde çok daha güçlüdür; ayrıca Özdal ve arkadaşları, ekonomik veriler doğru okunduğunda Türkiye'nin önümüzdeki yıllarda dünyanın en güçlü ilk on ekonomisinin içerisine gireceği ve daha güçlü bir devlet olarak dünya sahnesinde boy göstereceğini vurgulamaktadırlar.²² Bununla birlikte Çavuş, Türkiye'nin yumuşak gücünün artmasını sağlayan en büyük etkenlerden biri olarak dış ticareti dile getirmekte ve yabancı ülkelerde bulunan Türk mallarının, Türkiye'nin tanınması, bilinmesi ve imajı için önemli bir yer teşkil ettiğini savunmaktadır.²³ Bu yargıya paralel olarak Kemal Kirişçi, Türkiye'de üretilen dış ticaret malları; 1950 yılında %1,4 oranında iken 1970 yılında %18,4 oranına yükselmiş, 2003 yılında ise büyük bir sıçrama göstererek %94,2 oranına ulaştığını vurgulamaktadır; nitekim Kirişçi, bu gelişmeler neticesinde Türkiye'nin dış ticaret hacminin doğal olarak arttığını ve komşu ülkelerle, yani Ortadoğu ve Balkan coğrafyasındaki ticareti 2008 yılı itibarıyla 82 Milyar \$'a yükselmiştir.²⁴ Bu bağlamda Türkiye'nin söz konusu coğrafyada yumuşak gücünün daha da zemin kazandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Türkiye'nin sahip olduğu bir diğer yumuşak güç kaynağı ise, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun sıkça üzerinde durduğu, 'coğrafi' ve 'jeopolitik' konumdur. Zira Türkiye'nin sahip olduğu coğrafi ve jeopolitik derinlik, Türkiye'yi hem Asya hem de Avrupa ile bağlamak ile birlikte, şayet Ankara sıfır noktası olarak alınacak olursa 3000 km çapı içerisinde Türkiye'nin 23 farklı ülke ile komşu olduğu görülecektir. Etrafının bu denli geniş bir yelpazeden din, dil ve ırk ile çevrelenmiş olması, Türkiye'nin yumuşak güç kapasitesinin söz konusu çeper üzerinden tüm dünyaya ulaşmasına imkân tanıyacak fırsatlara sahiptir. Türk Dış Politikasındaki düzen kurucu-arabulucu rol, diğer ülkeler ile girilen kültürel etkileşim faali-

yetleri ve ekonomik-insani yardımlar Türkiye'nin yumuşak güç politikaları olarak sayılabilir. Nitekim Soğuk Savaş sonrasında Samuel Huntington²⁵ tarafından ortaya atılan ve 11 Eylül saldırıları ile doruk noktasına ulaşan "Medeniyetler Çatışması" anlayışı, Türkiye'nin sahip olduğu coğrafi, tarihsel ve kültürel derinlik sayesinde ve –bir önceki bölümün son başlığında yer verilen– Medeniyetler İttifakı Girişimi içerisindeki lider rolünü daha da önemli kılmaktadır. Zira Türkiye, Batı ve Doğu medeniyetleri arasında düzen kurucu ve arabulucu aktör rolünü üstlenmekte ve bu sayede küresel anlamda yumuşak gücünü pratiğe dökme fırsatı yakalamaktadır. Nitekim son yıllarda Türkiye, İran ile ABD-Batı, Suriye-İsrail, Afganistan-Pakistan arasındaki sorunlarla ilgilenip aktif ve yapıcı bir dış politika izleyerek arabuluculuk yapması Türkiye'nin sahip olduğu yumuşak güç potansiyelinin eseridir.²⁶

Ancak Türkiye'nin yumuşak güç kapasitesi ile bütünleşmesi, Tarık Oğuzlu'ya göre üç farklı boyutta yaşanan gelişmelere binaen gerçekleşmiştir²⁷; Oğuzlu'ya göre birinci boyut iç etkenlerdir; AB üyeliği sürecinde gerçekleştirilen yasa reformları, insan hakları ve özgürlükler bağlamında atılan adımlar ilk boyutu oluşturmaktadır. Oğuzlu'ya göre ikinci boyut ise dış etkenlerdir; 11 Eylül sonrasında Ortadoğu'da yaşanan gelişmelere paralel olarak Türkiye'nin bölgedeki hem stratejik olarak hem de laik, liberal demokrasiye sahip Müslüman bir ülke olarak öneminin artması, İslam Konferansı Örgütü içerisindeki doğrudan etkisi (Türk bir Genel Sekreterin seçilmesi) ile söz konusu boyutun ikinci adımını oluşturmuştur. Oğuzlu'ya göre üçüncü ve son boyut ise Batı boyutudur; Türkiye'de demokrasi anlamında yaşanan gelişmeler ve Türkiye'nin bulunduğu coğrafyada elde ettiği etkinin Batı'daki yansımaları olumlu biçimde olmuştur. Toparlanacak olursa Türkiye'nin yumuşak güç minvalinde inşa ettiği yeni devlet kimliği, küresel anlamda yankı bulmuştur. Soğuk Savaş döneminin çevre ülkesi algısından günümüzde küresel ölçekte otonom bir aktör olarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti, yumuşak güç

Türkiye'nin sahip olduğu coğrafi ve jeopolitik derinlik, Türkiye'yi hem Asya hem de Avrupa ile bağlamak ile birlikte, şayet Ankara sıfır noktası olarak alınacak olursa 3000 km çapı içerisinde Türkiye'nin 23 farklı ülke ile komşu olduğu görülecektir.

kapasitesi sayesinde uluslararası sistemde elde ettiği bu pozisyonu daha da güçlendirecektir.

DİPNOTLAR

1. Bu makale yazarın "Türkiye'de Devlet Kimliği ve Dış Politika" adlı kitabının ilgili bölümünden derlenmiştir. (Erman AKILLI, Türkiye'de Devlet Kimliği ve Dış Politika, Nobel Yayınevi, 1. Baskı, 2013, Ankara)
2. Baskın Oran, Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt III:2001-2012, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, s. 140.
3. İbrahim Kalın, "Türkiye Artık Ölçek Küçülmez", 22 Ocak 2013, Yeni Şafak, (Erişim), <http://yenisafak.com.tr/yorum-haber/turkiye-artik-olcek-kucultemez-22.01.2013-460184>, 14.02.2013.
4. İbrahim Kalın, "Türkiye'nin İnce Gücü", 23 Ocak 2010, Sabah, (Erişim), http://www.sabah.com.tr/Yazarlar/ibrahim_kalin/2010/01/23/turkiyenin_ince_gucu, 26.02.2013.
5. Ahmet Davutoğlu, "Turkey's Foreign Policy Vision: An Assessment of 2007", Insight Turkey, Cilt. 10, Sayı 1, 2008, s. 86.
6. Murat Yeşiltaş ve Ali Balcı, "Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası Sözlüğü: Kavramsal Bir Harita", Bilgi, Sayı 23, Kış 2011, s. 14.
7. İbrahim Kalın, "Kamu Diplomasisi İçin Mola!", 27 Mart 2010, Sabah, (Erişim), http://www.sabah.com.tr/Yazarlar/ibrahim_kalin/2010/03/27/kamu_diplomasisi_icin_mola, 27.02.2013.
8. Oran, a.g.e., s. 139.
9. Tarık Oğuzlu, "Soft Power in Turkish Foreign Policy", Australian Journal of International Affairs, Vol. 61, No. 1, 2007, s. 81.
10. İbrahim Kalın, "Soft Power and Public Diplomacy in Turkey", Perceptions, Vol. 16, No. 3, 2011, s. 10.
11. Kalın, a.g.m., s. 11.
12. Kalın, a.g.m., s. 11.
13. Meliha Benli Altunışık, "The Possibilities and Limits of Turkey's Soft Power in the Middle East", Insight Turkey, Vol. 10, No. 2, 2008, s. 53.
14. Hakan Altınay, "Turkey's Soft Power: An Unpolished Gem or an Elusive Mirage?", Insight Turkey, Vol. 10, No. 2, 2008, s. 64.
15. Kalın, a.g.m., s. 11-12.
16. Tuba Çavuş, "Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımı", Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı 2, 2012, s. 27.
17. Joseph S. Nye, Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Yolu, (Çev.) Rayhan İnan Aydın, Elips Kitap, 1. Baskı, Ekim 2005, Ankara.
18. Ahmet Davutoğlu, "Turkey's Foreign Policy Vision: An Assessment of 2007", Insight Turkey, Cilt. 10, Sayı 1, 2008, s. 80.
19. Fuat Keyman, "Globalization, Modernity and Democracy: Turkish Foreign Policy 2009 and Beyond", Perceptions, Vol. XV, No. 3-4, Autumn-Winter 2010, s. 10, (Erişim), http://sam.gov.tr/wp-content/uploads/2011/12/efuat_keyman.pdf, 08.03.2013.
20. Nye, a.g.e., s. 20.
21. Phar Kim Beng, Turkey's Potential as a Soft Power: A Call for Conceptual Clarity", Insight Turkey, Vol. 10, No. 2, 2008, s. 38.
22. Habibe Özdal, Osman Bahadır Dinçel, Mehmet Yeğin, Mülakatlarla Türk Dış Politikası Cilt 1, USAK Yayınları, Ankara, 2009, önsöz.
23. Çavuş, a.g.m., s. 30.
24. Kemal Kirişçi, "Turkey's Demonstrative Effect and the Transformation of the Middle East", Insight Turkey, Vol. 13, No. 2, 2011, s. 37, (Erişim), http://file.insightturkey.com/Files/Pdf/insight_turkey_vol_13_no_2_2011_kirisci.pdf, 08.03.2013.
25. Samuel P. Huntington, Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması, (çev.) Mehmet Turan ve Cem Soydemir, Okuyan Us Yay. İstanbul, 2002.
26. Duran, a.g.m., s. 389.
27. Oğuzlu, a.g.m., ss. 88-91.

**Karadeniz
Technical
University**
Department of
International Relations

20. yıl

1993-2013

Karadeniz Teknik Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
**ULUSLARARASI
İLİŞKİLER
BÖLÜMÜ**

SİYASAL KARAR ALMA SÜRECİ VE GÖÇMENLER: GÖÇMENLER SEÇİMLERDE OY KULLANABİLMELİ Mİ?

ALPER TOLGA BULUT

ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ, KTÜ İİBF-ULUSLARARASI İLİŞKİLER BÖLÜMÜ
DOKTORA ÖĞRENCİSİ, UNIVERSITY OF HOUSTON-SİYASET BİLİMİ BÖLÜMÜ

GİRİŞ

Her ne kadar akademisyen ve araştırmacılar farklı ülkelerdeki değişik uygulamaları araştırmaya yakın bir geçmişte başlamış olsalar da, göçmenlerin¹ yaşadıkları ülkelerde oy kullanması yeni bir fenomen değildir. 20. Yüzyılın başlarına kadar “oy hakkı” konusunda kriter vatandaşlık değil, etnisite, cinsiyet ve zenginlikti. 20. Yüzyıl ile birlikte gelen demokratikleşme dalgaları, kadınlara ve etnik azınlıklara da temsil hakkı tanınmasını mümkün kıldı. Küresel göçlerin arttığı günümüzde de devletler giderek artan bir şekilde topraklarında yaşayan göçmenlere “siyasal katılım hakkı tanıma” seçeneğini değerlendirmeye başlamıştır. Bu çalışmada da görüleceği üzere, göçmenlere oy kullanma hakkı verilmesi konusunda devletler arasında ciddi farklılıklar mevcuttur. Bazı devletler göçmenlere ulusal seçimlere katılım hakkı tanıırken, bazıları yerel seçimlerde oy kullanmalarına izin vermekte. Bazı devletler ise göçmenlerin seçimlerde oy kullanmasına hiçbir şekilde müsaade etmemekte ve oy kullanma hakkının sadece vatandaşlara ait bir ayrıcalık olduğu tezini savunmakta. Peki, bu konuda devletler arasında bu kadar farklı anlayışların bulunmasının temel nedeni ne? Bu soruya cevap verebilmek için devletlerin göçmenlere tanıdığı farklı siyasal katılım haklarına daha yakından bakmak gerekiyor. Bu çalışma göçmenlere oy kullanma hakkı verilmesi konusundaki farklı yaklaşımları ön plana çıkarmayı ve bu hakkı savunanların temel tezlerini özetlemeyi amaçlamaktadır.

Farklı Yaklaşımlar

Göçmenlere çeşitli şekillerde oy kullanma hakkı sunan devletleri altı kategoride sınıflandırmak mümkündür:

- Ulusal hükümetin oy kullanma hakkı vermediği fakat yerel hükümet veya organların bu hakkı tanıdığı ülkeler .
- Belli bir milletten olan göçmenlere yerel seçimlerde oy kullanma hakkı tanıyan devletler.
- Belli bir milletten olan göçmenlere hem ulusal hem de yerel seçimlerde oy kullanma hakkı tanıyan devletler.
- Hangi milletten olduğuna bakmaksızın tüm göçmenlere yerel seçimlerde oy kullanma hakkı tanıyan devletler.
- Hangi milletten olduğuna bakmaksızın tüm göçmenlere ulusal ve yerel seçimlerde oy kullanma hakkı tanıyan devletler.

Ulusal hükümetin oy kullanma hakkı vermediği fakat yerel hükümet veya organların bu hakkı tanıdığı ülkeler

Bu tür oy kullanma hakkı genelde federal sistemlerde görülmektedir. Federal sistemlerde bölgeler göçmenlere, merkezi hükümetin onayını aramaksızın, seçimlere katılma hakkı verebilir. Yerel otoritelerin göçmenlere bu hakkı tanıdığı beş örnek ülke vardır: Almanya, İsviçre, Avusturya, Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri. Almanya’da Hamburg ve Schleswig-Holstein eyaletleri 1989 yılında ülkede oturma hakkına sahip olan göçmenlere yerel seçimlere katılma hakkı tanımıştır. Bununla

Federal sistemlerde bölgeler göçmenlere, merkezi hükümetin onayını aramaksızın, seçimlere katılma hakkı verebilir. Yerel otoritelerin göçmenlere bu hakkı tanıdığı beş örnek ülke vardır: Almanya, İsviçre, Avusturya, Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri.

birlikte bu karar anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle anayasa mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Avusturya'da da benzer bir karar anayasa mahkemesinden dönmüştür. İsviçre'de Neuchâtel ve Jura kantonları oturma hakkına sahip göçmenlere yerel seçimlerde oy kullanma hakkı tanıdığıdır. Kanada'da Saskatchewan ve Nova Scotia eyaletleri İngiliz kökenli göçmenlere yerel seçimlerde oy kullanma hakkı tanımıştır. ABD'de Takoma Park şehrinde göçmenler her türlü yerel seçimde oy kullanma hakkına sahiptir.

Belli bir milletten olan göçmenlere yerel seçimlerde oy kullanma hakkı tanıyan devletler

Bazı ülkeler belli bir milletten olan göçmenlere yerel seçimlerde oy kullanma hakkı tanımaktadır. Bunun günümüzdeki en bilinen örneği Avrupa Birliği (AB) ülkeleridir. Maastricht Anlaşması'na göre AB devletleri AB vatandaşları yaşadıkları ülkedeki yerel seçimlerde ve Avrupa Parlamentosu seçimlerinde oy kullanma hakkına sahiptir. Bununla birlikte söz konusu ülkelerde yaşayan üçüncü ülke vatandaşları (örneğin Almanya'daki Türk vatandaşları) bu hakka sahip değildir.

Belli bir milletten olan göçmenlere hem ulusal hem de yerel seçimlerde oy kullanma hakkı tanıyan devletler.

Bu kategorideki devletler belli milletlerin mensubu olan göçmenlere hem yerel hem de ulusal seçimlerde oy kullanma hakkı tanımaktadır. Örneğin Commonwealth ülkelerinin vatandaşları İngiltere'de hem yerel hem de ulusal seçimlerde oy kullanma hakkına sahiptir.

Hangi milletten olduğuna bakmaksızın tüm göçmenlere yerel seçimlerde oy kullanma hakkı tanıyan devletler

Hollanda, İsveç, Danimarka, Norveç, Finlandiya, İzlanda, İrlanda, Macaristan, Venezuela, Güney Kore gibi ülkeler, mensubu olduğu millete bakmaksızın tüm göçmenlere yerel seçimlerde oy kullanma hakkı tanımaktadır.

Hangi milletten olduğuna bakmaksızın tüm göçmenlere ulusal ve yerel seçimlerde oy kullanma hakkı tanıyan devletler

Bu kategori altındaki ülkeler ise mensubu olduğu millete bakmaksızın tüm göçmenlere ulusal ve yerel seçimlerde oy kullanma hakkı tanımaktadır. Bugün Yeni Zelanda, Şili, Uruguay ve Malawi'de yaşayan göçmenler her seviyede oy kullanma hakkından faydalanabilmektedir.

Göçmenlere neden oy kullanma hakkı veril-meli?

Devletler göçmenlere neden oy kullanma hakkı vermeli? Bu soruya akademisyenler farklı açılardan yaklaşmaktadır. Söz konusu hakkın tanınması gerektiğini savunanlar konunun ahlaki yönüne vurgu yapmakta ve demokratik teoriye dikkat çekerek göçmenlerin ülke ekonomisine yaptığı katkının altını çizmektedirler.

"Devletler, meşruiyetlerinin temelini yönettikleri insanların onayından alırlar". Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi'nin temelini oluşturan bu cümle aslında göçmenlerin oy kullanması konusundaki taleplerin de temelini oluşturmaktadır, zira tanım gereği, "yönetilenler" göçmenleri de kapsamaktadır. Bir diğer temel argüman ise "herhangi bir kararın sonucundan etkilenen insanların, o kararın yapım sürecinde etkin olması gerektiği" düşüncesidir. Bir diğer ifade ile toplumun her kesimini ilgilendiren kararlar, toplumun tüm kesimlerinin katılımı ile alınmalıdır. Gerçekten de yasal göçmenlerin ülkeler içinde de belirli yerlerde kümelenmeleri demokrasi açısından "garip" sayılabilecek durumlar oluşturmuştur. Örneğin, ABD'nin Kaliforniya eyaletinde göçmenlerin nüfusun yüzde ellisinden fazlasını oluşturduğu belediye bölgeleri bulunmaktadır. Los Angeles şehrinin birinci şehir konseyi bölgesinde beyaz Amerikalılar, nüfusun sadece yüzde onunu oluştursa da, seçmenlerin çoğunluğu yine de beyaz Amerikalıdır. Bu bağlamda, bu kadar büyük bir nüfusu oy kullanma hakkından mahrum bırakmak demokratik katılım açısından ciddi sorunlar ortaya çıkarmaktadır.

"Devletler, meşruiyetlerinin temelini yönettikleri insanların onayından alırlar". Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi'nin temelini oluşturan bu cümle aslında göçmenlerin oy kullanması konusundaki taleplerin de temelini oluşturmaktadır

Yasal göçmenlerin oy kullanma hakkını destekleyen bir diğer argüman ise göçmenlerin vatandaşlar ile aynı sorumluluklara sahip olduğu ve bu nedenle de onlarla aynı haklara sahip olmaları gerektiği düşüncesidir. Gerçekten de bugün hemen hemen tüm Batı demokrasilerinde vatandaşlık olmayan göçmenler, vatandaşlık hakkına sahip insanlarla aynı sorumluluğu taşımakta, vergi ödeme ve askere alınma gibi görevleri yerine getirmektedir. Bunun yanı sıra yaşadıkları bölge ile ilgili alınan her karardan vatandaşlar gibi eşit bir şekilde etkilenmekte, fakat onlar gibi karar alma sürecine katılamamaktadırlar. Amerikan bağımsızlık savaşının temelinde yatan “temsil yoksa vergi de yok” (no taxation without representation) anlayışı göçmenlerin oy kullanabilme talebini de son derece iyi yansıtmaktadır. Göçmenlere oy kullanma hakkı verilmesi yaşadıkları ülkeye entegrasyonlarını güçlendirebilir. Siyasal sürece katılım hakkı kazanan göçmenler “aidiyet” duygusu kazanarak yaşadıkları ülkeye daha çabuk entegre olabilirler.

Tüm bu olumlu tezlerin yanında, göçmenlere oy kullanma hakkı verilmesine karşı çıkanlar ise konuya farklı açılardan bakmaktadır. Örneğin Almanya gibi ülkelerde “bireysel demokrasi” ye (individual self-determinism) karşılık “Kolektif De-

mokrası” (collective democracy) ön plandadır. Bu bağlamda yabancılara verilecek oy kullanma hakkının toplumun kolektif demokrasi kültürünü zedeleyeceği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra, başka milletlerin mensuplarına oy kullanma hakkı verilmesinin söz konusu devlete, göçmenlerin yaşadığı devletin siyasal sürecine müdahale etme imkanı vereceği de ayrı bir tez olarak öne sürülmektedir. Bu teze göre demokratik kültüre yabancı olan göçmenler, toplulukları içinde ön plana çıkan kimseler tarafından yönlendirilebilir ve blok halinde oy kullanarak başka bir ülkenin çıkarına hizmet edebilirler. Örnek vermek gerekirse, ABD’deki Meksikalı göçmenlere oy kullanma hakkı vermek, Meksika devletine ABD iç siyasetine doğrudan müdahil olma imkanı tanıyacaktır.

Her ne kadar öne sürülen bu tezlerin doğruluk payı olsa da, göçmenlerin blok halinde oy kullanacağını düşünmek mantıklı değildir. Ayrıca hali hazırda birçok göçmen, çifte vatandaşlık hakkı dolayısıyla seçimlerde oy kullanabilmekte ve yine de ciddi bir “dış ülke etkisi” gözlemlenmemektedir.

Kamuoyu ne düşünüyor?

Şüphesiz göçmenlere oy kullanma hakkı verilmesi hukuki bir konu olmasının yanında siyasal bir ka-

Tablo 1: “Bazı insanlar yasal göçmenlerin yerel seçimlerde oy kullanma hakkına sahip olması gerektiğini düşünüyor (1). Diğer kimseler ise bu hakkın sadece vatandaşlara ait olması gerektiğine inanıyor (2). Siz hangi fikri destekliyorsunuz?” sorusuna verilen cevap

	Toplam	AB6	ABD	Kanada	Fransa	Almanya	İngiltere	İtalya	Hollanda	İspanya
Toplam	8032	6032	1000	1000	1003	1003	1000	1000	1020	1006
1	49	52	36	43	65	46	46	53	49	53
2	49	45	62	54	34	52	51	43	49	44
Bilmiyorum	2	2	1	2	1	1	2	4	1	2
Cevap yok	0	0	1	0	0	1	0	1	1	1

Kaynak: Transatlantik Eğilimler 2009 Anketi

rardır. Siyaseti ilgilendiren her konuda kamuoyunun düşüncesi önemle dikkate alınmalıdır. Peki vatandaşlar, göçmenlere siyasal katılım hakkı verilmesi konusunda ne düşünüyor? Çoğunluk böyle bir siyasal değişime hazır ve destekliyor mu yoksa oy kullanma hakkının sadece kendilerine ait olması gerektiğini mi düşünüyorlar?

Yukarıdaki tabloda da açıkça görülebileceği gibi, beklenenin aksine söz konusu ülkelerde kamuoyu bazında göçmenlerin oy kullanmasına ciddi bir destek mevcuttur. Toplamda sekiz ülkede ankete katılanların yüzde 49'u göçmenlere yerel seçimlerde oy kullanma hakkının verilmesini destekliyor. Söz konusu oran Fransa'da %65 ile en yüksek seviyede iken, ABD'de bu oran %36'lara düşmektedir.

SONUÇ:

Yönetim organlarının aldığı kararlardan etkilenen kimselerin karar alma sürecine katılması demokratik teorinin temel prensibidir. Küreselleşmenin giderek yaygınlaştığı günümüz dünyasında yasal göçmenlerin, en azından yerel karar alma mekanizmalarında yer alma isteklerini görmezden gelmek gün geçtikçe daha da zorlaşmaktadır. Akademisyenlerin üzerinde birleştiği nokta göçmenlere oy hakkı verilmesinin hukuki bir problemden çok siyasi bir sorun olduğudur. Bir diğer ifade ile her ne kadar konu doğası gereği hukuki bir niteliğe sahip olsa da, konunun temelinde devletlerin kuruluş felsefesi ve vatandaşlık ve siyasal katılım hakkına yönelik bakış açıları yatmaktadır. Konunun hukuki ve siyasi açıları bir yana, kamuoyu seviyesinde göçmenlerin

yerel seçimlerde oy kullanmalarına yönelik ciddi bir destek olduğunu görmek, ileriye dönük muhtemel açılımlar yönünden umut verici bir tablo çizmektedir. Yaşadığı, vergi ödediği, milli ekonomisine katkı yaptığı ülkede, mahallesine yapılacak belediye hizmetlerine dair bile söz hakkı bulunmayan bu kitlelerin, demokratik sürece dahil olmaları hem demokratik, hem de vicdani bir haktır. Yukarıda da belirtildiği gibi birçok demokratik ülke bu kitleleri karar alma mekanizmasına dahil etmek için farklı seviyelerde politikalar benimsemiş durumdadır. Bu bağlamda belki de bundan sonra atılması gereken adım uluslararası toplumun bu meseleye daha yakın bir alaka göstermesi ve yasal göçmenlerin siyasal sürece minimum seviyede de olsa katılımını öngören bağlayıcı uluslararası anlaşmaların önünü açmak olacaktır.

DİPNOT

1. Bu çalışmadaki "Göçmen" ifadesi yabancı bir ülkeden gelen ve buldukları ülkede yasal olarak oturma ve çalışma iznine sahip olan kimseleri kapsamaktadır.

Suriye İç Savaşı'nın sebep olduğu göçmenler

PUTİN RUSYASI'NIN ORTA DOĞU POLİTİKASINDA SURIYE'NİN YERİ VE ÖNEMİ

YRD. DOÇ. DR. BUKET ÖNAL

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ ULUSLARARASI İLİŞKİLER BÖLÜMÜ ÖĞRETİM ÜYESİ

ARŞ. GÖR. DİLARA MEHMETOĞLU

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ ULUSLARARASI İLİŞKİLER BÖLÜMÜ ÖĞRETİM ELEMANI

GİRİŞ

Boris Yeltsin iktidarıyla oldukça saygınlık kaybeden ve hem iç hem de dış politikada sorunlar yaşayan Rusya, Putin iktidarıyla yeniden doğmuştur diyebiliriz. Tarihe "Putin etkisi" olarak geçecek bu politikaların ve köklü değişikliklerin nedenini Putin'in kişiliğinde ve liderliğinde aramak doğru olacaktır.

7 Ekim 1952 yılında Leningrad (San Petersburg)'da doğan Vladimir Vladimiroviç Putin, uluslararası hukuk eğitimi almış ve Rusya Devlet Başkanı seçilinceye kadar değişik devlet kademelerinde tecrübe kazanmıştır. 1975'ten itibaren Sovyetler Birliği (SB) Gizli Servisi KGB'de görev alan Putin, 1985-90 arası Doğu Almanya'da görevlendirilmiş ve 1990 yılından itibaren de Leningrad Devlet Üniversitesi'nde Rektör yardımcılığı yapmıştır. 1996'da ailesiyle birlikte Moskova'ya taşınmasıyla da siyasi hayatı başlamıştır. Putin, siyasi kariyerinde bu dönemde hızla yükselmiş ve önemli kademelerde görev almıştır. Ekonomi alanında başladığı yüksek lisans eğitimini 1997 yılında tamamlayan Putin, 1999'da Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin'in başbakan yardımcılığı teklifini "eğer bu görev, Rusya'nın bir harabeye dönüşmesini engelleyecekse bundan ancak gurur duyarım" diyerek kabul etmiştir. 16 Ağustos'ta başbakanlığa getirilen Putin, Boris Yeltsin'in istifası üzerine devlet

başkanlığını vekâleten üstlenmiş, 2000 yılındaki seçimle birlikte bu göreve asaleten atanmıştır.¹

Putin, 2000'deki seçimlerde %53.44 olan oy potansiyelini 2004'teki seçimde %71.31'e çıkaracaktır. Putin'in anayasal gereklilik olarak üçüncü kez seçilememesi üzerine devlet başkanı seçilen Medvedev döneminin başbakanlığını yürütmüş ve Mart 2012'den itibaren %63.60 oyla üçüncü kez Rusya Devlet Başkanlığı görevini üstlenmiştir.² Bu dönemlerde Rusya'nın iç ve dış politikasını belirleyen ve yürüten kişi Putin olmuştur diyebiliriz.

Putin başkanlık koltuğuna oturur oturmaz, öncelikle ülke içi düzeni oluşturmak ve anarşiyi sonlandırmak için gücünü arttırmaya çalışmış ve bu amaçla oligarkların siyasi etkisini ve medyadaki üstünlüklerini ortadan kaldırmakla işe başlamıştır. Bu girişiminde halka yakın olmuş ve onların büyük desteğini almıştır. Putin bu durumu "kendisinin çok sade bir ailede büyüdüğünü ve bu sadeliği de devam ettirdiğini" belirterek açıklar.³

Putin'in öncelikli hedeflerinden birisi de ülke ekonomisini geliştirmektir. Bu amaçla silah, petrol, doğalgaz ve nükleer reaktörler gibi yüksek teknoloji malların dış pazarlara satılması yanında yurtdışında Rus iş ilişkilerini geliştirecek girişimlerde de bulunmuştur. Aslında bu politikaların hepsinin Putin'in dış politikasına da hizmet ettiğini söyleyebiliriz.⁴

Putin başkanlık koltuğuna oturur oturmaz, öncelikle ülke içi düzeni oluşturmak ve anarşiyi sonlandırmak için gücünü arttırmaya çalışmış ve bu amaçla oligarkların siyasi etkisini ve medyadaki üstünlüklerini ortadan kaldırmakla işe başlamıştır.

Devletin yeniden örgütlenmesinin sonuçlanması ve ekonomideki olumlu gelişmelerle birlikte dış politikada daha aktif politikalar izleyen Putin'in ana hedefi Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin tek kutupluluğunu ortadan kaldırmaktı. Bu nedenle Rusya'nın bu dönemdeki dış politikasının temel söylemi "çok kutupluluk" olmuş ve dış politika ABD'nin politikaları çerçevesinde gelişmiştir. Bu anlamda bakıldığında ilişkilerin pek de sıcak başlamadığını söyleyebiliriz.⁵

Bu dönemde iki ülke ilişkilerinin soğuk başlamanın nedenlerinden biri ABD Başkanı George W. Bush'un Anti Balistik Füze Anlaşması (ABM)'ni feshedeceğini açıklaması, diğeri de ABD'nin Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO)'nü Baltık Devletleri dâhil olmak üzere Rusya sınırlarına kadar genişletmeye çalışmasıydı.⁶

Daha Clinton döneminde gündeme getirilen "Füze Savunma Sistemi", Bush ve dış politika ekibinin iktidara gelmesiyle daha çok dile getirilmeye başlanmış ve bunu gerçekleştirmek amacıyla 1972 yılında ABD ve SB arasında imzalanan ABM anlaşmasından⁷ ayrılmak istenmiştir. Bush'a göre erken uyarı sisteminin sadece ulusal sınırlar içinde konuşlandırılmasına izin veren ABM Anlaşması, Amerikan halkını teröristlerin ve haydut devletlerin füze saldırılarından koruma yollarını tıkayan bir anlaşmaydı. Bu nedenle ABD, anlaşmada yer alan " taraflar, çıkarlarının olağandışı olaylarla tehlikeye girdiğine karar verilerse, anlaşmadan çekilebilirler" ifadesine dayanarak bu anlaşmadan ayrılmak isteğini Rusya'ya bildirmiş ve bu durumun ikili ilişkilere de Rusya'nın güvenliğine de zarar vermeyeceği yönünde teminat vermiştir. Rusya ise ABD'nin ABM Anlaşmasından ayrılmak istemesine şiddetle karşı çıkmış ve Putin, yaptığı televizyon konuşmasında ABD'nin bu girişimini "hata" olarak gördüklerini dile getirmiştir. Rusya'ya göre, ABD'nin "Füze Savunma Sistemi", mevcut nükleer dengeyi bozacak ve yeni silahlanma yarışına yol açacaktı. Rusya, bu girişimi engellemek için "bu gerçekleştiği takdirde bütün diğer silahların kontrolü anlaşmalarının (SALT I - SALT II) geçersiz sayılacağı" kozunu da kullanmış ancak başarılı olamamıştır.

ğ" kozunu da kullanmış ancak başarılı olamamıştır.⁸

Bush yönetimi Clinton yönetimi gibi NATO'yu Avrupa savunmasının kalbi olarak görmüş ve "geçmişteki başarılarını gelecekte de sürdürebilmesi için bu örgütün daha güçlü, daha esnek ve daha etkili bir karakter kazanması gerektiğini" savunmuştur.⁹ Bu yüzden NATO'nun terörizme ve kitle imha silahlarına karşı yeni yetenekler kazanabilmesi ve Avrupa'nın yeni demokrasilerini içine alacak şekilde genişlemesi politikaları desteklenmiştir. Çünkü bu genişleme Avrupa'da demokrasilerin genişlemesiyle birlikte NATO'nun güçlenmesini sağlayacaktı. Güçlü bir NATO da güçlü bir Avrupa demektir. Bush'a göre, güçlü bir Avrupa, ABD ile birlikte barışçı ülkeleri çağın tehlikelerinden koruyabilir, özgürlüğü genişletebilir, yalnızlığın boyunduruğunu kırmanın ve baskı korkusundan kurtulmanın yollarını arayanlara umut verebilirdi. 29 Mart 2004 günü NATO'nun en yeni üyelerinin katılım töreninde "Bugün ittifakımız masum insanlara New York'tan Madrid'e kadar ölüm saçan yeni bir düşmanla karşı karşıyadır. Teröristler İttifakın ifade ettiği her şeye karşıdır. Özgürlüğümüzden nefret ediyor, birliğimizden korkuyor ve bizi bölmenin yollarını arıyorlar. Başaramayacaklar, bölünmeyeceğiz" diyen Bush, İttifaka yapılan katılımlardan duyduğu mutluluğu dile getiriyordu.¹⁰

Rusya cephesinde ise bu gelişmeler endişeyle izlenmekteydi. Nitekim 4 Nisan 2008 tarihinde Bükreş'te yapılan NATO zirvesi sonrası Putin, açık bir şekilde "NATO'nun Doğu'ya genişleme stratejisinin Rusya'yı direkt tehdit ettiği anlamına geldiğini" ifade ederek buna şiddetle karşı olduklarını¹¹ ve "Rusya'nın görüşünün NATO'nun durmadan genişlemesinin işlevsel olmadığı yönünde olduğunu" tekrarlıyordu.¹² Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov da NATO ve Rusya'nın düşmanlarının ortak olduğunu ve bunlara karşı ortak mücadele edilmesi gerektiğini vurgulayarak, "Soğuk savaş döneminden kalan genişleme politikası ile bu düşmanlarla mücadele edilmesi imkânsızdır." diyordu.¹³

Rusya'ya göre, ABD'nin "Füze Savunma Sistemi", mevcut nükleer dengeyi bozacak ve yeni silahlanma yarışına yol açacaktı. Rusya, bu girişimi engellemek için "bu gerçekleştiği takdirde bütün diğer silahların kontrolü anlaşmalarının (SALT I - SALT II) geçersiz sayılacağı" kozunu da kullanmış ancak başarılı olamamıştır

NATO cephesinde de Rusya'nın bu tutumu NATO'nun geleceği açısından bir engel olarak görülmekte ve eleştirilmekteydi. Eski NATO Genel Sekreteri Jaap de Hoop Scheffer, "Rusya'nın NATO'nun genişleme sürecini rayından çıkarmasına izin vermeyeceğimiz açıktır. Bu süreç Avrupa'yı bölünmemiş ve demokratik bir güvenlik alanı haline getirme hedefimiz için son derece önemlidir ve bu nedenle pazarlığa açık değildir" diyerek bu konudaki ısrarı ortaya koyuyordu.¹⁴ Nitekim 2004'te Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovakya ve Slovenya, 2009'da Arnavutluk ve Hırvatistan NATO üyesi olurken, Rusya'nın tüm itirazlarına rağmen Ukrayna ve Gürcistan'ın üyeliği de gündeme alınmıştır.¹⁵ Bu politikalar dışında iki ülkeyi karşı karşıya getiren diğer bir konu da izlenen Orta Doğu politikalarındaki farklılıktır diyebiliriz.

1- PUTİN RUSYASI'NIN ORTA DOĞU POLİTİKASI

Orta Doğu olarak tanımladığımız bölge, çeşitli uygarlıkların doğduğu; Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarının birleştiği bir bölge olmasının yanında boğazlar vasıtasıyla Karadeniz'i Akdeniz'e, Süveyş Kanalı ile de her iki denizi Hint Okyanusu'na bağlayan stratejik bir konuma da sahiptir. Bu stratejik önemi yanında sahip olunan doğal kaynaklar dolayısıyla da cazibe merkezi niteliğindedir. Bu durum nedeniyle Orta Doğu soğuk savaş dönemi kadar sonrası da önemini korumuş ve karışıklık ve çatışmaların da hiç eksik olmadığı bir bölge olmaya devam etmiştir. Özellikle 11 Eylül sonrası gelişmeler bu bölgenin önemini daha da arttıracaktır.¹⁶

Ocak 2001'de ABD'nin başkanlık koltuğuna oturan George W. Bush ve dış politika ekibinin öncelikli hedefi ABD'nin güvenliğini arttıran politikalar izlemektir. Bu amaçla Amerikan ordusuna güveni arttırmak, Amerikan halkını terör tehlikesinden ve saldırılarından korumak ve bu yüzyılın yeni tehlikeleriyle yüzleşecek yeni teknolojilere sahip bir ordu yaratmak öncelikler arasında yer aldı.¹⁷ Ancak tüm bu çabalara rağmen 11 Eylül 2001'de ABD'nin kendi topraklarında terörle yüz yüze kalmasına engel olunamadı. Amerikan halkıyla bera-

ber tüm dünyayı da şok eden görüntülerle ABD'nin ekonomik gücünü simgeleyen Dünya Ticaret Merkezi'nin İkiz Kuleleri terörist grupların kullandığı uçakların çarpması sonucu yerle bir olurken, aynı saldırılardan biri de askeri gücü simgeleyen Pentagon (Savunma Bakanlığı) binasına yapılıyordu. Aynı gün Bush, Amerikan halkına terörizme karşı birlik olmaları çağrısında bulunurken Amerikan dış politikası da bu tarihten itibaren "terörizmle mücadele" merkezinde gelişmiştir.¹⁸

11 Eylül olayları sonrası Bush, ulusa seslenişinde "biz bu eylemlerle bağlantısı olan teröristlerle onları barındıranlar arasında ayrıma gitmeyeceğiz" diyerek aslında ABD'nin bundan sonraki dış politikasının ne yönde gelişeceğini sinyallerini vermiş oldu.¹⁹ Nitekim 20 Eylül'de Kongre'de yaptığı konuşmada da ABD'nin dünyada terörizmle mücadele yolunda her türlü müdahaleye hazır olduğunu ilan ediyordu. Bu konuşmada "biz teröristlere güvenli sığınak ve yardım sağlayan ulusları izleyeceğiz. Her bölgede her ulus bir karar vermek zorunda, ya bizden olacak ya da teröristlerden yana. Bu günden itibaren terörizme destek ve yardım sağlayan herhangi bir ulus, ABD tarafından düşman rejim olarak görülecek" diyordu.²⁰ ABD'nin yeni ulusal güvenlik stratejisini belirleyen ve tarihe "Bush Doktrini" olarak geçen 35 sayfalık metinde de "ABD, haydut devletleri ve onların terörist dostlarını bizi ve müttefiklerimizi kitle imha silahlarıyla tehdit eder hale gelmeden önce durdurmaya hazır olmalıdır" denmekte ve kendisine yönelik doğrudan bir saldırı olmadan da tehdit olarak algıladığı hedefleri vurma hakkı ABD'ye tanınmaktaydı. Böylece ABD mücadele alanını Orta Doğu'ya kaydırmış ve bu noktada Rusya ile karşı karşıya gelmiştir.²¹

11 Eylül 2001 sonrası ABD'nin terörizmle mücadele çerçevesindeki politikalarına ve Afganistan müdahalesine sıcak bakan ve bunun karşılığında da ABD'nin en önemli itiraz noktalarından biri olan Çeçen direnişçilere uyguladığı politikalarına ABD'den destek bulan Rusya, bu gelişmelerin Irak, İran ve diğer Orta Doğu ülkelerini de etkileyeceğini anladığı anda politikasını değiştirmiş ve ABD karşıtı politikalar izlemeye başlamıştır. Çünkü Pu-

11 Eylül olayları sonrası Bush, ulusa seslenişinde "biz bu eylemlerle bağlantısı olan teröristlerle onları barındıranlar arasında ayrıma gitmeyeceğiz" diyerek aslında ABD'nin bundan sonraki dış politikasının ne yönde gelişeceğinin sinyallerini de vermiş oldu.

tin, Orta Doğu politikasına ilk olarak bölge devletleriyle güçlü siyasi ve ekonomik ilişkiler kurarak başlamıştı. Bu politikanın ikinci en önemli ayağı askeri ilişkilerdir ki bunun da büyük bir bölümünü silah satışı oluşturmaktaydı.²²

İki ülke arasındaki en önemli sorun Rusya'nın Saddam Hüseyin rejimine karşı uygulanan Birleşmiş Milletler (BM) yaptırımlarını zayıflatma çabaları konusunda yaşanmıştır diyebiliriz. Bush, Clinton yönetimini babasının Irak'a karşı savaşmak üzere ustaca bir araya getirdiği Körfez savaşı koalisyonunu sürdürmekte başarısız olmakla suçlanmış ve yönetimi boyunca Irak'ı her zaman dış politikasının merkezine oturtmuştur.²³ Nitekim daha Afganistan'da harekât devam ederken Saddam Hüseyin'den kitle imha silahları geliştirip geliştirmediğinin belirlenmesi için BM silah denetçilerini tekrar ülkesine kabul etmesini istiyor ve "bu olmazsa sonuçlarına katlanır" diyordu. Harekât sonrası da ABD Dışişleri Bakanı Powell, "bundan sonra, dünya çapında terörizme odaklanacağız. Irak gibi kitlesel imha silahları peşinde koşan ülkeler de onların faaliyetleriyle ilgilenmediğimizi, gözlerimizi onlara çevirmediğimizi düşünmesinler" diyerek kararlılıklarını dile getiriyordu.²⁴ Ocak 2002'de "Birliğin Durumu" konuşmasında Bush, "dünya barışını tehdit edecek şekilde silahlanan diğer terörist ittifaklar var. Bu terörist grupları destekleyen rejimler (Irak-İran-Kuzey Kore) önemli ve büyük bir tehlike. Bu tehlikelere karşı ilgisiz davranışlar kötü sonuçlar yaratabilir. Bütün uluslar bilmelidir ki ABD, ulusunun güvenliğini sağlamak için ne yapması gerekiyorsa yapacaktır" diyerek diğer hedefleri de belirlemiş oluyordu.²⁵ Kongreden de BM desteğini beklemeden savaş ilan etme yetkisinin alan Bush yönetimi tüm NATO müttefiklerine muhtemel bir Irak harekâtındaki beklentilerini içeren mesajlar iletmeye başlamıştı bile.²⁶

Bu gelişmeler üzerine Saddam, Aralık 1998'de sınır dışı ettiği BM silah denetçilerini Irak'a tekrar davet etti.²⁷ Silah Araştırma/Denetim Komisyonu (UNMOVIC) Başkanı Blix, BM Güvenlik Konseyi'ne yaptığı sunuşta silah denetimleri konusunda Irak tarafından yanıtlanmayan sorular olmasına rağmen

Irak'ın silah denetçileriyle yönetsel işbirliğine devam ettiğini belirtiyor ve 27 Ocak 2003 tarihinde Irak konusundaki ilk raporlarını BM'ye sunuyordu.²⁸ Rapora rağmen Bush, 29 Ocak 2003 tarihli ulusa sesleniş konuşmasında Irak'ın ciddi bir tehdit olduğunu açıklamış ve ABD'nin bu tehdidi gerekirse güç kullanarak ortadan kaldırmaya kararlı olduğunu dünyaya ve Amerikan kamuoyuna ilan etmişti. Nitekim 20 Mart'tan itibaren dünyanın tepki gösterdiği Irak operasyonu başlamıştır.²⁹

Rusya, ABD'nin tanımladığı "Şer Ekseni" içinde yer alan Irak'a yapılacak bir müdahaleye sonuna kadar karşı çıkmış ve bu yönde politikalar izlemiştir. Hatta müdahalenin düşünüldüğü dönemde Putin bizzat Fransız ve Kanadalı yetkililerle görüşerek, Irak'a yapılacak müdahalenin siyasi bir yanlış olduğunu ve buna izin verilmemesi gerektiğini söylemiştir. Bu görüşmelerde Putin, "Biz hangi ülkelerin Afganistan Savaşında Taliban'ı finansal ve askeri kaynaklar olarak desteklediğini çok iyi biliyoruz. Ki bu listede Irak yer almamakta." diyerek açıkça ABD'yi suçlamıştır.³⁰

Tüm bu çabaların en önemli nedenlerinden biri de Irak'ın Rusya için çok önemli bir ülke olmasıydı. Öncelikle Rusya, Irak'la iş ilişkilerinin geliştirilmesini desteklemiş ve bunun üzerine Rusya petrol şirketleri bu ülkede önemli ayrıcalıklar kazanmışlardı. Nitekim Rusya savaş patlak verinceye kadar bu ayrıcalıkların devamı için Irak'a uygulanan yaptırımların kaldırılması için mücadele etmiştir. Bush'un BM onayı olsun ya da olmasın Saddam yönetimini devireceğini söylemesi ve artık geriye dönüşün olmadığı anlaşıldığında ise Putin, Rusya'nın Irak'taki çıkarlarını korurken aynı zamanda ABD ile iyi ilişkileri nasıl sürdüreceği konusunda net bir ikileme karşı karşıya kalıyordu.³¹

Irak'a müdahale sonrası Putin, Kremlin Saray'ında yaptığı konuşmada "müdahale öncesine kadar Irak'ın komşu ülkeleriyle herhangi bir sorunu olmadığını ve bir tehlike arz etmediğini" söyleyerek bu müdahalenin haksızlığını dile getirmiş ve "bir ülkedeki siyasi düzenin bu şekilde değiştirilmesinin hem uluslararası hukuk hem de insan

Bush, Clinton yönetimini babasının Irak'a karşı savaşmak üzere ustaca bir araya getirdiği Körfez savaşı koalisyonunu sürdürmekte başarısız olmakla suçlanmış ve yönetimi boyunca Irak'ı her zaman dış politikasının merkezine oturtmuştur.

ABD'nin Rusya'nın silah satışından duyduğu endişeyi bildirmesi üzerine Rusya, "silah satarak herhangi bir uluslararası anlaşmayı ihlal etmediğini, bunun ABD'nin Gürcistan ve Azerbaycan dâhil olmak üzere kendi silahlarını dünya çapında satmasından farklı olmadığını" tekrarlıyordu

hakları hukuku açısından tamamen yanlış olduğunu" vurgulamıştır.³²

ABD, İran'ı da Irak ve Kuzey Kore'yle birlikte şer ekseni olarak görmeye devam etmiş ve bir tehdit olarak adlandırmıştır. Irak'taki müdahale sonrasında çifte çevreleme politikasında tek ülke olarak kalan İran, ABD için terörü destekleyen, kitle imha silahlarının peşinde koşan ve halkına baskı uygulayan bir ülkeydi.³³ İran'ın gizli nükleer silah programı yürüttüğüne dair endişeler üzerine Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA) yetkilileri İran'ı ziyaret ederek bu konuda çalışmalara başlamışlardı. Ajansın 24 Şubat 2004'te yayınlanan raporunda İran'ın barışçıl amaçlarla nükleer teknolojiye sahip olduğu yönündeki açıklamalar ABD tarafından tatmin edici bulunmamıştı.³⁴

Rusya, ABD'nin İran politikasına da sonuna kadar karşı çıkmıştır. Çünkü 1990'larda birçok açıdan Rusya için önem arz eden İran, 1990'ların sonunda Rusya'nın en önemli ticari ortaklarından biri haline gelmişti. Öyle ki İran, Rusya'dan silah satın alan ülkeler arasında Çin ve Hindistan'dan sonra üçüncü sırada yer alıyordu.³⁵ Ayrıca dünyanın beşinci ham petrol ihracatçısı olan İran, petrolü rafine edecek kapasiteye sahip olmadığı için işlenmiş petrolü Çin ve Rusya'dan sağlamaktaydı.³⁶

Bunun yanında İran, Rusya'nın Çeçenya'da yaşadığı toprak bütünlüğü kaygısına anlayışla yaklaşmış; Orta Asya'daki kökten dinci akımlara karşı uzak durmuş; Tacikistan'daki iç savaşta açıkça Rusya ile işbirliği yapmış; bölgedeki enerji çıkarları açısından Rusya ile ortak politikalar uygulamış; ABD'nin desteklediği Türkiye'ye karşı Rusya ile bölgede ittifak içinde olmuştur. Rusya da Batı'dan farklı olarak İran'ın nükleer faaliyetlerini barışçı olarak adlandırmış hatta 2000'lerde sorun olan İran'ın nükleer programını aktif olarak desteklemiştir. Putin bu konudaki görüşlerini Pekin'deki bir toplantıda İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad'a "Moskova her zaman İran'ın Atom enerjisini barışçıl bir şekilde kullanımını ve İran halkının modern teknolojideki gelişmelerini desteklemiştir" diyerek dile getirmiştir.³⁷ Ancak bunu yaparken İran'dan da Atom enerjisinin barışçıl amaçlar dışında kullanılmayacağı güvencesini

dünya kamuoyuna vermesi gerektiğini de söylüyordu.³⁸

Rusya, bu politikayla ABD'nin Orta Doğu'daki etkinliğini kırmaya çalışmış, bunu yaparken diplomatik manevralar da kullanmıştır. Örneğin İran'a yaptırım kararlarına onay verse de bu ülke ile olan anlaşmalarının aksamamasına dikkat etmiştir. Bu doğrultuda İran'a silah satışları devam etmiş, uzun menzilli füze geliştirme çalışmaları ve uzay çalışmaları alanında da işbirliği sürmüştür.³⁹ ABD'nin Rusya'nın silah satışından duyduğu endişeyi bildirmesi üzerine Rusya, "silah satarak herhangi bir uluslararası anlaşmayı ihlal etmediğini, bunun ABD'nin Gürcistan ve Azerbaycan dâhil olmak üzere kendi silahlarını dünya çapında satmasından farklı olmadığını" tekrarlıyordu.⁴⁰

Ancak 2000'li yılların sonlarına doğru Rusya'nın Buşehr reaktörünün tamamlanmasını uzatması ve karadan havaya SAM-300 füzelerinin İran'a gönderilmesini ertelenmesi gibi nedenlerle ikili ilişkiler yara almıştır. Bunun yanında Rusya, bu dönemde İran'a uygulanmak istenen yaptırımları engelse de bu ülkeyi uyararak denge politikası izlemeye çalışmıştır. Bunda Rusya'nın özellikle nükleer krizin bir çatışmaya dönüşmesini istememesi ve İran'da 2009 seçimleri sonrası gelişen Rusya karşıtlığı etkili olmuştur diyebiliriz.⁴¹ Putin, bu dönemde sıklıkla İran sorununun basit bir sorun olmadığını fakat bu sorunun barışçıl yollarla çözülmesi gerektiğini dile getirmiştir.⁴²

İki ülke arasındaki politika farklılığı İsrail-Filistin sorununda da görülmektedir. Dışişleri Bakanı Powell, ilk resmi ziyaretini Orta Doğu'ya yaparak ABD'nin Orta Doğu barış sürecine verdiği önemi gösteriyordu. Bu ziyarette Powell, hem Şaron hem de Arafat'la yüz yüze görüşmüş⁴³ ve her iki taraftan şiddet durdurmalarını isterken Başkan Bush'un da barış sürecinde önemli bir rol oynayacağını belirtmiştir.⁴⁴ ABD, barış sürecini destekleyen politikalarına rağmen İsrail'in saldırı politikalarını destekler demeler de vermekten geri kalmamıştır. Nitekim Başkan Yardımcısı Cheney, "Eğer sizin intihar saldırılarını kıskırtan ve kıskırtmayı sürdüren bir örgütünüz olsa, bunu yapanların kim ve nerede olduğunu bilerseniz, sanırım bunlardan

korunmayı denemeniz en doğal hakkınızdır” diyordu.⁴⁵

İsrail’i destekleyen Bush yönetimi karşısında Obama yönetimi Filistin konusunda yeni yaklaşımlar içinde olmuştur. Örneğin son kırk yılda ilk kez bir ABD Başkanı, 1967 sınırları esas alınarak bağımsız bir Filistin devleti kurulmasını müzakere temeli olarak kabul ettiğini açıklıyordu. Ancak yine de bu açıklama bölgede stratejik dengeleri değiştirebilecek güçte olamamıştır. Çünkü Obama, her şeye rağmen ABD’nin kayıtsız şartsız İsrail’e destek politikasını sürdürmekteydi. Örneğin bu dönemde ABD, seçimle işbaşına gelmiş Hamas destekli meşru Filistin yönetimini tanımadığını açıklamakta, İsrail’in Filistin topraklarını zorla boşaltarak yeni yerleşimciler için binlerce konut inşa etme politikasına da dur dememekteydi. Bunlar düşünüldüğünde “Bağımsız Filistin Devleti” söylemi zaten havada kalmaktadır.⁴⁶

Filistin sorununda açıkça Araplar’ı destekleyen SB’den sonra Rusya da seçimlerde başarı sağlayan Hamas temsilcilerini Moskova’da kabul ederek dengeli bir politika izlemeye çalışmıştır. Bu noktada, ABD başta olmak üzere İslam dünyasını “yeni düşman” ilan eden Batı’nın aksine Rusya’nın İslam dünyasıyla ilişkilerini geliştirdiğinden de söz etmek gerekir. Bunda enerji zengini İslam devletleriyle ilişkilere verilen önemin yanı sıra, Rusya’daki 10-15 milyon Müslüman’ın da etkisi vardır.⁴⁷ Nitekim Rusya Batı’nın aksine İslam dünyasını bir tehdit olarak görmemiş ve bunun sonucunda da 2005’te İslam Konferansı Örgütü (İKÖ)’ne gözlemci sıfatıyla katılmıştır.⁴⁸ Bu nedenlerden dolayı Araplarla ilişkiler gelişir-

ken İsrail’le ilişkilerin değeri olduğunu görüyoruz. Hatta San Petersburg’da yapılan G-8 zirvesinde Rusya, sivillere uyguladığı şiddet dolayısıyla İsrail’i sert bir dille eleştirmiştir.⁴⁹ İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres, Rusya ziyaretinde ülkesinin yaklaşık 1.2 milyonluk nüfusunun eski SB’den gelen göçmenlerden oluştuğunu belirterek tarihsel olarak İsrail-Rusya dostluğuna değinirken Putin ise devlet düzeyinde olmasa da ülkesinde Yahudi düşmanlığının hala var olduğunu belirtiyordu.⁵⁰

Putin, ayrıca Filistin’in 29 Kasım 2012’de BM’de yapılan oylama sonunda “Üye Olmayan Gözlemci Devlet Statüsü” kazanması sonrasında yaptığı

Vladimir Putin

tebrik konuşmasında "Biz Filistinlilerin birkaç kuşağın özverili çalışmaları da göz önüne alındığında Bağımsız bir Filistin Devleti yaratma görevini kesinlikle gerçekleştirebileceğine eminiz " diyordu.⁵¹ Putin, Orta Doğu'da kalıcı bir barış için bunun gerekli olduğunun altını çiziyor ve Rusya'nın bu konuda üzerine düşen görevi yerine getireceğinin sözünü veriyordu.⁵² Putin, Filistin'in bağımsızlığını 25 yıl önce de kabul ettiklerini belirterek bu gün de bağımsızlık konusunda Filistin'i desteklediklerini tekrarlıyordu.⁵³

2- SURİYE'NİN ÖNEMİ VE RUSYA'NIN SURİYE'DEKİ GELİŞMELERE BAKIŞI:

Suriye (Suriye Arap Cumhuriyeti), Arap yarımadasının kuzeyinde yaklaşık 180.000 km²'lik alana sahip bir ülkedir. Lübnan, Irak, İsrail, Ürdün ve Türkiye'ye komşu olan Suriye'nin ayrıca Akdeniz'e de kıyısı vardır. Arap Dünyası'nın liderliği için Irak ve Mısır'la rekabet içinde olan Suriye'yi önemli kılan diğer bir unsur da ciddi bir dinsel ve etno-kültürel çeşitlilik barındırmasıdır.⁵⁴ 1970'den bu yana Esad Ailesi tarafından yönetilen Suriye, soğuk savaş dönemi boyunca İran ve SB'ne yakın politikalar izlemiş, soğuk savaş sonrası da ABD'nin bu ülkeye yönelik mesafeli yaklaşımı nedeniyle bu politikalarına devam etmiştir.⁵⁵

Önemli bir yer altı kaynağına sahip olmasa da ABD'nin Orta Doğu politikalarında stratejik bir konuma sahip olan Suriye, hem İsrail'in güvenliği için bir tehlike hem de şer ekseni içinde yer alan İran'a yakınlığı dolayısıyla ABD'nin düzen getirmeye çalıştığı ülkeler arasında yer almıştır. Nitekim ABD, Arap Baharı dalgasına kapılan Suriye'deki gelişmelerde muhalif grupları destekleyerek Esad yönetimini ortadan kaldırmaya çalışmaktadır.⁵⁶

Soğuk savaş döneminde Suriye için en önemli dost ve müttefik olan SB'nin bu dönemin sonunda dağılmasıyla ilişkilerde bir bocalama yaşanmış ancak kısa bir süre sonra ilişkiler rayına oturmuştur. Özellikle soğuk savaş sonrası dönemin başlarında SB döneminden kalan borçlar iki ülke ilişkilerinde sorun yaşatsa da 1999'da Hafız Esad'ın Rusya ziyareti ilişkilerde dönüm noktası olmuştur. 5-6 Haziran 1999'daki bu ziyarette Rusya Devlet Ba-

kanı Yeltsin ve Suriye Devlet Başkanı Esad, iki ülke ilişkilerinin daha verimli ve dostça gelişmesi için işbirliği yapmaya hazır olduklarını açıklamışlardır. Görüşmelerde alınan kararlardan biri de kendi kontrolleri altındaki nükleer silahların kontrolünün Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'na bırakılma kararı olmuştur.⁵⁷

İlişkiler Hafız Esad'ın vefatı üzerine devlet başkanlığına getirilen Beşar Esad döneminde de aynı sıcaklıkla devam etmiş hatta hızla gelişmiştir. Bunda aynı tarihte Rusya Devlet Başkanı seçilen Putin'in Suriye'ye verdiği önemin de katkısı yadsınamaz. Bunun çeşitli nedenleri vardır diyebiliriz. Öncelikle Rusya için izlenen Orta Doğu politikasında Suriye'nin vazgeçilmezliği bir gerçektir. Çünkü Suriye, stratejik konumu nedeniyle Akdeniz ile Arap dünyası arasında bir köprü vazifesi görmektedir. Bunun yanında 1971'de imzalanan anlaşma ile elde ettiği Tartus Limanındaki askeri üssü nedeniyle Suriye, Rusya'nın Akdeniz'deki tek çıkış kapısıdır da. Suriye ise askeri modernleşme, ekonomik gelişme ve ABD'nin mevcut politikalarına karşı Rusya'nın desteğine ihtiyaç duymaktadır.⁵⁸

Tüm bu nedenlerden dolayı ABD'nin Suriye politikaları her zaman Rusya'ninkine çatışır durumda olmuştur. Bush, Haziran 2004'te NATO zirvesi için bulunduğu Türkiye'de yaptığı konuşmada Irak'taki demokrasinin yükselişinin Şam'a bir mesaj olması gerektiğini ve ABD'nin Orta Doğu politikalarının devam edeceğini söylerken⁵⁹ Rusya, bu ülkeye daha da yakınlaşmıştır. Örneğin 2005'de Beşar Esad'ın Rusya ziyaretinde Rusya, Suriye'nin SB'den kalan borçlarının %73'ünü yeni silah alımları karşılığında silmiş ve İsrail ve ABD'nin itirazlarına rağmen bu ülkeye hava savunma füzeleri satmayı kabul etmiştir. İki ülke arasındaki askeri işbirliği yanında enerji konusunda da işbirliği içine girilmiştir. Nitekim Rus şirketler Suriye'de petrol ve gaz arama çalışmaları yapma ve petrol işletme tesisi kurma ayrıcalıkları kazanıyorlar ve bu konuda çalışmalara başlıyorlardı. Rusya'nın Suriye'yi ABD'ye karşı destekleme politikası BM Güvenlik Konseyi çerçevesinde de devam etmiş ve Rusya, Suriye'nin Lübnan politikaları nedeniyle bu ülkeye

2005'de Beşar Esad'ın Rusya ziyaretinde Rusya, Suriye'nin SB'den kalan borçlarının %73'ünü yeni silah alımları karşılığında silmiş ve İsrail ve ABD'nin itirazlarına rağmen bu ülkeye hava savunma füzeleri satmayı kabul etmiştir.

yaptırım amaçlayan BM kararlarında Suriye'nin yanında yer almıştır.⁶⁰

Şubat 2011'de Suriye'de başlayan olaylar sonrası da Putin, Beşar Esad'ın devrilmesi sonrası bu ülkede bir kaosu yaşanacağını söyleyerek Esad'a desteğini tekrarlamıştır.⁶¹ Ancak Putin, Suriye'de bir değişim yaşanacaksa bunun kanlı olmaması gerektiğini de belirtiyordu. Nitekim Putin, Suriye'de iktidar ve silahlı muhalefetin aynı masa etrafında oturarak ülkenin geleceğinin inşası ve güvenliğini sağlamaları yolunda bir adım atmalarının soruna yönelik çözüme katkı sağlayacağını söylüyor ve tarafları Moskova'da bir araya gelmeye davet ediyordu. Bu girişim, muhaliflerin Esad'sız bir çözüm beklentilerinden dolayı gerçekleşmemiştir.⁶² Rusya ise görüşmelere başlamak için ön şart olarak Beşar Esad'ın görevden ayrılması isteğine şiddetle karşı çıkmış, önce ateşkesin sağlanması sonrasında geçiş hükümetinin kurulmasına olumlu baktığını dile getirmiştir.⁶³ Putin için Suriye'ye getirilecek kalıcı barış ancak Anayasal yollardan olmalıdır.⁶⁴

Rusya, bunun yanında BM'de de soruna ilişkin yaptırım ve askeri müdahale öngörmeyen her çeşit kararı onaylayacaklarını da açıklıyordu. Örneğin İngiltere ve Fransa tarafından BM Güvenlik Konseyi'ne gönderilen karar tasarısı, Rusya faktörü nedeniyle askeri müdahale olasılığı kaldırılarak sadece Suriye'nin şiddet dolayısıyla kınanması ve uyarılması çerçevesinde olmuş ancak bu durum bile Rusya'yı tatmin etmemiştir.⁶⁵

Rusya, Suriye'de devam eden olaylara ve dünya kamuoyunun Esad'sız bir çözüm konusundaki ısrarına rağmen Suriye yönetiminin arkasında durmaya devam etmektedir. Rusya'nın "Suriye'de Rusya yanlısı bir değişim" olmadıkça, bu politikaları da devam edecek gibi görünüyor.

SONUÇ:

Putin, devlet başkanlığına oturmadan çok önce Rusya'nın izlediği politikaların ülkeyi harabeye dönüştüreceğinden endişe duyuyor ve bunu sıklıkla dile getiriyordu. Bu nedenle iktidara gelmez hem iç hem de dış politikada radikal değişiklikler hedeflemiş ve bunu da fiiliyata geçir-

miştir. İç politikada yarattığı güvenli ortam sayesinde dış politikaya ağırlık vermiş ve özellikle ABD'nin tek kutupluluğunu ortadan kaldıracak politikalar izlemeye başlamıştır. Putin'in Rusya'nın başına geçtiği dönemde ABD Başkanlığına George W. Bush'un geldiğini düşünürsek bu pek de zor olmamıştır diyebiliriz. İki ülke ilişkileri bu nedenle soğuk başlamış ve "Füze Savunma Sistemi" ve NATO'nun genişlemesi gibi genel konularda olduğu gibi bölgesel politikalarda da karşı karşıya gelinmiştir. Bunun en açık şekilde görüldüğü bölge Orta Doğu olmuştur.

Putin, Yeltsin'in Orta Doğu'dan uzak kaldığı 10 yıllık sürecin ardından Rusya'nın bölgedeki varlığını yeniden inşa etmiş ve özellikle Amerikan karşıtlığının yükseldiği dönemde bölgede etkinliğini arttırmıştır. 11 Eylül saldırıları sonrası ABD'nin izlediği bölge politikalarını kısa bir süre destekleyen ve karşılığında Çeçenistan politikalarına destek sağlayan Putin Rusya'sı, bu politikaların Irak, İran gibi Rusya ile iyi ilişkiler içinde olan ülkeleri de kapsayacağı anlaşıldığı anda bu politikalarında köklü değişikliklere gitmiştir. Bölgede önemli siyasi, askeri ve ekonomik işbirliği içinde olunan ülkelere yönelik ABD politikaları her bakımdan kınanmış ve bu politikaları ortadan kaldırmaya yönelik girişimler içinde olunmuştur. Bu girişimler arasında Rusya'nın BM Güvenlik Konseyi'ndeki gücünü kullanmak da vardır.

Irak'a ABD müdahalesinin düşünüldüğü ve sıklıkla dile getirildiği dönemde buna şiddetle karşı çıkan ve ABD karşısında Irak yönetimiyle işbirliği içinde olan Rusya, Irak'a müdahalenin kaçınılmazlığı sonrası daha dengeli politikalar izlemeye önem vermiştir. Çünkü bu, müdahale sonrası ülkede ABD'nin etkinliğini kırmak için bir zorunluluktur.

İran'ın, Rusya'nın Orta Doğu politikalarında kilit bir noktada olduğu düşünüldüğünde bu ülke politikalarında daha istikrarlı davranılmış ve ABD'nin İran'ı izole etme politikaları bir şekilde delinmiştir. Bu, hem BM Güvenlik Konseyi kararlarında ABD karşıtı politikalar izlenmesi, hem de bu ülkeyle yapılan yeni anlaşmalarla olmuştur. İran da bunun karşılığında Rusya'nın Çeçenya'da

Putin, Yeltsin'in Orta Doğu'dan uzak kaldığı 10 yıllık sürecin ardından Rusya'nın bölgedeki varlığını yeniden inşa etmiş ve özellikle Amerikan karşıtlığının yükseldiği dönemde bölgede etkinliğini arttırmıştır.

yaşadığı toprak bütünlüğü kaygısına anlayışla yaklaşmış; Orta Asya'daki kökten dinci akımlara karşı uzak durmuş; Tacikistan'daki iç savaşta açıkça Rusya ile işbirliği yapmış; bölgedeki enerji çıkarları açısından Rusya ile ortak politikalar uygulamış; ABD'nin desteklediği Türkiye'ye karşı Rusya ile bölgede ittifak içinde olmuştur.

Orta Doğu dendiğinde ilk akla gelecek olan İsrail-Filistin sorunu da, ABD ve Rusya'nın bölge politikalarındaki farklılığı ortaya koyacak bir zemin hazırlamaktadır. Nitekim iki ülke sorunun farklı taraflarını desteklemekle kalmamakta özellikle Rusya, ABD'nin politikalarının tam tersi olarak bağımsız bir Filistin'den yana olunduğunu her platformda dile getirmektedir. Bu politika farklılığı Filistin'in "Üye Olmayan Gözlemci Devlet Statüsü" kazandığı son BM oylamasında da ortaya çıkmıştır.

Arap Baharı rüzgârına kapılan Suriye ile ilişkilerde de benzer bir gelişme yaşanmış ve ABD ve Rusya karşı karşıya gelmiştir. Önemli bir yer altı kaynağına sahip olmasa da Rusya açısından stratejik öneme sahip olan Suriye'de, ABD'nin hedeflediği değişimin yaşanmaması ya da yaşanacaksa bunun Rusya'nın da inisiyatifini çerçevesinde olması yönünde politikalar izlenmektedir.

Sonuç olarak, 2000 yılında Rusya'nın Devlet Başkanlığına geldiği andan itibaren Rusya'nın hem iç hem de dış politikasını belirleyen kişi olan Putin'in Rusya'yı dünyanın şekillenmesinde nereye koyduğu önemlidir. Putin'in izlediği politikalar gösteriyor ki ABD'nin tek kutupluluğunu ortadan kaldırmak aslında politikaların merkezindedir. Nitekim bu politikaların analizi yapılırken doğal olarak ABD'nin politikaları da analiz edilmek zorundadır. Orta Doğu bölgesinde yaptığımız bu analizler aslında bunu ortaya açıkça koymaktadır. Putin, son dönemde iç politikada destek kaybediyor gibi görünse de 2012'deki seçimler sonrası en azından bir dört yıl daha Rusya'nın kaderini çizecek olan lider olacaktır.

DİPNOTLAR

1. putin.kremlin.ru/bio (Çevrimiçi) (04.12.2012)
2. www.agitclub.ru/vybory/result4.htm (Çevrimiçi) (04.12.2012)

3. putin.kremlin.ru/bio (Çevrimiçi) (04.12.2012)
4. Robert O. Freedman, "Russia and Middle East Under Putin", Orta Doğu Etütleri, Vol.2, No.3, (July2010), s.14 (Çevrimiçi) http://www.orsam.org.tr/en/enUploads/Article/Files/201082_robortfeedman.orsam.etutler.pdf (27.11.2012)
5. Erel Tellal, "Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu'nun Dış Politikası", Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi. Cilt.65, Sayı.3, 2010, s.215 (Çevrimiçi) <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/1425/16045.pdf> (27.11.2012)
6. Fredman, a.g.e, s.15
7. ABM (Anti Ballistic Missile) Anlaşması, 26 Mayıs 1972 tarihinde Leonid Brejnev ve Richard Nixon arasında imzalanmıştır. ABD ve SB arasında ilk Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmelerinde (SALT I) anlaşmaya varılan iki anlaşmadan biridir. Bu anlaşma ile her iki tarafın balistik füzelerine, denenmesine, yerleşimine ve kullanımına sınırlama getiriliyordu. ABD 2002 Ocak ayında anlaşmadan tek taraflı olarak çekilmiştir. Ahmet Emin Dağ, Uluslararası İlişkiler Sözlüğü, İstanbul: Anka Yayınları, 2.bas, 2005, s.35
8. Merle D. Kellerhals Jr., "U.S. Will Withdraw From 1972 Anti-Ballistic Missile Treaty" (Çevrimiçi) <http://fas.org/nuke/control/abmt/news/uswithdraw121301.html> (14.12.2012); "ABM Anlaşması Ne Öngörüyor" 13 Aralık 2012 (Çevrimiçi) <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/124744.asp> (15.12.2012)
9. Condoleezza Rice, "U.S. Security Policy: Protecting The Nation's Critical Infrastructure/ Missile Defense", White House Briefing (February 22, 2001), U.S. Foreign Policy Agenda, Vol.6, Number 1, March 2001 (Çevrimiçi) <http://usinfo.state.gov/journals/itps/0301/ijpe/pj61rice.htm> (14.04. 2005)
10. "ABD & NATO Bir Amaç İttifakı", ABD Dış Politika Gündemi (Haziran 2004), ABD Dışişleri Bakanlığı Uluslararası Enformasyon Program-

- ları Bürosu, s.2 (Çevrimiçi) <http://usa.usembassy.de/etexts/turkish/NATOITTFKATURKISH.pdf> (14.12.2012)
11. Serdar Erdurmaz, "NATO-Rusya İlişkilerine Bir Bakış", Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Analizler Merkezi (TÜRSAM), 0.4.01.2010 (Çevrimiçi) <http://www.turksam.org/tr/a1887.html> (14.12.2012)
  12. <http://nato.w-europe.org/show.php?art=880&rubr=4> (8.03.2012)
  13. "Lavrov: NATO'nun Genişleme Planı Yanlış" (Çevrimiçi) http://www.rusya.ru/Content/5784-Lavrov_+NATO__8217;nun+geni%C5%9Fleme+plan%C4%B1+yanl%C4%B1%C5%9F (8.12.2012)
  14. "NATO 60 Yaşında: İleriye Giden Yol", NATO Dergisi, 2009 (Çevrimiçi) <http://www.nato.int/docu/review/2009/0902/090205/TR/index.htm> (10.12.2012)
  15. NATO Bükreş Zirvesi'nde Putin, "NATO'nun Rusya sınırlarına ulaşmasını doğrudan tehdit olarak görecekları" uyarısında bulunuyordu. "Putin: NATO'nun Genişlemesi Doğrudan Tehdit", Hürriyet, 04.04.2008 (Çevrimiçi) <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/8622770.asp> (04.02.2013)
  16. Servet Cömert, "Jeopolitik ve Türkiye'nin Yer Aldığı Yeni Jeopolitik Ortam", Jeopolitik, Yıl.1, Sayı.1 (Kış 2002), s.32
  17. Donald Rumsfeld, "The U.S. Defense Challenge: Peace Amid Paradox/Defens Goals" Remarks at Official Pentagon Welcoming Ceremonies (January 26, 2001), U.S Foreign Policy Agenda, Vol.6, No.1, March 2001 (Çevrimiçi) <http://usinfo.state.gov/journals/itps/0301/ijpe/pj61rums.htm> (14.04.2005)
  18. "Terrorist Attacks on Washington DC and New York", Keesing's Record of World Events, Vol.47, Number.9, September 2001, s.44333-44334; "Yeni Dünya'nın Uzun Savaşı", Milliyet, 14 Eylül 2001, s.16
  19. Statement by the President in His Address to the Nation (September 11, 2001) (Çevrimiçi) <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010911-16.html> (26.04.2004)
  20. Address to Joint Session of Congress and The American People, (September 20, 2001) (Çevrimiçi) <http://whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html> (28.01.2002)
  21. The National Security Strategy of The United States of Amerika (September 2002) (Çevrimiçi) <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.pdf> (28.01.2002)
  22. "ABD, bu dönemde Rusya'nın Çeçenistan'a yönelik politikalarını eleştirmekten vazgeçmiş, hatta bazı Çeçen örgütlerini uluslararası terörist örgütler listesine almıştır" Asem Nauşabay Hekimoğlu, Rusya'nın Dış Politikası I, Ankara: Vadi Yayınları, 2007, s.231-232
  23. James Mann, Şahinlerin Yükselişi: Bush'un Savaş Kabinesi'nin Gerçek Hikayesi, Çev: Hasan Köni, İstanbul: İlk Yayınları, 2004, s.343; Condoleezza Rice, "U.S. Security Policy: Protecting the Nation's Critical Infrastructure/Iraq" White House Briefing (February 22, 2001), U.S. Foreign Policy Agenda, Vol.6, Number 1, March 2001 (Çevrimiçi) <http://www.usinfo.state.gov/journal/itps/0301/ijpe/pj61rice.htm> (14.04.2005)
  24. "Bush Irak Dedi", Radikal (Reuters-Newsweek), 27 Kasım 2001, s.10
  25. Bu rejimler serseri devletler (rogue states) olarak adlandırılmıştır. Serseri devletler söylemi Clinton yönetimi ile birlikte Amerikan dış politikasına yerleşmiş ve bu devletler arasında Irak, İran ve Kuzey Kore dışında zaman zaman Libya, Sudan, Küba, Suriye, Pakistan, Çin ve Hindistan da yer almıştır. Paul D. Hoyt, "The Rouge States Image in American Foreign Policy" Global Society, Vol.14, No.2, 2000, s.302; President Delivers States of the Union Address (29 January 2002) (Çevrimiçi) <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/01/200220129-11.html>

- (18.02.2005); "Bush Listeye Irak'ı Ekledi", Milliyet, 31 Ocak 2002, s.18
26. Address to the Nation Iraq From Cincinnati, Ohio (October 7, 2002), Weekly Compilation of Presidential Documents, s.1716-1717
27. "Saddam BM'ye Tamam Dedi", Sabah, 14 Kasım 2002, s.19
28. Dışişleri Güncesi (Mart 2003), s.57
29. "Dünya'nın Savaş İsyanı", Akşam, 21 Mart 2003, s.14
30. США готовят вторжение в Ирак. Россия, Канада и Франция – против www.vesti7.ru/news?id=576 (Çevrimiçi) 17.02.2002
31. Fredman, a.g.e, s.16
32. Владимир Путин: Ирак не представлял никакой опасности <http://www.dontr.ru/Environ/WebObjects/dontr.woa/4/wa/Main?textid=1021&wosid=GKtiUCA4AjWtb5tw3YIrlM> (Çevrimiçi) 17.02.2013
33. "Çifte Çevreleme", İran ve Irak'ın askeri açıdan çevrelenmesi ve ekonomik yaptırımlar sayesinde bu iki ülkenin rejimlerini zayıflatmak temeline oturuyordu. President Delivers State of the Union Address (January 28, 2003) (Çevrimiçi) <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2003/20030128-19.html> (05.05.2005)
34. "Nuclear Developments", Keesing's Record of World Events, Vol.50, Number.7/8, July 2004, s.46141; "Bush: 11 Eylül ile İran Arasındaki Bağlantıyı İncelemeyi Sürdüreceğiz", Zaman, 20 Temmuz 2004, s.12
35. "Birtakım kaynaklar Rusya'nın İran'a 1991 yılından sonra sattığı T-72 S tankının ve BMP-2'lerin her birinin sayısının yaklaşık 2000 olduğunu bildirmektedirler. Ayrıca iki ülke arasında S-300'lerin bir üst modeli olan S-400lerin satışına yönelik de görüşmeler sürmektedir." Sina Kısacık, "2000'li Yıllarda Rusya-İran İlişkileri", Uluslararası Politika Akademisi, 30 Haziran 2012 (Çevrimiçi) <http://politikaakademisi.org/?p=1408> (30.12.2012)
36. Zeynep Leba, "ABD-Rusya İlişkileri: Sessiz Savaş", Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Analizler Merkezi (TÜRKSAM), 2.08.2010 (Çevrimiçi) <http://www.turksam.org/tr/a2221.html> (14.12.2012)
37. Россия поддерживает программу мирного атома в Иране <http://inosmi.ru/asia/20120608/193315617.html> (Çevrimiçi) 08.02.2012
38. Путин: Иран должен гарантировать, что не работает над ядерным оружием <http://er.ru/news/2012/6/26/putin-iran-dolzhen-garantirovat-cto-ne-rabotaet-nad-yadernym-oruzhiem> (Çevrimiçi) 26.06.2012
39. Buşehr nükleer santralının yapılması örneğinde de olduğu gibi. Kısacık, a.g.e
40. Kısacık, a.g.e
41. Sadide Kayrak, "Rusya Federasyonu'nun Ortadoğu Politikası", Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM), 27.02.2012 http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2092:russia-federasyonunun-ortadogu-politikasi&catid=104:analizler-rusya&Itemid=136 (04.02.2013)
42. Путин: Иран должен гарантировать, что не работает над ядерным оружием <http://krasnodar.er.ru/news/2012/6/26/putin-iran-dolzhen-garantirovat-cto-ne-rabotaet-nad-yadernym-oruzhiem/> (Çevrimiçi) 26.06.2012
43. "Visit to Middle East by new US Secretary of State", Keesing's Record of World Events, Vol.47, Number.2, February 2001, s.44026
44. Ayın Tarihi (25 Şubat 2001), T.C Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Yayınları, Ocak-Şubat-Mart 2001, s.143-144
45. Ayın Tarihi (3 Ağustos 2001), T.C Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Yayınları, Temmuz-Ağustos-Eylül 2001, s.86
46. Birol Akgün, "Obama'nın Filistin Açılımı mı?" Stratejik Düşünce Enstitüsü, (Çevrimiçi) <http://www.sde.org.tr/tr/kose-yazilari/899/>

- obamanin-filistin-acilimi-mi.aspx
(30.12.2012)
47. Tellal, a.g.e, s.229
48. Mehmet Karabağ, "Rusya ve İslam Dünyası" Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM), 31.10.2008 (Çevrimiçi) http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1783:rusya-ve-slam-duenyas&catid=176:analizler-rusya (04.02.2013)
49. Kayrak, a.g.e
50. "Peres: Rusya-ABD İlişkileri Hayati Öne Sahip", Haberler.Com, 08.11.2012 (Çevrimiçi) <http://www.haberler.com/peres-rusya-abd-iliskileri-dunya-istikrari-4072635-haberi/> (10.12.2012)
51. Путин верит в реализуемость задачи создания независимого палестинского государства http://rus.ruvr.ru/2012_11_29/Putin-verit-v-realizuemost-zadachi-sozdaniya-nezavisimogo-palestinskogo-gosudarstva/ (Çevrimiçi) (29.11.2012)
52. Президент России пожелал палестинцам мира и пообещал поддержку (Çevrimiçi) <http://ria.ru/world/20121129/912840442.html> (29.11.2012)
53. Путин: Для России нет проблем в признании ПНА (Çevrimiçi) <http://www.rosbalt.ru/main/2012/06/26/996938.html> (26.06.2012)
54. "Suriye, nüfusunun çoğunluğu Sünni Müslüman olmasına karşın, Arap Aleviliği (Nusayrilik) temelinde şekillendirilmiş bir yönetsel anlayışa sahiptir" Göktürk Tüysüzoğlu, "Arap Baharı ve Suriye", Orta Doğu Kongresi Bildiri Kitabı, Cilt-2, Kocaeli Üniversitesi, 1-2 Kasım 2011, s.386
55. a.g.e, s.378
56. a.g.e, s.387
57. Россия — Сирия визит Х.Асада в Россию совместное Российско-Сирийское Коммюнике Журнал "Дипломатический Вестник" август 1999 год (Çevrimiçi) http://www.mid.ru/bdomp/dip_vest.nsf/99b2ddc4f717c733c32567370042ee43/5fd377f7c48a57fec32568860052f087!OpenDocument (29.11.2012)
58. Kayrak, a.g.e.
59. President's Remarks at Galatasaray University, June 29,2004 (Çevrimiçi) <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2004/06/20040629-1.html> (7 Ekim 2005)
60. Rusya'nın bu değişmeyen tavır gazetecilerin, siyasilerin ve bilim çevrelerinin dikkatini çekmiş ve bu durum soğuk savaşın tekrar yaşandığının bir örneği olarak görülmüştür. Мехди Санаи Россия и новая холодная война в Сирии "Tabnak", Иран (Çevrimiçi) (16.11.2012) <http://inosmi.ru/asia/20120725/195464301.html>
61. В случае свержения Асада Сирии грозит хаос – Путин (Çevrimiçi) <http://www.baltinfo.ru/2012/11/16/V-sluchae-sverzheniya-Asada-Sirii-grozit-khaos--Putin-317728> (16.11.2012)
62. Путин: Позиция России по поводу Сирии не изменится (Çevrimiçi) <http://korrespondent.net/world/russia/1391950-putin-poziciya-rossii-po-povodu-sirii-ne-izmenitsya>(06.09.2012); Harvey Morris, "Russia's Reasons for Saying 'No' on Syria", International Herald Tribune (January 31, 2012) (Çevrimiçi) <http://rendezvous.blogs.nytimes.com/2012/01/31/russias-reasons-for-saying-no-on-syria/> (05.01.2013)
63. Путин: "Сирия нуждается в переменах, но они не должны быть кровавыми (Çevrimiçi) http://rus.ruvr.ru/2012_09_06/Putin-Sirijanuzhdaetsja-v-peremenah-no-oni-nedolzjni-bit-krovavimi/ (06.09.2012)
64. Путин: Смена власти в Сирии возможна только конституционным путем (Çevrimiçi) <http://www.rosbalt.ru/main/2012/06/20/994584.html> (20.06.2012)
65. Kayrak, a.g.e

ULUSLARARASI ÇERÇEVE ANLAŞMALAR VE KÜRESEL SENDİKALARA KISA BİR BAKIŞ

DEVİRİM DUMAN

ULUSLARARASI İLİŞKİLER SENDİKA UZMANI

Toplumsal yapının her alanında olduğu gibi Küreselleşme süreci endüstriyel ilişkiler alanını da etkilemiş ve bu alandaki temel yapıların yeniden tanımlanmasını gerektirmiştir.

Çok uluslu şirketler, bu süreçte küresel bir üretim örgütlenmesinin ekonomik aktörleri olarak ortaya çıkmış, üretimin bölündüğü, kontrolün merkezde tutulduğu ve taşeron/tedarikçi aracılığı ile esnek istihdam ilişkilerinin çalışma yaşamına hakim olmaya başladığı bir çerçevede faaliyetlerine devam etmişlerdir. Bu yapılanma içinde teknolojik gelişmelerin etkisiyle pazarlar daralmış ve azalan kar oranlarının etkisiyle rekabette düşük maliyetin önemi artmıştır.

İşgücü maliyetinin görece düşük olduğu gelişmekte olan ülkeler çok uluslu şirketler için uygun pazar imkânları yaratmıştır. Bununla birlikte ulus-

lararası emek-sermaye ilişkileri doğrultusunda endüstriyel ilişkiler alanının temel yapılarından olan sendika ve toplu sözleşme gibi kurumlar küresel düzen içinde kristalleşmeye başlamış, çok ulusluların üretim zincirlerinde emeğin

en temel hakları ihlal edilmiş, a-tipik istihdam modelleri ve kötü çalışma koşulları yaygınlaşmıştır.

Özetle sermaye küreselleşerek ulusal sınırları aşarken ve beraberinde sendikasızlaşmayı getirirken, emek dünyası 1990'larda küresel ekonomi politikte meydana gelen değişimlerle birlikte kendini yeniden üreterek yeni mücadele araçları aramaya yönelmiştir. Bu arayışın ilk tezahürü "Şirket Davranış Kuralları"nın oluşturularak "Şirket Sosyal Sorumluluğunu" geliştirmek olmuştur. Daha sonra ulus ötesi sendika işbirliğinin devamı için kurumlar oluşturmak suretiyle çok uluslu şirketler içinde ağlar ve konseyler içeren yapılar tesis edildi. "Uluslararası Çerçeve Anlaşmaları"nın ortaya çıkışı ise bu iki gelişmeyle bağlantı olarak emek dünyasındaki arayışın bir sonraki adımı olmuştur. Bu anlaşmalar, bölgesel ve ulusal sendikalar yanında Dünya İş Konseyi, Avrupa İş Konseyi gibi uluslararası düzeyde endüstri ilişkileri aktörü olarak "Küresel Sendikalar Federasyonunu" (GUF) da kurumsallaştırmaktadır. Firma düzeyindeki anlaşmaları küresel üretim zincirine taşımaktadır. Temel emek haklarına dayalı firma düzeyindeki anlaşmaları ILO Üçlü Deklerasyonu, OECD hükümleri ve BM Küresel İkiz Sözleşmeler gibi çok taraflı araçları kurumsallaştırmıştır (Hammer, 2005). Küresel sendika federasyonları, uluslararası iş kolu federasyonları (1899-1911) (ITS)'nin devamı niteliğinde düşünülebilir. 2002 yılında iş kolu federasyonları, küresel sendika federasyonlarına dönüştürülmüştür (Erdoğan, 2006).

**ILO -
International
Labour
Organization -
Uluslararası
Çalışma Örgütü**

KÜRESEL SENDİKA FEDERASYONLARININ YAPISI VE İŞLEYİŞLERİ

Küresel sendikalar, çoğu ulusal sendika merkezini temsil eden Uluslararası Sendikalar Konfederasyonunu (ITUC), belirli bir sektör ya da meslek grubunda örgütlenen işçi federasyonlarıdır.

Temel işlevi, üyesi bulunan ulusal sendikalara bilgi, liderlik eğitimi, dayanışma içinde olmak için eşgüdüm ve destek sağlamaktır. Kaynağını üyelerinden topladığı aidatlar oluşturmaktadır. Bazı federasyonlar kamu kuruluşlarından ve özel vakıflardan bağışlar ve üyelerinin projelere özel katkıları aracılığıyla ilave gelir de elde edebilmektedir.

1	BWI	İnşaat ve Ağaç İşçileri Enternasyonalı
2	EI	Eğitim Emekçileri Enternasyonalı
3	ICEM	Uluslararası Kimya, Enerji, Maden ve Genel İşçiler Federasyonu
4	IFJ	Uluslararası Gazeteciler Federasyonu
5	IMF	Uluslararası Metal Federasyonu
6	ITF	Uluslararası Taşımacılık İşçileri Federasyonu
7	IUF	Uluslararası Gıda, Tarım, Otel, Restoran, Tütün ve İlgili İşçi Sendikaları Federasyonu
8	PSI	Kamu Görevlileri Federasyonu
9	TUAC	OECD Sendika Danışma Komitesi
10	UNI	Sendika Ağı Enternasyonalı
11	ITGLWF	Uluslararası Tekstil, Giyim ve Deri İşçileri Federasyonu
12	IndustriALL	Küresel Sanayi İşçileri Federasyonu (2012 yılında ICEM, IMF ve ITGLWF'nin birleşmesi ile kurulmuştur)

Küresel sendikaların bir diğer işlevi çokuluslu firmaların üretim zincirlerinde en temel emek haklarını koruyabilmek ve ILO'nun temel sosyal hükümlerini geçerli kılabilmek amacıyla Çerçeve

anlaşmalar adı altında sözleşmeler bağtılamaktır. İlk uluslararası çerçeve anlaşması (International Framework Agreements-IFA), 1980'lerin sonlarında IUF'nin Danone ve Accor ile yaptığı bir dizi görüşmenin sonucu gerçekleşmiştir. IFA'lar çokuluslu firmaların en üst yönetimi ile ilgili küresel sendika arasında imzalanan belgelerdir. Birçok IFA Avrupa İş Konseyi aracılığıyla, Avrupa'daki çokuluslu firmaların merkezlerinde oluşturulmuş ve müzakere edilmiştir. İlk IFA 23 Ağustos 1988'de IUF tarafından imzalanmıştır. Aralarında bazen farklılıkların olmasına karşın, genelde ILO'nun temel emek standartlarını içermektedir (Gibb,2005).

ILO'nun temel standartları:

29	Sayılı Zorla Çalıştırma Yasağı
87	Sayılı Sendika Özgürlüğü ve Sendikalaşma Hakkının Korunması
98	Sayılı Örgütlenme ve Toplu Pazarlık Hakkının Korunması
100	Sayılı Eşit Ücret
105	Sayılı Çocuk İşçiliğinin Kaldırılması
111	Sayılı Cinsiyet Ayrımcılığı Yasağı
138	Sayılı Asgari Yaş Sınırı
182	Sayılı Kötü Şartlarda Çocuk İşçiliğinin Kaldırılması ve Yasaklanması

Fransız gıda üreticisi Danone ile ilk kez imzalanan ve oldukça kapsamlı olan anlaşma, küresel sendikaların sonraki çalışmalarında birçok bakımdan model olmuştur. Anlaşma bilgi edinme, sendikal haklar, cinsiyet eşitliği gibi en temel konuları içermektedir. İşyerinde yapıcı ilişkilerin ve toplumsal değerlerin taraflarca anlaşılmasında anlaşma önemli rol oynamıştır. Ayrıca iş hayatında şirket sosyal sorumluluğunun, tüketici görüşlerinin ve hükümet dışı kuruluşların artan önemi, küresel sendikaların çokuluslu firmalarla IFA imzalama olanağını artırmıştır (Torres/Gunnes,2003). 2006 Haziran'ına kadar 46 tane IFA imzalanmıştır. 46 anlaşmadan 42'si çokuluslu firmaların 15 Av-

**Yandaki tabloda
2008 yılına kadar
imzalanan IFA'lar
yer almaktadır.**

Firma	İstihdam	Ülke	Sektör	GUF	Yıl
Danone	100,000	Fransa	Gıda İşleme	IUF	1988
Accor	147,000	Fransa	Hotel	IUF	1995
IKEA	84,000	İsveç	Mobilya	IFBWW	1998
Statoil	16,000	Norveç	Petrol Sanayi	ICEM	1998
Faber-Castell	6,000	Almanya	Ofis Malzemesi	IFBWW	1999
Freudenberg	27,500	Almanya	Kimya Sanayi	ICEM	2000
Hochtief	37,000	Almanya	Yapım İşleri	IFBWW	2000
Carrefour	383,000	Fransa	Perakende Sanayi	UNI	2001
Chiquita	26,000	Amerika	Zirai ürünler	IUF	2001
OTE Telecom	18,500	Yunanistan	İletişim	UNI	2001
Skanska	79,000	İsveç	Yapım İşleri	IFBWW	2001
Telefonica	161,500	İspanya	İletişim	UNI	2001
Indesit (Merloni)	20,000	İtalya	Meta Sanayi	IMF	2002
Endesa	13,600	İspanya	Elektrik Sanayi	ICEM	2002
Ballast Nedam	7,800	Hollanda	Yapım İşleri	IFBWW	2002
Fontterra	20,000	Yeni Zelanda	Süt Ürünleri	IUF	2002
Volkswagen	325,000	Almanya	Otomotiv	IMF	2002
Norske Skog	11,000	Norveç	Kağıt	ICEM	2002
AngloGold	64,900	Güney Afrika	Maden	ICEM	2002
DaimlerChrysler	372,500	Almanya	Otomotiv	IMF	2002
Eni	70,000	İtalya	Enerji	ICEM	2002
Leoni	18,000	Almanya	Elektrik/Otomotiv	IMF	2003
ISS	280,000	Danimarka	Temizleme/Bakım	UNI	2003
GEA	14,000	Almanya	Mühendislik	IMF	2003
SKF	39,000	İsveç	Bilyeli Yatak	IMF	2003
Rheinmetall	25,950	Almanya	Savunma/Otomotiv/Elek.	IMF	2003
H&M	40,000	İsveç	Perakende	UNI	2004
Bosch	225,900	Almanya	Otomotiv/Elektrik	IMF	2004
Prym	4,000	Almanya	Meta Üretimi	IMF	2004
SCA	46,000	İsveç	Paper Industry	ICEM	2004
Lukoil	150,000	Rusya	Enerji/Petrol	ICEM	2004
Renault	130,700	Fransa	Otomotiv	IMF	2004
Impregilo	13,000	İtalya	Yapım İşleri	IFBWW	2004
Electricité de France (EDF)	167,000	Fransa	Enerji	ICEM / PSI	2005
Rhodia	20,000	Fransa	Kimya Sanayi	ICEM	2005
Veidekke	5,000	Norveç	Yapım İşleri	IFBWW	2005
BMW	106,000	Almanya	Otomotiv	IMF	2005
EADS	110,000	Hollanda	Uzay Sanayi	IMF	2005
Röchling	8,000	Almanya	Otomotiv/Plastik	IMF	2005
Schwan-Stabilo	3,000	Almanya	Yazım Araç Gereçleri	IFBWW	2005
Lafarge Group	77,000	Fransa	Building materials	BWI/ICEM	2005
Arcelor	95,000	Lüksemburg	Çelik Sanayi	IMF	2005
PSA Peugeot Citroën	207,000	Fransa	Otomotiv Sanayi	IMF	2006
Royal BAM Group	27,000	Hollanda	Yapım İşleri	BWI	2006
Portugal Telecom	32,000	Portugal	İletişim	UNI	2006
Securitas	217,000	İsveç	Güvenlik Sektörü	UNI	2006
Brunel	5,300	Hollanda	Mühendislik/ICT	IMF	2007
Umicore	14,000	Belçika	Metal Sanayi	IMF/ICEM	2007

Kaynak: IMF 2008

rupa ülkesindeki merkezinde imzalanmıştır. Çoğu durumda IFA imzalama talebi merkez sendika yönetimi ve Avrupa İş Konseyi (European Works Council)'nden gelmiştir. Çok az örnekte Dünya İş Konseyi (World Works Council) inisiyatif sahibi olmuştur. Firma yönetimlerinden gelen IFA imzalama talebi sadece iki örnekle sınırlıdır (Eurofound, 2008). 2010 yıl sonu itibari ile toplam küresel çerçeve anlaşması sayısı 76'ya ulaşmıştır ve büyük çoğunluğu (IUF, BWI, UNI, IMF, ICEM ve Avrupa merkezli çok uluslular ile imzalanmıştır (Ağtaş ve Sayım, 2012).

IFA'lar 1990'larda geliştirilen ve uluslararası sendikal örgütler ile çokuluslu şirketlerin faaliyetlerini ulus ötesi toplu iş ilişkileri çerçevesinde özel alanda düzenleyen bir ilk adım olarak ortaya çıkmasına karşın; ulusal ya da yerel toplu sözleşmelerin yerini alarak, küresel toplu sözleşme düzeni getiren anlaşmalar niteliğinde değildir. Ulusal ya da yerel düzeyde sendikaların tanınması ve toplu sözleşmeler yapabilmesi için bir çerçeve sunmaktadır. Çokulusluların gelişmekte olan ülkelerdeki faaliyetlerini temel almakta, uluslararası rekabetin yol açtığı emeğin sömürsünü sınırlama amacı gütmektedir. Sadece çokuluslu firmalar değil, alt firma konumunda olan taşeron şirket, mal ve hizmet temin edilen firma ve lisansör şirketleri de kapsamaktadır (Erdoğan, 2006:431-433).

Hukuken zorlayıcı nitelikte olmamalarına rağmen, sadece tek taraflı deklarasyon niteliğinde de değildirler; yükümlülükler içermektedirler. Gönüllülük temelinde olmamaları nedeniyle şirket davranış kurallarının ötesine geçmektedirler. Ayrıca küresel minimum standartlar koymaları ve çokuluslu şirketlere üretim zinciri boyunca sorumluluk almayı kabul ettirmeleri sebebiyle, hükümetlerin düzenlemede yetersiz olduğu konularda boşluk doldurmaktadırlar. Uluslararası endüstri ilişkileri sisteminde, IFA, küresel sendikalar federasyonunun meşru pazarlık partneri olarak tanımlanması için bir platform tesis etmektedir (Hammer, 2005).

SONUÇ

Sunduğu olanakların yanı sıra bazı olanaklara sahip de olsa uluslararası çerçeve anlaşmaları toplu sözleşme olmaktan çok toplu sözleşme sürecinin önünü açan araçlar olarak değerlendirilmelidir. Anlaşmaların gerçekleştirilmesinde ve denetlenmesinde yerel sendikanın örgütlülüğü belirleyici olmaktadır. Sözleşmenin ihlali durumunda itirazda bulunup sözleşme gereklerinin yerine getirilmesini güvence altına alacak herhangi bir hukuk normu bulunmadığından belirleyici faktör küresel sendika federasyonu ile ulusötesi şirket arasındaki güç dengesi ve iletişimin sürekliliği ile yerel ölçekte sendikaların gücüdür. İlgili sözleşmenin denetimini gerçekleştirecek temel unsur ulus ötesi şirketlerde çalışan işçilerin kendileridir.

KAYNAKÇA

- Berber Ağtaş, Özge-Sayım, Kadire Zeynep (2012), Implementing International Framework Agreements At the Local Level: Cases From Turkey-16. ILERA World Congress 2012, Philadelphia, USA.)
- Erdoğan, Seyhan (2006), Küreselleşme Sürecinde Uluslararası Sendikacılık (Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 1. Baskı).
- Gibb, Euan (2005), Transnational Companies International Framework Agreements: Increasing The Effectiveness of Core Labor Standards. http://www.globallabour.info/en/2006/12/international_framework_agreem.html
- Hammer, Nikolaus (2005), International Framework Agreements: Global Industrial Relations Between Rights And Bargaining (Leicester: The Centre For Labor Market Studies).
- Stevis, Dimitris (2010), International Framework Agreements and Social Dialogue: Parameters and Prospects- Geneva: ILO, 2010 (Employment Working Paper: No. 47)
- Torres Liv / Gunnes Stein (2003), Global Framework Agreements: A New Tool For International Labor, Fafo, Labour International Think Tank, <http://www.fafo.no/pub/diverse.htm>.

“SURIYE’DE SAVAŞ İÇİNDE SAVAŞ”

HALUK KOÇ

UFUK ÇİZGİSİ PROGRAMI YAPIMCISI

Suriye, bütün dünya savaşçılarının boy gösterdiği bir arena. Her gün yeni savaşçılar çıkıyor arenaya, farklı hesaplarla. Bu arenadaki acımasız savaş kayıtsızca izleniyor. Bu arenadaki kıyım sanki özellikle durdurulmuyor, gizli bir takım güçler tarafından. Rusya ve Çin'in vetosu gerekçe gösteriliyor, Birleşmiş Milletler hiçbir şey yapmıyor. Göndereceğimiz silahlar teröristlerin eline geçer diye İngiltere, Avrupa Birliği'nin almak istediği kararlara engel oluyor. Kamuoyu yoklamaları yaptırılıyor, halkın yüzde 57'si karşı deniyor ve Amerika Birleşik Devletleri de sadece göstermelik hamleler yapıyor. Ancak hummalı bir çalışma yapılmış izlenimi veriliyor. Örneğin Amerikalı iki senatör sorular soruyor. Genelkurmay Başkanı Martin Dempsey mektupla cevap veriyor. Suriye'ye müdahalenin maliyetini ve olası etkilerini sorgulayan mektubu, Alman Der Spiegel dergisi, "ABD'den bölünmeye onay" diye yorumluyor.

Bu garip durumda Suriye'de bir meydan muhaberesi sürüyor. Bu savaşın bu zamana kadar kazananları da; İsrail, İran ve Kürtler.

Şimdi Suriye arenasının savaşanlarına bakalım.

MEZHEP SAVAŞININ BAŞ AKTÖRÜ HİZBULLAH

Hizbullah, "Allah'ın ordusu" anlamına geliyor. Ancak kanı dökülen, evlerini terk edip mülteci duruma düşen yüzbinlerce Müslüman için bu grubun adı; Hizbuşeytan, yani "Şeytan'ın ordusu".

Lübnanlı Şii örgüt Hizbullah, Suriye'deki çatışmaların başından itibaren Esad rejimine destek verse de bunu açıklamaktan kaçındı. Ancak Lübnan sınırındaki Kuseyr'deki çatışmalarda çok sayıda Hizbullah militanı ölü geçirildi. Cesetlerin üzerinden "Cennetin Yolu" isimli kitaplar çıktı. Kitapta, "savaşta Sünnileri öldüren askerler cennete gidecektir." şeklinde ifadeler yer alıyordu.

Ortada saklanacak birşey kalmadığında Hizbullah'ın lideri Hasan Nasrallah, "Suriye'nin bu bölgede ve dünyada gerçek dostları vardır; bu dostlar onun Amerika Birleşik Devletleri, İsrail ya da tekfirin yani radikal Sünni grupların eline düşmesine izin vermeyecektir." diyerek, Suriye'de savaşıklarını açıkladı.

Bu şartlarda denge bir anda değişti. İran ve Rusya'nın silah desteğine rağmen savaşta birçok mevziden çekilmek zorunda kalan Suriye Ordusu, gerilla savaşında büyük deneyimi olan Hizbullah militanlarının katılımı ile yeniden saldırıya geçti. Önce Tahran-Şam Beyrut ekseninde stratejik bir yol üzerindeki Kuseyr geri alındı. Kuseyr'i ele geçiren Suriye rejimi ile Hizbullah güçleri Humus'a yöneldi.

İran'ın koşulsuz desteklediği Hizbullah, Tahran ile bağlantısını sağlayan Şam yönetiminin ayakta kalması için, bir zamanlar onun savaşında, varını yoğunu ortaya koyup destekleyenleri, gözünü kırpmadan öldürüyor.

EL-KAİDE İLE EL-NUSRA ARASINDAKİ BAĞLANTI

Son zamanlarda adının çok sık duyduğumuz El-Nusra Cephesi, Suriye'deki çatışmalar iç savaşa dönüştüğü günlerde yaptığı eylemlerle gündeme geldi. Suriye yönetimine karşı canlı bombalarla giriştiği saldırılarla dikkatleri üzerine çeken El-Nusra Cephesi, ilk başlarda Suriyelilerden oluşuyordu. Cephe zaman içerisinde yabancı savaşçıların da katılımıyla güçlendi.

Bundan sonraki gelişmeler ise ilginç. Önce Amerikan istihbarat kaynakları El-Nusra Cephesi'ni, "Irak El-Kaide'sinin bir koludur" şeklinde raporladı. Bu ortaya çıkınca El-Kaide'ye bağlı olan Irak İslam Devleti lideri Ebu Bekir el-Bağdadi'den bir açıklama geldi. Bağdadi, yoğun istişarelerden sonra Irak İslam Devleti ve Nusra Cephesi isimlerini iptal etme-

Hasan Nasrallah:
"Suriye'nin bu bölgede ve dünyada gerçek dostları vardır; bu dostlar onun Amerika Birleşik Devletleri, İsrail ya da tekfirin yani radikal Sünni grupların eline düşmesine izin vermeyecektir."

ye, bunun yerine Irak ve Şam İslam Devleti ismini kullanmaya karar verdik" dedi. Ancak bu açıklama el-Nusra Cephesi'nin lideri Şeyh Ebu Muhammed el-Cevlani tarafından yalanlandı. Bu sırada devreye El-Kaide'nin lideri Eyman el-Zevari girdi. Zevahir taraflara bir mektup yazdı. Mektupta; "Şeyh Ebu Bekir el-Bağdadi, Irak-Şam İslam Devleti'ni bize sormadan, danışmadan hatta haber vermeden ilan ederek yanlış yaptı. Şeyh Ebu Muhammed el-Cevlani bize sormadan, danışmadan ve haber vermeden Irak-Şam İslam Devleti'ni reddederek ve El-Kaide'yle bağlantısını açık ederek yanlış yaptı." deniyordu.

Buradan aslında El-Nusra ile El-Kaide arasındaki bağlantının gizli tutulmasının istendiğini anlıyoruz. İşte bu karmaşık ilişkiler yumağının savaşçıları, Suriye rejimine karşı mücadele ediyorlardı. Ancak şimdi yeni bir cephe daha var. Artık terör örgütü PKK'nın Suriye'deki uzantısı PYD'nin silahlı kolu YPG (Halk Savunma Birlikleri) ile de savaşıyorlar.

EL-KAİDE İLE ÖZGÜR SURIYE ORDUSU ARASINDAKİ ÇATIŞMA

Suriye'de El-Nusra'nın dışında El-Kaide'ye bağlı başka gruplar da var. Bu unsurların çatışma halinde olduğu bir diğer grup da, Suriye ordusundan ayrılan subaylar tarafından 2011 yılında kurulan Özgür Suriye Ordusu. Oysa iki grup görüş ayrılıkları olsa da, Esad rejimine karşı birlikte savaşıyorlardı. Ancak Temmuz ayında yaşanan bir olay ipleri koparttı.

Özgür Suriye Ordusu Yüksek Askeri Konsey üyesi Kemal Hamami, Suriye ordusuna karşı savaşta strateji belirlemek için El-Kaide üyeleriyle Lazkiye'de buluştu. Ancak Beşşar Esad'a karşı mücadele planlarının ele alınacağı toplantı kanlı noktalandı. Özgür Suriye Ordusu komutanı Kemal Hamami öldürüldü. Özgür Suriye Ordusu bunu o zaman savaş ilanı olarak niteledi ve çatışma başladı.

Suriye'de faaliyet gösteren El-Kaide'ye bağlı örgütler, sadece Esad'ın gitmesini değil, ülkede sistemin de değişmesi gerektiğini belirtiyor. Özgür Suriye Ordusu'nu da "laik" olmakla suçluyor. Özgür Suriye Ordusu ise batı dünyasının özellikle El-Kaide'nin Suriye'deki uzantılarına gösterdiği tepki

için bu gruplardan uzak durmaya çalışıyor. Ancak şartlar bu iki grubu birlikte mücadeleye zorluyor. Özellikle Türkiye sınırındaki bölgede PYD'nin hakimiyeti ele geçirme çabası ve savaşa yeni bir boyut katıyor.

BAAS REJİMİ VE NUSAYRİLER

Suriye'deki azınlıktaki Nusayriler Esad ailesi ile onlarca yıldır ülkeyi yöneten ayrıcalıklı grup. Onlar da geleceklere için kaygılı ve alternatifler arıyorlar. Bu çerçevede The Guardian gazetesinin ortaya attığı iddia son derece çarpıcı. Buna göre Şam yönetimi, Tel Aviv ile irtibata geçerek Akdeniz sahilinde kurulacak muhtemel Nusayri devletine, İsrail'in engel olmamasını istedi. Suriyeli bir diplomatla görüşen eski İsrail Dışişleri Bakanı Lieberman da buna itiraz etmedi. Ancak, 1986'da Lübnan'da uçağı düşürülmesinin ardından esir alınan pilotları Ron Arad ile 1982'de yine Lübnan'da ele geçirilen üç askerin akıbetine dair bilgi istedi. 1965'te Şam'da idam edilen MOSSAD ajanı Eli Cohen'in kemiklerinin nerede olduğunu sordu.

Birçok yoruma göre Şam yönetimi, son aylarda cephede kaydettiği ilerlemelere, muhaliflerin birbirleriyle çatışmasına rağmen ülkenin tamamında yeniden otorite kurmasının zor olduğunu görüyor. Esad Suriye'deki durumun artık geri döndürülemez olduğunu düşünüyor. Dolayısıyla "B planını" hayata geçirip, bir "Nusayri Devleti" kurma peşinde. Bu iddialar sahada yaşananlarla da örtüşüyor aslında. Nusayri nüfusun yoğun olarak yaşadığı Tartus, Lazkiye ve Banyas şehirlerindeki Sünnileri zorla göç ettiriyor.

Nusayri devleti için en önemli bölge ise ülkenin üçüncü büyük şehri Humus. Humus ve çevresi, Suriye devletinin dağılması halinde Nusayrilere güvenli bir bölge oluşturulması için kritik önemde. Çünkü Humus, Suriye sahil şeridindeki Nusayri bölgelerini, Lübnan'daki Şii Bekaa Vadisi'ne bağlıyor. İç savaş öncesi Humus, Sünnilerin çoğunlukta olduğu, Nusayri toplumu ve Hıristiyan azınlığın birlikte yaşadığı bir şehirdi. Ancak çatışmalar sebebiyle harabeye dönen şehirden on binlerce Sünni ayrılırken, bunların boşalttığı Kerem el-Zeytun ve Bab el-Sebaa gibi mahallelere Nusayri aileler yerleştiriliyor. Humus kırsalında Sünnilerle

Suriye'de faaliyet gösteren El-Kaide'ye bağlı örgütler, sadece Esad'ın gitmesini değil, ülkede sistemin de değişmesi gerektiğini belirtiyor. Özgür Suriye Ordusu'nu da "laik" olmakla suçluyor.

İran da Türkiye'yi baskı altında tutmak, bu arada da kendi içindeki Kürt sorunundan sıyrılabilme umuduyla Suriye'nin kuzeyindeki ateşi körüklüyor.

aynı bölgede kalan Nusayri ailelere de şehirdeki Nusayri bölgelere yerleşmeleri isteniyor.

Bu arada en çarpıcı gelişme Humus'ta Bab al-Hûd bölgesinde bulunan tapu dairesinde bu aybaşıda çıkan şüpheli bir yangın. Bu yangında, tüm ev ve yer kayıtları kül oldu. Böylece tıpkı Kerkük'te Türkmenlerin başına gelen, bu kez Musul'da Sünnilerin de başına geldi. Bölgede yaşayan Sünnilerin taşınmaz mülkleri konusundaki iddialarını ispatlayacak belgeler ortadan kayboldu.

Bu arada Baas rejiminin trajikomik iddiaları da var. Suriye'de ayakta kalmaya çalışan rejim, İslamcı olmadığını, tam tersine "laik" olduğunu söylüyor. Esas olarak "El Kaideci teröristler" ile savaştığını, kendisinin gitmesi durumunda Suriye'ye Talibanvari totaliter bir rejimin geleceğine dünyayı ikna etmeye çalışıyor. Ama aynı rejim sırtını, İran İslam Cumhuriyeti'ne ve onun finanse ettiği, radikal dini kuralları benimseyen Şii örgüt Hizbullah'a dayıyor.

KÜRTLER VE PYD

Bütün bu yaşanan kaostan en fazla yararlananlar ise Suriye'de yaşayan Kürtler. Kürtler de çatışmaların başladığı zaman muhalif kanatta yer aldılar. Ancak gelişmeler ve Iraklı akrabaları ile ilişkileri onlara yeni bir ufuk açtı. Yaşanan savaş özerklik yolunda bir araç olarak kullanılabilir miydi ?

Önce kendi yaşadıkları bölgeleri koruyacaklarını açıkladılar. Ardından eli silah tutabilecek Kürtler, kalabalık gruplar halinde Irak'a, Barzani'nin kontrolü altındaki bölgeye geçti. Burada askeri eğitim aldılar ve tam teçhizatlı olarak geri döndüler. Kürt gruplar arasında ön plana çıkan, terör örgütü PKK'nın Suriye'deki uzantısı olan PYD oldu. Baskı ve şiddetle liderliği ele geçiren PYD, Kürt yerleşim bölgelerini birbirine bağlayacak bir plan üzerinde çalışmaya başladı ve sıkı bir örgütlenmeye gitti. Amaç Kürtlerin "Rojava", yani "batı" dedikleri bölgeye hakim olmaktı. İşte bu düşünce ile hareket onları El-Nusra ile karşı karşıya getirdi ve çatışma başladı.

Bu çatışmanın, en çok da Şam yönetimini memnun ettiği su götürmez bir gerçek. Esad yönetimi zaten uzun bir süredir muhaberat aracılığı ile PYD ile yakın ilişkiydi. Hatta muhalif kanatta yer aldıkları

bilinen Kürt gruplara, silah ve mühimmat bile sağladı. İki taraf da, birbirlerinin varlıklarını güçlendirdikleri için durumdan son derece memnundu.

PYD farklı bir platforma çekilirken devreye Türkiye girdi. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, "Kürtlerin Suriye muhalefeti içinde hak ettikleri yeri almalarını istiyoruz. Dışlanmalarını istemiyoruz." dedi. Bunun ardından da PYD Başkanı Salih Müslim, İstanbul'a gelerek Dışişleri Bakanlığı ve MİT yetkilileri ile görüştü. Salih Müslim İstanbul'da, "Biz Esad rejimine karşıyız ve onun devrilmesini istiyoruz." dese de, PYD, Şam ve muhalif gruplardan bağımsız "üçüncü bir yol" izlemek istiyor. Bunu da gizlemiyor ve "Suriye'nin düzeni ve rejimi değişecek. Bu yeni düzende Kürtlerin de bir statüsü olması gerekiyor. Siyasi bir çözüm buluncaya kadar bölgede geçici konsey kurulmasını istiyoruz." diyorlar.

Batı dünyası çok uzun bir süredir Kürt kartına oynuyor. Bunu İsrail de kendi güvenliği açısından hararetle destekliyor. Ancak bu noktada ilginç bir aktör daha var. O da İran. İran da Türkiye'yi baskı altında tutmak, bu arada da kendi içindeki Kürt sorunundan sıyrılabilme umuduyla Suriye'nin kuzeyindeki ateşi körüklüyor.

Suriye'deki savaş içindeki savaştan en fazla zarar gören ülke ise Türkiye. İzlediği dış politika eleştirilirken, iç siyasetin de ana gündem maddesi, Suriye'nin kuzeyinde ki, yeni defakto durum. Bazı siyasetçiler Suriye'nin kuzeyine bir askeri müdahale istiyor. Ancak bu, yapılması gereken en son iş. Türk Ordusu'nun Suriye'ye girmesi kolay ama çıkması çok zor. Bir müdahalede kendisini mezhep çatışmasının tam orta yerinde bulacak olan Türk ordusu, ateş çemberi ile kuşatılacak. Uzun süre burada kalmanın astronomik maliyetinin yanı sıra, bir diğer sorun da, "Arap topraklarını işgal eden ülke" durumunda kalmak. Bunu Türkiye'nin uluslararası platformda savunması neredeyse imkansız.

Bu operasyonun hiç kuşkusuz bir de iç politik yansıması olacak. Zaten sokağa çıkmak için her fırsatı değerlendiren PKK/BDP unsurlarının yapacakları eylemlerin, bu toprakları trajik sona, yani bir Türk-Kürt çatışmasına sürüklenme ihtimali son derece yüksek.

TÜRKİYE'NİN "GÜVENLİK SINIRLARI"

OKAN MÜDERRİSOĞLU

SABAH GAZETESİ ANKARA TEMSİLCİSİ

Osmanlı İmparatorluğu'nun "duraklama dönemi-ne" giriş süreci anlatılırken bizim kuşağa ezberletilen bir klişe vardı:

"İmparatorluk doğal sınırlarına gelmişti!"

30 yıl önce tarih dersleri verilirken, okyanus ötesine uzanan ve üzerinde güneş batmayan Britanya İmparatorluğu için benzeri sınırlama nedense gündeme getirilmezdi.

Üç asır sonra, Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırlarını, daha doğrusu "güvenlik sınırlarını" konuşuyor olmamız, "Tarihin yaman çelişkisi midir, yoksa klişelerin tekrarı mı?"

Sanırım ikisi de değil...

Türkiye, "öğretilmiş çaresizlikten kurtulduğu", "yerleşik kalıpları kırdığı" özellikli bir dönemi yaşıyor.

Acaba, "Misak-ı Milli ile Sevr arasındaki büyük mücadele bugün gelinen noktada nasıl sonuçlanacak?"

Cevabı beklenen güncel soru budur.

Hadi, daha açık soralım:

"Yürütülmekte olan Çözüm Süreci'nin sonunda Türkiye bölünecek mi?"

Hiç sanmıyorum...

Hangi mahfilde ne tür oyun oynanırsa oynansın, Türk halkına kabul ettirilemeyecek tek şey var.

"Bölünme ve toprak kaybı!"

Dileyelim iş, o radeye varmasın. O zaman, ulusal güvenlik bambaşka ve genişlemiş bir sınırdan başlar!

Bugün kabulü gereken husus şudur:

"Bu coğrafyada 'stratejik derinlik' kurmadıkça Türkiye'nin üniter yapısını koruması çok güçtür!"

Ankara'nın, siyasi sınırları gözeten ancak zihinlerdeki sınırları aşan yeni işbirlikleri kurma hedefi hem içeriye hem de dışarıya açık mesajdır.

Dışarıya, "Toprak bütünlüğüne saygı esasına dayalı bölgesel istikrar ve refah" vadeden...

İçeriye, "Yüksek demokratik standartlarda barış içinde bir arada yaşama formülü" sunan Türkiye...

***

Bakış açısını, kendi çıkarlarını merkeze alarak yenileyen dış politika vizyonu, pek çok duvarı yıkarken tartışmaları da beraberinde getiriyor?

İşte size "Ortadoğu!"

Kime göre, Ortadoğu?

Tabii ki İngilizler'e göre...

Avrupa'nın en Batı ucundaki Ada Devleti için, Türkiye'nin bulunduğu coğrafya "Yakın Doğu", Türkiye'ye komşu ve çevre ülkeler "Ortadoğu" ve üçüncü halka ise "Uzakdoğu!" idi.

Hal böyle olduğu içindir ki "geçmişine yabancılaşan, olan bitene sırtını dönen, tek merkezli, daha çok pasif dış politika tercihi" ile yıllar yılları kovaladı.

Esasen, bin yıllık yürüyüşü Batı'ya dönük olan bir milletin, Avrupa Birliği'ni çapalayan, ABD ile ilişkileri önceleyen yaklaşımında bir yanlışlık yoktu. Ama eksiklik vardı. Yani, diplomasinin uygulama sahası ve ufku daraltılmıştı. Bir ayağı Avrupa ve Balkanlar'a, bir diğer ayağı Asya ve Kafkaslara basan, bir eli Akdeniz'e bir diğer eli Afrika'ya uzanan Türkiye, bu gerçekle uyumlu yaşamayı uzun süre reddetti. Eski politikayı mazur gösteren objektif

...bin yıllık yürüyüşü Batı'ya dönük olan bir milletin, Avrupa Birliği'ni çapalayan, ABD ile ilişkileri önceleyen yaklaşımında bir yanlışlık yoktu. Ama eksiklik vardı.

nedenler de mevcuttu:

"Özgüven eksikti, siyasi istikrar zayıftı, ekonomik şartlar yetersizdi."

***

Peki, şimdi değişen ne?

Aslında, sadece *"zihniyet!"*

Yeni diplomasinin özünde, *"Pro-aktif çözümler, çok odaklı-çok kültürlü yaklaşımlar, kültürleri ve medeniyetleri kavuşturan formüller, küresel düzeyde mazlumun yanında yer alan ilkeler, süper güçlerle müzakerede dik durabilen tezler, enerji-ekonomi denkleminde doğru tercihler"* söz konusu. Kuşkusuz, her şey tozpembe değil.

1. 10 bin dolar kişi başına milli gelirle 30 bin dolar seviyesindeki ülkelere özgü dış politikayı yürütmek bir hayli zor.
2. *"Yumuşak gücü"* desteklemesi gereken *"askeri-ekonomik-teknolojik güç"* henüz istenen seviyede değil.
3. Yerleşik diplomatik kadroların, politik paradigma değişikliğini içselleştirmesi zaman almakta.
4. Din-mezhep bölünmeleri, otokratik yönetim biçimleri, demokrasi denemeleri, petrol-gaz hesapları içinde güvenlik problemleri üreten bir alana (Ortadoğu'ya) kalıcı olarak girmek oldukça riskli.
5. Ve... Büyük devletlerin geleneksel arka bahçesinde boy gösteren yeni aktöre yani Türkiye'ye *"davetsiz misafir"* gözüyle bakması da başlı başına bir mesele.

***

Ebedi çıkarların konuştuğu bir dünyada umumî manzara zaten ortada. Üstelik güncel bölgesel gelişmeler pek de iç açıcı değil. Örnekleri o kadar çok ki...

1. Mısır'da demokrasiye tahammül edilemedi. *"Darbeye, 'darbe dersem' askeri yardımları kes-*

mem gerekir" diyen ABD tersine bir bakış açışı geliştirerek, *"Darbe yapmayın, yardımı keserim"* diyemedi. Yani, darbeyi durdurmayı hedeflemedi. Zaten Arap Baharı kontrolden çıkınca *"Yönetilebilir eski müttefikleri iş başına getirme veya konjonktürel dengeleri lehine çevirme"* arayışı hız kazandı.

2. İşte, Suriye... Eli kanlı rejim. Terör örgütlerinin tatbikat sahasına dönüşmüş bir ülke. Milyonlarca mülteci. İyi de uluslararası toplumun bu dramatik tablo karşısında duyarsızlığının gerekçesi ne? Kimi, mezhep bağlarını kuvvetlendirme (*İran*), kimi Doğu Akdeniz'deki askeri varlığını koruma (*Rusya*) peşinde. Kimileri de var ki *"Suriye'deki iç meseleler yüzünden dış müdahale olursa yarın benzeri bir olayda benim ülkeme de müdahale zemini oluşur"* diye çekinmekte (*Çin-Doğu Türkistan*). Şimdiye kadar diktatoryal yönetimlere askerî açıdan gözdağı vererek ulusal güvenliğini koruyacağını düşünen ülke ise (*İsrail*) giderek yalnızlaşmakta.
3. Parçalanmış İslam coğrafyası zenginlik-fakirlik sarkacında savrulmakta. Petrolle servet biriktiren Körfez ülkeleri *"demokrasiden"* korkmakta, İran'dan nefret etmekte. İran hem Körfez'e hem de İsrail'e düşmanca hisler beslemekte. Irak, fiili bütünlüğünü kaybetmekte.
4. Türkiye-AB ilişkileri ise son 10 yıldaki en zayıf seviyesinde, inişli çıkışlı ilerlemekte. AB eski cazibesini yitirmekte. AB liderliği ile vizyon körlüğü yüzünden bırakın Türkiye'yi, önünü bile görememekte.
5. *"Çin-Rusya-Hindistan"* eksenine ise yükselen ekonomik değerine karşın Türkiye için hayati önem taşıyan *"demokrasi-insan hakları-özgürlükler"* temelinde yeni mimari inşa edememekte.

***

Bu veriler ışığında, baştaki konuya dönecek ve *"Kürt Sorunu"*na yoğunlaşacak olursak... Yine çetrefilli sorularla karşılaşırız?

10 bin dolar kişi başına milli gelirle 30 bin dolar seviyesindeki ülkelere özgü dış politikayı yürütmek bir hayli zor.

"Kansız bir bölünmeye mi gidiyoruz?" yoksa "Türkiye, zemininde büyük buluşmaya mı?"

Bu soruların cevabı, "gerçekçi olmayı" ve "zamanın ruhunu okumayı" gerektiriyor.

"30 yıldır kan dökülen sarsıcı olaylar dizisine rağmen Türklerle Kürtlerin ayrılmamış olmasını kazanç olarak görebileceğiniz" gibi "reel politığın dayatmaları ile iki halkın kopuş sürecinin hızlandığını da savunabilirsiniz."

Oysa...

Çözüm Süreci'nden anlaşılması gereken konular çok net:

1. Silahlı siyaset döneminin bittiğini kabul edeceksiniz.
2. Barış içinde birarada yaşamayı hedefleyecek, duygularınıza esir olmayacaksınız.
3. Kamu yönetiminde etnik temelli üstünlük uygulamasına son vereceksiniz.
4. Yerel ve yerinden yönetim esasını benimseyecek, ulusal sınırlar içinde kendi kendini yönetme duygusunu tattıracaksınız.
5. Milli gelirinizi artıracak, gerek kendi insanınıza gerekse çevrenizdeki ülkelere zenginlik, huzur, istikrar ihraç edecek, ilham kaynağı olacaksınız.

Yani...

1. Bölünmenin "büyük kayıp", "milli birlik ve bütünlüğün büyük kazanım" olduğu kanaatini yerleştireceksiniz.
2. Yıkılan gönül köprülerini inşa edecek, faili meçhullerle yüzleşeceksiniz.
3. Acıları, acılarla kıyaslamayacak, acılara ortak olacaksınız.
4. Affetmeyi bilecek, dileyene siyaset kanallarını açık tutacaksınız.
5. Sadece Doğu'da değil, Batı'da da entegrasyonu gerçekleştireceksiniz. Batı'daki Doğu'lu, Doğu'daki Batı'lının ötekileşmesine geçit vermeyeceksiniz.

Tabii bütün bunları yaparken...

1. Haini bol bir memlekette yaşadığınızı,

2. Çözüme çelme takmak isteyenler kadar, tökezlemenizi bekleyenlerin olduğunu,
3. Küresel ve bölgesel güçlerin ayağınızdaki pranganın kırılmasını istemeyeceğini,
4. Uyuşturucu ticareti üzerine kurulu, güvenlik güçleri ile örgütü aynı çizgide buluşturan rant şebekesinin kolay teslim olmayacağını,
5. "Taviz mi verdik?", "Ne uğruna mücadele ettik?" sorularının zihinleri hep kemireceğini unutmayacaksınız!

***

Her tele dokunan ancak birbirini destekleyen tezlerle örülen bu yazının ana fikrini vurgulamak gerekirse...

Geçenlerde bir sohbetimizde ABD Büyükelçisi'nin dediği gibi...

"Türkiye'nin ilginç bir başarı sihri var. Siz, ne ABD'nin müttefiki olduğunuz için başarı öyküsü yazdınız ne de Alman Şansölyesi sizi AB'de istemediği için başarısız olacaksınız. Her şey sizin elinizde. Eğer başarısız olursanız bu, demokrasinizi bir üst aşamaya taşıyamadığınız için olacak!"

Bu cümleden devam edecek olursak...

1. Türkiye büyük bir değişim-dönüşümden geçmekte,
2. İç değişim, her zaman küresel-bölgesel değişimle paralel gelişmemekte veya olaylara yön verme kabiliyetini zaman zaman kaybetmekte,
3. Kendi aslı sorunlarını çözemeyen bir ülkenin, küresel ligde terfi etmesinin mümkün olamayacağı anlaşılmakta,
4. "Demokratik standartları, insan hakları kalitesi, kültürü, sanatı, sporu, eğitimi sistemi" ile "yumuşak güç" üreten bir ülkenin, "güçlü ordu, küresel marka, ar-ge, trilyon dolarlık milli hasıla yaratarak" "akıllı güce" dönüşebileceği bilinmemekte,
5. Ve bütün bunlar için "siyasal istikrar" ve "milli iradenin tercihlerine saygı gösterilmesi" gerekmemekte!"

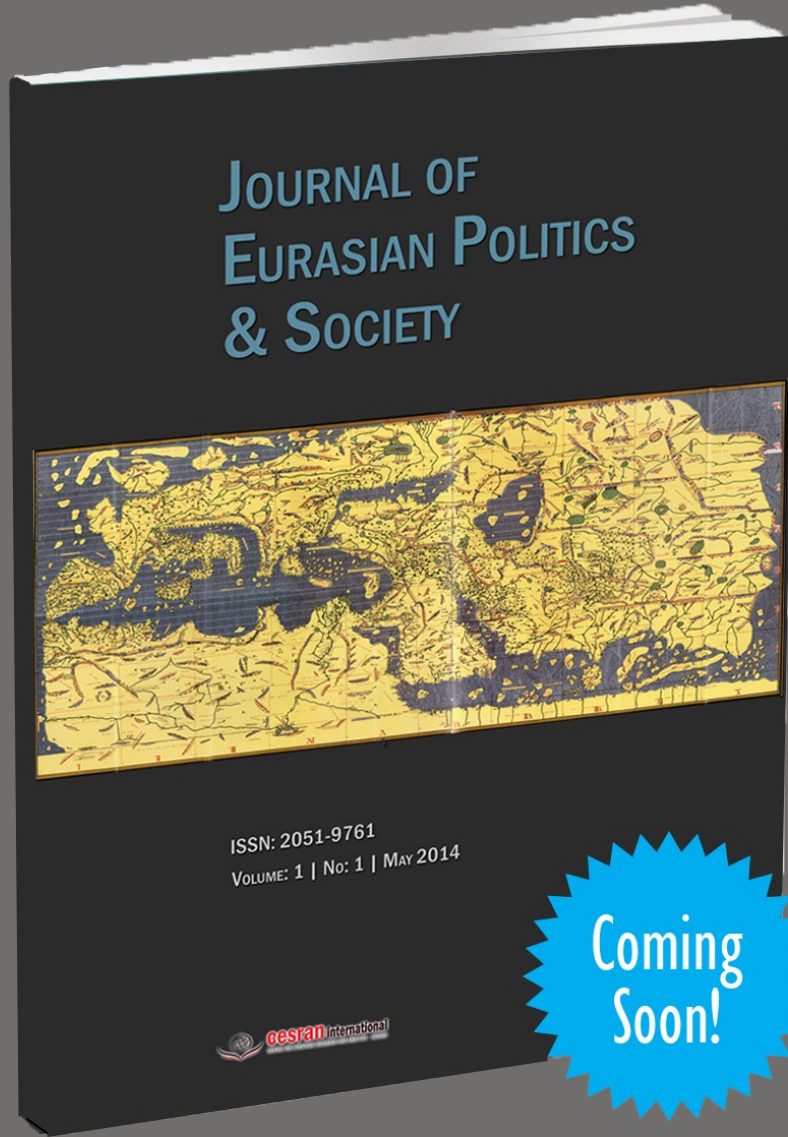
"Demokratik standartları, insan hakları kalitesi, kültürü, sanatı, sporu, eğitimi sistemi" ile "yumuşak güç" üreten bir ülkenin, "güçlü ordu, küresel marka, ar-ge, trilyon dolarlık milli hasıla yaratarak" "akıllı güce" dönüşebileceği bilinmemekte...

TURKEY CANDIDATE

FOR THE
UNITED NATIONS
SECURITY COUNCIL
2015 - 2016

www.turkey4unsc.org

Coming Soon!

Prof. Dr.
**HAYATI
AKTAS**
Editor-in-Chief

**OZGUR
TUFEKCI**
Executive Editor

**ANTONY
OU**
Book Review Editor

**RAHMAN
DAG**
Managing Editor

Assist. Prof. Dr.
**EMEL
AKCALI**
Associate Editor

**CAGLA
TUNA**
Assistant Editor

Assist. Prof. Dr.
**EMRE
ISERI**
Associate Editor

Dr.
**PAUL
RICHARDSON**
Associate Editor

Assoc. Prof. Dr.
**COSKUN
TOPAL**
Associate Editor

cesran international
EUROPEAN POLITICAL SCIENCE

TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Ülkemizde bir yılda **israf edilen ekmekle**
500 okul yapılabilir

www.ekmekisrafetme.com

